

REVISTA SEMESTRAL
NÚM. 4 · DESEMBRE 2011
ISSN: 2013-6692 (impresa);
2013-6706 (electrònica)

f. BOT Gènere de plantes arbòries o arbustives erectes de la família de les combretàcies, de flors petites i en general verdes o blanques, que comprèn unes 225 espècies pròpies de regions tropicals. Se n'utilitza la fusta, i també serveix com a planta ornamental i és font de tanins.

f. pl. MIT Festes en honor del déu de la mitologia clàssica romana Tèrminus, déu protector dels límits dels camps i de les fronteres. Els pagesos les celebraven anualment el 23 de febrer.

f. SCATERM Revista de la Societat Catalana de Terminologia.

Us interessa la terminologia?

Voleu donar un nou estímul a la vostra trajectòria professional o acadèmica? L'organització en què treballeu ha decidit tenir veu i vot en el panorama terminològic català?

La SCATERM us convida a **associar-vos-hi** i a participar activament en l'àmbit de la terminologia. Com a socis, us animem a aportar idees, proposar activitats, presentar ponències en les jornades i seminaris, col·laborar amb el Butlletí, enviant notícies, comentaris, cròniques o novetats, col·laborar amb la revista TERMINÀLIA, trametent articles o propostes de ressenyes o, fins i tot, entrant a formar part de la Junta de la Societat. A més del fet de pertànyer a una societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, gaudireu de diversos avantatges:

- Recepció de TERMINÀLIA, revista científica de periodicitat semestral.
- Recepció d'un exemplar de les obres publicades en les dues col·leccions de la Societat «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» i «Eines de Terminologia».
- Recepció del Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia, una publicació electrònica bimestral que us mantindrà al dia de les novetats i activitats terminològiques.
- Inscripció gratuïta a la jornada anual de la SCATERM, una activitat monogràfica que se celebra a la primavera, sovint en col·laboració amb d'altres institucions acadèmiques.
- Inscripció gratuïta al seminari de terminologia que s'organitza cada any a la tardor.
- Reducció de l'import de la inscripció en les activitats extraordinàries que organitzem, com ara cursos, tallers, etc.
- Descompte d'un 50 % en les publicacions de l'IEC.
- Cada soci col·lectiu pot designar quatre persones representants que gaudeixen dels avantatges anteriors que són aplicables individualment.

La Societat Catalana de Terminologia és hereva de l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM, fundada l'any 2002), que esdevingué filial de l'Institut d'Estudis Catalans el gener del 2008. En tant que societat filial de l'Institut, la SCATERM constitueix un punt de referència en l'àmbit terminològic i té per finalitat difondre i promoure l'activitat terminològica en català, sobretot en els àmbits científics i tècnics. Així mateix, la SCATERM es vol convertir en una plataforma per a l'intercanvi d'informació i de coneixements entre totes les persones i organitzacions vinculades d'una manera o altra amb la terminologia.

Si voleu més informació, visiteu <http://scaterm.iec.cat>, on trobareu les quotes actualitzades per a socis individuals i socis col·lectius i la butlleta d'alta.

SUMARI

EDITORIAL

Aquest número	5
----------------------	---

ARTICLES

Anna Aguilar-Amat, Bartolomé Mesa-Lao i Marta Pahisa Solé Construir per aprendre: BACUS-UAB o la formació terminològica per a traductors	7
--	---

Pere Alzina i Bilbeny La influència de la llengua catalana en els noms d'ocell maltesos: apunts preliminars	19
---	----

Rosa Estopà Bagot Jugant a definir la ciència: un diccionari de mots de ciència fet per i per a nens i nenes	25
--	----

ENTREVISTA

TERMINÀLIA parla amb... Rosa Colomer i Artigas, directora del Centre de Terminologia TERMCAT	34
---	----

DOSSIER: Mirades al model de la terminologia catalana Coordinat per Joan Maria Romaní	38
---	----

RESSENYES

Eponímia mèdica catalana (II) d'Elena Guardiola i Josep-Eladi Baños Josep Bernabeu-Mestre	55
---	----

La traducción especializada (en inglés y español en géneros de economía y empresa) de Francisca Antonia Suau Jiménez Sara Sicart	56
--	----

Recull de termes de Softcatalà. Versió 4.2. Amor Montané March	58
--	----

ESPAI DE TROBADA

La definició de esport en el Diccionari general de l'esport. Resposta a l'article «Del deport a l'esport...» (TERMINÀLIA, núm. 3) Joan Rebagliato Nadal	59
---	----

SEMBLANÇA: la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències

Una iniciativa d'inestimable valor
Glòria Fontova

64

Records i impressions
Montserrat Inglès i Jordi Lleonart

68

Un record encara viu
Àngel Messeguer

70

TERMINÀLIA
Número 4 (2011)

IMATGE DE PORTADA:
GHIRLANDAIO, Domenico
(Domenico di Tommaso Bigordi)
Retrat de Giovanna Tornabuoni, 1488
Tècnica mixta sobre taula. 77 x 49 cm
© Museu Thyssen-Bornemisza, Madrid

DIRECTORA:
M. Teresa Cabré Castellví (UPF, IEC)
EDITOR EN CAP:
Mercè Lorente Casafont (UPF)
CONSELL DE REDACCIÓ: Marc Barracó
(UPC), Ester Bonet (UFEC), Glòria Fontova
(TERMCAT), Núria Pérez-Pérez (UPF),
Joan M. Romani (Generalitat de Catalunya),
Xavier Rull (URV), Pilar Sánchez-Gijón (UAB),
Elisabet Solé (UB)

CONSELL CIENTÍFIC: Gerhard Budin (Univ.
de Viena), Mercè Durfort (UB, IEC), Tina
Célestin (OQLF), Guiomar Ciapuscio (UBA),
Loïc Depecker (Univ. de París I), Pamela
Faber (UGR), Joan Martí Castell (URV, IEC),
Salvador Reguant (UB, IEC)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA I TIPOGRÀFICA:
Serveis Editorials de l'Institut d'Estudis
Catalans
CAPÇALERA DE LA REVISTA: Jesús Carrasco
DISSENY I MAQUETACIÓ: Fundació Tam-Tam
IMPRESSIÓ: Fundació Tam-Tam

EN AQUEST NÚMERO HAN COL·LABORAT:
Anna Aguilar-Amat, Pere Alzina i Bilbeny,
Josep Bernabeu-Mestre, Àngels Egea, Rosa
Estopà, Glòria Fontova, Montserrat Inglès,
Jordi Lleonart, Sílvia Llovera, Bartolomé
Mesa-Lao, Àngel Messeguer, Amor Montané,
Marta Pahisa Solé, Núria Pérez-Pérez,
Joan Rebagliato, Joan Maria Romani,
Pilar Sánchez-Gijón, Sara Sicart.

Aquest número ha rebut el suport de la
Direcció General de Política Lingüística
de la Generalitat de Catalunya.

© dels autors dels articles
© de la Societat Catalana de Terminologia,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
<http://scaterm.iec.cat>
President: Jaume Martí
Vicepresidenta: Judit Freixa
Secretari: Josep M. Mestres
Tresorera: M. Teresa Miret
Vocals: Àngels Egea, Agustí Espallargas,
Josep M. Jovells, Sílvia Llovera,
Patricia Lara Vitri
Delegada de l'IEC: M. Teresa Cabré Castellví

Els continguts de la revista estan subjectes a
una llicència Reconeixement – No comercial –
Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative
Commons, si no s'indica el contrari.

Llicència completa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>

Les revistes de l'IEC allotjades a l'Hemeroteca
Científica Catalana utilitzen com a descriptors
les 15 propietats recomanades al Dublin Core
Metadata Element Set, versió reduïda de la
norma ISO 15836 (2009).

PREU D'AQUEST EXEMPLAR: 13 euros

SUBSCRIPCIONS: El preu de la subscripció
és de 26 euros l'any, per dos números de la
revista. Els membres de la Societat Catalana
de Terminologia en són automàticament
subscriptors, i la reben sense que això
representi cap encàrrec de la quota anual.
Per subscriure-us-hi o per demanar més
informació, adreceu-vos a:

Revista TERMINÀLIA
Societat Catalana de Terminologia
Carrer del Carme, 47 · 08001 Barcelona
Telèfon: 935 529 105 · Fax: 932 701 180
Adreça electrònica: terminalia@iec.cat

ISSN: 2013-6692 (edició impresa);
2013-6706 (edició electrònica)
Dipòsit legal: B-44926-2009
Any d'inici de la revista: 2009

Aquesta revista és accessible en línia des de:
<http://publicacions.iec.cat>, <http://revistes.iec.cat>,
<http://terminalia.iec.cat>

Revista indexada a: IEC, RACO, Hispana,
DOAJ, Latindex, DICE, Ulrich's PDDb, MIAR,
TRACES

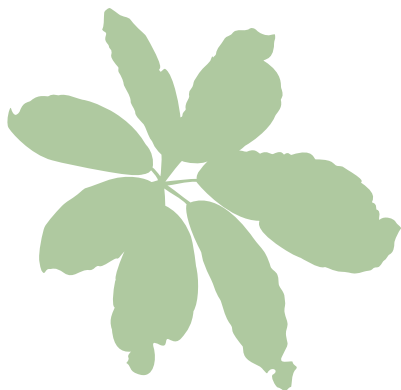
Amb la col·laboració de:

Fe d'errates del número 3 (2001)

Amor Muntané va sortir per error com a col·laboradora del número.

Aquest número

Tanquem l'any 2011 amb el número 4 de TERMINÀLIA. Aquest cop la revista torna a configurar un monogràfic amb la participació de les seccions «Entrevista», «Dossier» i «Semblança». Després de les opinions sobre el model de la terminologia catalana expressades en el número zero per M. Teresa Cabré i en el número tres per Joan Martí i Castell, ens ha semblat una bona idea obrir les pàgines de la revista a la reflexió sobre què s'ha fet i què no s'ha pogut fer, què se'n valora més i què agrada menys del rol de la terminologia catalana en el marc de la normalització lingüística. Hi hem convidat veus diverses, mirades variades.

A la secció «Entrevista» parlem amb Rosa Colomer, directora del TERMCAT. I en el dossier 'Mirades a la terminologia catalana', coordinat per Joan Maria Romaní, hem demanat el parer als directors anteriors del centre oficial —M. Teresa Cabré, Isidor Marí i Ester Franquesa—, a més dels responsables de diversos serveis lingüístics implicats directament en l'activitat terminològica, com ara Joan Abril de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Marc Cortès del Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra, Ferran Lozano del Consorci per a la Normalització Lingüística, Diana Coromines de Softcatalà, Ester Bonet de la Unió de Federacions Esportives de Catalunya, Francesc Esteve del Servei de Política Lingüística de la Universitat de València, M. Magdalena Ramon del Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears, Marta de Blas del Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya i Conxa Planas dels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona.

La secció «Semblança» ha estat dedicada a una iniciativa, considerada un antecedent crucial per a la terminologia actual: la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències. Ens en parlen algunes de les persones que van ser protagonistes directes d'aquella acció. L'«Espai de Trobada» també participa, en aquesta ocasió, del monogràfic a partir de la crònica de les jornades de REALITER (Xarxa de Terminologia de les Llengües Romàniques), celebrades a la ciutat de Quebec del 30

de maig a l'1 de juny de 2011. Els organitzadors hi van preveure un conjunt de ponències per a la terminologia catalana, que juntament amb les presentacions de desenvolupaments tecnològics, van mostrar la puixança de l'activitat terminològica catalana distribuïda en diverses institucions. Amb tot, el monogràfic 'Mirades a la terminologia catalana' només vol ser una primera invitació a la reflexió i esperem que sigui un incentiu per a continuar debatent sobre models, accions i objectius.

Abans del monogràfic hi trobareu tres articles de tema lliure, avaluats per parelles de revisors externs: el d'Anna Aguilar-Amat, Bartolomé Mesa-Lao i Marta Pahisa de la Universitat Autònoma de Barcelona sobre formació de traductors en terminologia; el de Pere Alzina, consultor mediambiental, sobre terminologia dels ocells a Malta; i el de Rosa Estopà de la Universitat Pompeu Fabra sobre un projecte de diccionari de termes científics fet per i per a nens de primària.

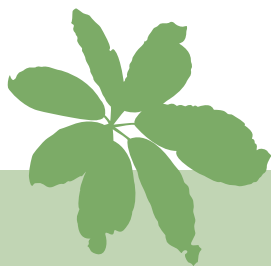
Les ressenyes d'aquest número revisen un llibre sobre eponímia mèdica, un altre sobre traducció econòmica i un vocabulari en línia d'informàtica. L'«Espai de Trobada» es complementa amb un comentari d'un lector arran de la publicació d'un article en el núme-

ro anterior. Ens en felicitem perquè aquesta via d'intercanvi entre lectors, socis i revista encara no s'havia estrenat.

Tornem al monogràfic 'Mirades a la terminologia catalana', perquè cal agrair la col·laboració a totes les persones que ens han ofert les seves mirades amb veus pròpies. A banda de la participació, els hem de reconèixer que, sense gens de gasiveria, ens hagin ajudat a muntar un dossier força ampli, del qual neixen nous fils argumentals interessants que, de ben segur, podrem recuperar en números futurs. Volem manifestar també la nostra gratitud a Yvonne Griley, directora general de Política Lingüística, que malgrat les dificultats actuals ha donat suport al patrocini de la Generalitat de Catalunya per a aquest número de TERMINÀLIA. I agraim també al Museu Thyssen-Bornemisza la cessió de la mirada clara i tranquil·la de Giovanna Tornabuoni (1488) de Domenico Ghirlandaio, que ens il·lumina la portada i el dossier.

Bon any 2012!

EL CONSELL DE REDACCIÓ

TERMINÀLIA és la revista semestral de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que es publica tant en paper com en suport electrònic. Aquesta revista sorgeix en un entorn lingüístic molt actiu des del punt de vista terminològic (activitat científica, planificació lingüística, docència, recerca, innovació, desenvolupament de recursos, xarxes de cooperació), i pretén cobrir un espai natural d'intercanvi d'idees i d'actualització informativa, tot publicant contribucions sobre terminologia i àmbits afins.

L'objectiu principal és fer conèixer arreu l'activitat científica i professional relacionada amb la terminologia catalana, des de la recerca fins a les aplicacions, des dels serveis fins als productes, des de les accions de formació fins al debat social. Ens interessa reflectir el treball que es fa en els territoris de llengua catalana (tant si es refereix a la llengua catalana com a d'altres llengües de treball), pel que té d'exportable a altres comunitats lingüístiques. Alhora ens volem fer ressò de les experiències de l'exterior

que puguin ser aplicables en el nostre entorn o que siguin d'interès general.

Per tant, tot i que neix com una revista d'abast local, pel fet de ser l'òrgan de debat científic de la Societat Catalana de Terminologia, té una clara vocació de projecció exterior; per aquest motiu, les llengües de la revista són el català i l'anglès. S'admeten també contribucions en espanyol i en francès.

El 50 % dels continguts de la revista són contribucions originals, sotmeses a avaluació per parelles d'experts externs. La resta de la revista està estructurada en seccions fixes, que pretenen reflectir l'actualitat de les diverses activitats de la terminologia i d'àmbits afins, i servir d'òrgan d'intercanvi i d'expressió dels diversos perfils professionals vinculats a la terminologia.

Els temes que s'hi poden tractar són, entre d'altres: la terminologia catalana, la terminologia de sectors específics, els aspectes socials i lingüístics de la terminologia, la terminòtica, el discurs especialitzat, la traducció especialitzada, la lexicografia especialitzada, l'ensenyament de la terminologia i la història de la terminologia.

Construir per aprendre: BACUS-UAB o la formació terminològica per a traductors

ANNA AGUILAR-AMAT, BARTOLOMÉ MESA-LAO I MARTA PAHISA SOLÉ

Universitat Autònoma de Barcelona

anna.aguil-ar-amat@uab.cat, barto.mesa@uab.cat, marta.pahisa@uab.cat

Anna Aguilar-Amat és doctora

en Lingüística per la Universitat Autònoma de Barcelona i professora titular de Terminologia Aplicada a la Traducció des de 1997 a la mateixa universitat. Ha treballat i publicat en els camps de la traducció automàtica, la terminologia, la semàntica lèxica, les llengües minoritzades i en altres temes vinculats a la transmissió de coneixement.

Bartolomé Mesa-Lao és llicenciat

en Traducció i Interpretació per la Universitat Autònoma de Barcelona. Des de l'any 2003 és professor de Tecnologies de la Traducció i Terminologia a la Facultat de Traducció i d'Interpretació d'aquesta universitat. La seva tasca com a investigador s'ha centrat en l'estudi de l'impacte de les eines de traducció assistida per ordinador sobre els textos que produeixen.

Marta Pahisa Solé és llicenciada

en Traducció i Interpretació per la Universitat Autònoma de Barcelona. Treballa com a traductora i gestora en una empresa de traducció i, des de 2007, és professora d'Informàtica i Terminologia Aplicades a la Traducció a la Facultat de Traducció i d'Interpretació d'aquesta universitat. La seva tasca com a investigadora s'ha centrat en les noves tecnologies aplicades a la traducció i, en especial, en la terminologia de corpus.

Resum

Aquest article descriu una base de dades terminològica que ha estat desenvolupada amb tres objectius: la docència de la terminologia per als futurs traductors, la recuperació de la informació fruit de la recerca en equip i l'intercanvi d'informació entre llecs, experts i mediadors lingüístics (traductors i terminòlegs). El treball continuat durant quinze anys ha permès extreure conclusions respecte del factor humà, l'enginyeria del coneixement, l'abast dels mitjans de representació terminogràfica i el poder cognoscitiu del llenguatge especialitzat.

PARAULES CLAU: didàctica de la terminologia; terminografia; traducció; relacions conceptuals; coneixement expert; traducció especialitzada

Abstract

Building to Learn: BACUS-UAB or Terminology Training for Translators

This paper describes a terminological data base that has been developed with three main aims: teaching terminology to train future translators, the retrieval of the information resulting from team work, and the exchange of language resources between laymen, experts and language mediators (translators and terminologists). Our continuous work over 15 years has enabled us to draw some conclusions about the human factor, knowledge engineering, the scope of terminography tools as well as the cognitive power of specialized language.

KEYWORDS: didactics of terminology; terminography; translation; conceptual relations; expert knowledge; LSP translation

TERMINÀLIA 4 (2011): 7-18 · DOI: 10.2436/20.2503.01.26

Data de recepció: 17/10/2011. Data d'acceptació: 22/11/2011

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció¹

La Base de Coneixement Universitari (BACUS) va néixer l'any 1995 amb la voluntat de constituir-se com a recurs electrònic per a la consulta i la difusió dels treballs de recerca terminològica que havien elaborat els alumnes de quart curs de la llicenciatura de Traducció i Interpretació en el marc de l'assignatura de Terminologia Aplicada a la Traducció (Universitat Autònoma de Barcelona). Des d'aleshores, la feina continuada ha anat alimentant aquest recurs multilingüe útil per a llecs, aprenents d'especialista i especialistes d'un determinat camp de coneixement especialitzat, així com mediadors lingüístics (traductors i terminòlegs, principalment).

La recerca terminològica que duen a terme els alumnes és de tipus descriptiu i es desenvolupa en un mínim de tres llengües que trien entre les que ofereix el departament per a formar traductors: català, castellà, anglès, francès, alemany, portuguès, italià, rus, àrab, japonès i xinès. Tanmateix BACUS també recull camps d'indexació per a les llengües següents: basc, búlgar, danès, eslovac, gallec, grec, neerlandès, noruec, llatí, peul i suec.

Totes les dades lingüístiques que recull BACUS par-teixen sempre de la compilació prèvia d'un corpus de textos originals en diferents llengües sobre un mateix tema d'especialitat, amb el requisit previ d'homogeneïtat dels textos pel que fa al nivell de llengua (destinatari/funció) i d'actualitat (sincronia). Els alumnes trien el tema del treball i l'assessor o expert en l'especialitat que els podrà ajudar a resoldre dubtes conceptuals.

2 L'assignatura i el factor humà

Fins el curs 2011-2012 l'assignatura de Terminologia Aplicada a la Traducció ha estat una assignatura obligatòria per a tots els estudiants de Traducció i Interpretació i ha tingut una càrrega docent anual de sis crèdits ECTS (l'equivalent a 150 hores de treball), tres dels quals es dediquen al treball terminogràfic.

Això vol dir que en el període que descrivim s'han format al voltant de 2.700 traductors (uns 180 per any) i que BACUS recull la feina feta per persones que avui tenen entre 18 i 33 anys.² Per això els gràfics que aportem sobre les llengües i les temàtiques escollides donen una idea dels interessos i del coneixement d'aquest sector de població.

A partir del curs 2011-2012, a causa de la reforma del pla d'estudis en el context de Bolonya, l'assignatura obligatòria de Terminologia es desplaça al tercer curs de grau i atorga quatre crèdits ECTS (vegeu l'apartat 6), pensant que, potser així, l'assignatura deixarà de ser considerada «un os».

Des del curs 2007-2008, els alumnes poden assistir a les classes de manera presencial o virtual. La docència virtual amb aforament per al 30 % dels alumnes és

força sol·licitada, sobretot en els darrers anys en què molts es desplacen a l'estranger a causa del programa d'intercanvi Erasmus. Els continguts docents de l'assignatura estan a disposició dels alumnes matriculats per mitjà de dues plataformes: d'una banda, la carpeta de l'assignatura de la unitat compartida present a tots els ordinadors de la facultat (intranet) i, de l'altra, el campus virtual (Internet).

Els alumnes que segueixen l'assignatura de manera virtual reben un material ben estructurat sobre els fonaments bàsics de la terminologia, però ho tenen més difícil per accedir al debat que es genera a les aules per despertar l'esperit crític i generar reflexions deontològiques sobre aquest coneixement.

2.1 Procediment

La feina vinculada al desenvolupament de la base de dades sobre el tema que trien els alumnes es divideix en les quatre fases típiques de la recerca terminogràfica: documentació, buidatge, elaboració de les fitxes terminològiques i redacció de les conclusions del treball. Un cop seleccionat el tema comença la fase de documentació amb un doble objectiu: en primer lloc, familiaritzar-se amb el tema escollit per tal de ser capaços d'entendre de manera general els textos pertanyents a l'àmbit d'especialitat en qüestió. En segon lloc, elaborar un corpus multilingüe de textos especialitzats en la llengua de referència i en les altres llengües de treball segons els criteris de qualitat següents:

- Han de ser textos originals, és a dir, textos escrits originalment en qualsevol de les llengües de treball.
- Han de compartir el registre i altres característiques pragmàtiques, és a dir, han de tenir el mateix grau de formalitat.
- Cal avaluar-ne: l'autoria, la precisió, l'objectivitat, l'actualitat, l'ergonomia, la cobertura de la informació i la qualitat.

En la fase de buidatge, els coneixements adquirits en les classes teòriques permeten als alumnes identificar formalment els termes d'un text i valorar la seva pertinència en relació amb el camp d'especialitat escollit. Un altre dels requisits que els alumnes han de dur a terme abans d'acceptar una denominació com a terme possible és la consulta de la unitat a BACUS per veure si aquell concepte ja ha estat treballat a la base de dades. Si és així, hauran de desestimar aquell terme com a candidat o bé completar-ne la fitxa existent. Cal assenyalar que aquesta comparació permet a l'alumne entendre l'orientació onomasiològica de la terminologia (on no hi ha polisèmia, però sí, homonímia).

En realitzar el buidatge, els alumnes no sols han d'extreure els termes presents en els diferents textos del seu corpus, sinó que també n'han de recollir altres dades rellevants com ara la definició, el context d'ús

i les relacions conceptuals. Es proposa un model de fitxa de buidatge clàssic que els permet fer l'esborrany d'allò que hauran d'introduir més endavant en les fitxes terminològiques de la base de dades:

Finalment, i per tal d'ésser avaluats, els alumnes lliuren una memòria en la qual reflexionen sobre les característiques de la terminologia pertanyent a l'àmbit d'especialitat del seu treball i remarquen qüestions

Llengua de referència	Denominació	
	Categoria gramatical	
	Definició	
	Referència de la definició	
	Context	
	Referència del context	
	Informació addicional (relacions conceptuals)	
	Denominació sinònima (si existeix)	Aquests camps s'han de repetir tantes vegades com denominacions sinònimes hi hagi.
	Categoria gramatical	
	Context	
	Referència del context	
Llengua d'equivalència 1	Denominació	
	Categoria gramatical	
	Context	
	Referència del context	
	Informació addicional (relacions conceptuals)	
	Denominació sinònima (si existeix)	Aquests camps s'han de repetir tantes vegades com denominacions sinònimes hi hagi.
	Categoria gramatical	
	Context	
	Referència del context	
Llengua d'equivalència 2	Denominació	
	Categoria gramatical	
	Context	
	Referència del context	
	Informació addicional (relacions conceptuals)	
	Denominació sinònima	Aquests camps s'han de repetir tantes vegades com denominacions sinònimes hi hagi.
	Categoria gramatical	
	Context	
	Referència del context	

TAULA 1. Model de la fitxa de buidatge

Una vegada finalitzada (i revisada pel professor) la fase de buidatge terminològic, s'inicia la fase d'elaboració de les fitxes terminològiques amb el programa MultiTerm Online (en la versió Online o la versió Desktop, en què es treballa en una base de dades situada en un servidor remot).

Per tal de garantir l'homogeneïtat i la coherència de BACUS, els alumnes treballen amb una estructura de base de dades predeterminada i una plantilla amb les seves llengües de treball, i un conjunt de camps semàntics que permeten relacionar i vincular uns conceptes amb uns altres mitjançant referències creuades.

referents a la documentació, l'existència de variació denominativa, les diferents relacions conceptuals que existeixen, la contrastivitat conceptual entre llengües, etcètera.

2.2 Dinàmica de grups

Un altre dels aspectes rellevants del treball en grup és el procés d'aprenentatge col·laboratiu que realitzen els alumnes. El flux de coneixement no es produeix només entre ells, sinó que també ho fan amb l'assessor, amb el professor, amb els alumnes de cursos anteriors i

amb la societat, ja que la base de dades és de consulta pública. El nom dels alumnes apareix en la fitxa de manera que ells es fan responsables de la informació introduïda.

Per tal de guiar aquest procés cooperatiu i per fomentar el treball en equip (competències transversals de la titulació), els professors encoratgem una distribució equitativa del lideratge en les formes i fases de:

- documentació
- edició de les fitxes
- comunicació (entre ells, amb l'expert i el professor)

Així mateix, el fet que una tercera part dels alumnes cursin l'assignatura de manera virtual, els obliga a formar-se, treballar i comunicar-se telemàticament, una competència que cada vegada cobra més importància en un món globalitzat.

2.3 Indicadors del treball recollit

Després de catorze cursos acadèmics, BACUS recull 24.171 conceptes. Resenyem a continuació la representació en percentatges de les diverses denominacions que conté BACUS (1995-2010):

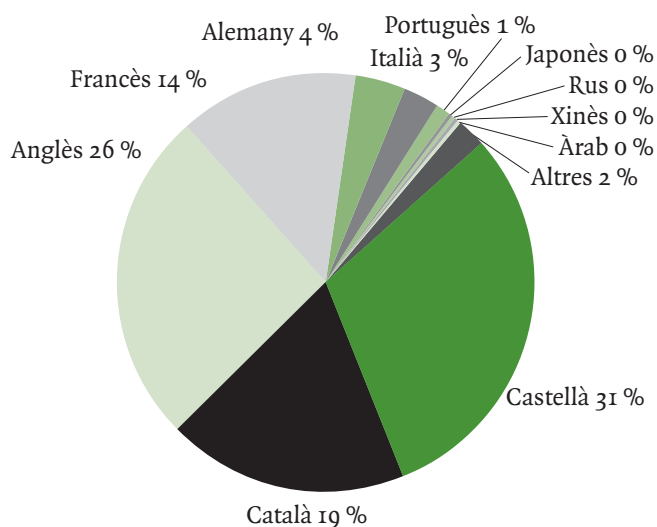

FIGURA 1. Llengües representades a BACUS (1995-2010)

Dins de la categoria «Altres» trobaríem denominacions en gallec, èuscar o llatí (el qual és molt present per la terminologia de les ciències naturals).³

El 2003 la representativitat a BACUS per a aquestes «altres» llengües era la següent:

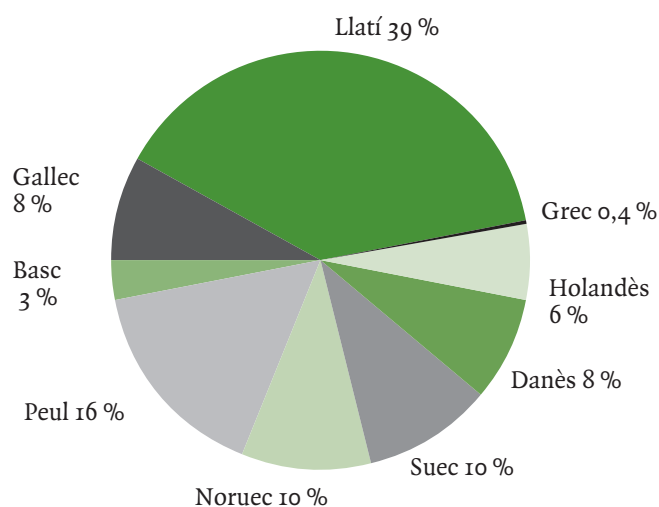

FIGURA 2. Altres llengües representades a BACUS (1995-2003)

Si reagrupem els seixanta-cinc dominis d'especialitat que recull BACUS en els sis grans eixos de coneixement amb què s'articula el saber a la nostra universitat obtenim la representació següent:

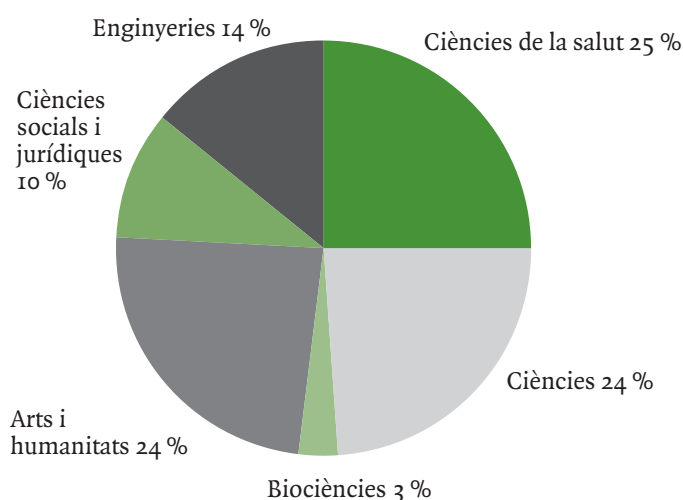

FIGURA 3. Representativitat dels dominis d'especialitat a BACUS (1995-2010)

3 Enginyeria del coneixement

Respecte del disseny de BACUS cal destacar que conté xarxes conceptuais basades en les relacions conceptuais (o semàntiques)⁴ recollides. Una aproximació quantitativa a les xarxes de conceptes que conté BACUS és la següent (2010):

Nre. treballs	Nre. conceptes	Nre. denominacions	Propostes neològiques	
727	24.171	247.206	557	
Llengües				
Spanish	Catalan	English	French	German
75.635	46.109	63.470	33.893	10.722
Italian	Portuguese	Japanese	Arabic	Russian
8.384	2.247	671	199	86
Chinese	Altres			
544	4.074			
Relacions conceptuais lògiques				
Antonym	Hyperonym	Hyponym	Nearby	
2.911	15.686	33.649	9.338	
Relacions conceptuais ontològiques				
Part	Whole	Cause	Effect	
88.655	41.824	5.851	8.988	
Relacions conceptuais infralògiques				
Location	Material	Shape	Colour	Coord. with
24.740	20.804	4.330	3.072	17.710
Enlargement	Abbreviation	Symbol	Previous	Subsequent
6.271	2.385	2.154	2.647	3.379
Producer	Product	Transmitter	Receiver	Used for
2.046	7.045	2.639	1.718	5.997
Argument of	Object	Agent	Agent of	Benefactive
2.643	9.746	6.510	2.417	1.835
Relevance	Salience	Instrument	Symptom	Component
1.735	353	3.396	3.142	7.185
Altres camps				
Etymology	Aphorism	Example	Note	
1.808	1.877	2.430	8.645	

TAULA 2. Aproximació quantitativa a BACUS (1995-2010)

Com es pot observar a partir de la taula 1, a més del camps típics que recull qualsevol base de dades (termes, contextos i definicions), la presència de relacions conceptuais fa que no considerem BACUS com una eina terminològica a l'ús sinó com una base de coneixement. Vegeu si més no l'exemple de fitxa a la figura 4 de la pàgina següent.

A més de les relacions descrites que permeten definir un concepte per mitjà dels altres conceptes amb els quals està íntimament relacionat, BACUS conté un conjunt de relacions atributives (camps d'atribut) que completen la informació lingüística i extralingüística com són:

- *part of speech* (v, loc, m, f, neutre, mpl, fpl, pl...): indica la categoria gramatical; un terme, per defecte, és un substantiu.
- *logic relation* (generic, specific, similar sense): indica la diferència d'especificitat amb l'equivalent (es marca el que no és la llengua de referència).
- *analogic relation* (metaphor, metonymy): indica els usos analògics.
- *style* (colloquial, specialized...): indica el registre del sinònim.
- *sex* (female, male): descriu l'heteronímia.
- *source type* (legal, journalistic, manual...): indica el tipus de font (patents, divulgatiu, manual d'instruccions, etcètera).

Entry number 14687 Domain Industrial engineering, Energy resources Work title L'energia solar tèrmica i fotovoltaica Unesco codification 3322.02 Tecnología energética - Generado d'energia Author Mesa Lao, Bartolomé Assessor Eco Equip: Agència de Serveis Energètics de Terrassa (ASET) Conceptual location 2. Mètodes de captació Catalan captació solar Part of speech f Definition Fenomen que consisteix en la transformació de la radiació solar en una forma d'energia útil. Reference Blas, M.; Serrasolés, J. Diccionari d'energia solar. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 1992. Context Per tal d'assolir la màxima eficiència en la captació solar, cal que el subsistema de captació estigui orientat al sud amb un marge màxim de +25°. Reference COAC. Annex sobre captació solar tèrmica de l'Ordenança General del Medi Ambient Urbà. [en línia]. ICAEN. Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2000. < http://www.coac.net/mediambient/documentado/annex_cst.htm > [Consulta: 25 març 2001]. Coordinated with guany solar Subsequent <u>conversió fotovoltaica</u> Subsequent <u>conversió tèrmica</u> Instrument <u>captador solar</u> Hyponym captació solar directa Hyponym captació solar indirecta English solar energy collection Context The use of a control system to drain the system at low temperatures could increase performance by allowing more hours of solar energy collection. Reference Dayan, M. High Performance in Low Flow Solar Domestic Hot Water Systems. Wisconsin-Madison: American Solar Energy Society, 1998. Pàg. 1. Coordinated with solar gain Subsequent <u>photovoltaic conversion</u> Subsequent <u>solar thermal conversion</u> Instrument <u>solar collector</u> Hyponym direct solar collection Hyponym indirect solar collection French captation solaire Part of speech f Context De nombreux systèmes passifs de captation solaire ont été expérimentés et sont basés sur les 3 principes suivants: capter, stocker et restituer (serre, veranda, atrium, double peau, mur Trombe...). Reference Lachal, B. Potentiels et limites de l'énergie solaire pour un développement durable [en línia]. Ginebra: Centre universitaire d'étude des problèmes de l'énergie (CUEPE), 1995. < http://www.unige.ch/droit/bios/sebes/textes/1995/95BLpotsol.html > [Consulta: 15 març 2001]. Coordinated with apport solaire Subsequent <u>conversion photovoltaïque</u> Subsequent <u>conversion thermique</u> Instrument <u>capteur solaire</u> Hyponym captation solaire directe Hyponym captation solaire indirecte Spanish captación solar Part of speech f Context La eficiencia de captación solar, del orden del 50% para una temperatura intermedia, va disminuyendo casi linealmente hasta tender a cero para la temperatura máxima. Reference Muñoz, P. "El efecto invernadero en colectores solares planos". A: Avances en energía solar. Recopilación de artículos técnicos publicados en Era Solar. Sevilla: PROGENSA, 1998. Pàg. 33. Coordinated with ganancia solar Subsequent <u>conversión fotovoltaica</u> Subsequent <u>conversión térmica</u> Instrument <u>captador solar</u> Hyponym captación solar directa Hyponym captación solar indirecta colección solar Part of speech f Context El horno solar es el sistema de colección solar por concentración más adecuado para la generación de energía eléctrica de elevada potencia, puesto que tiene capacidad para proporcionar potencias del orden de 100 megavatios, lo que lo hace especialmente apropiado para aplicaciones industriales. Reference Domínguez, A. Las energías alternativas - Horno solar de torre central [en línia]. Ecología educadora. Madrid: Ecoweb - Ecología educadora, 1998. < http://ecoweb.terrahost.com/energ_alternat_horno_solar.htm > [Consulta: 29 abril 2001]. Coordinated with ganancia solar Subsequent <u>conversión fotovoltaica</u> Subsequent <u>conversión térmica</u> Hyponym captación solar directa Hyponym captación solar indirecta Instrument <u>colector solar</u>

Facultat de Traducció i d'Interpretació, UAB

FIGURA 4. Exemple de registre de dades (fitxa) a BACUS

4 Abast de les eines de gestió terminogràfica

BACUS està dissenyat amb el gestor de bases de dades terminològiques Multiterm (primer en la versió 95 i actualment en la versió 2007 – Multiterm Desktop/Online).

Existeixen tres tipus diferents de camps dins de la base de dades: a) camps d'indexació, b) camps de text i c) camps d'atribut amb valors predefinits. Els camps d'indexació es corresponen amb les llengües que recull la base de dades i permeten fer cerques directes de la terminologia que recull BACUS. Els camps de text permeten recollir qualsevol tipus d'informació textual i cal associar-los amb els camps amb què es descriu cada concepte (definició, context, referència, hipònims, hiperònims, etc.). Els camps d'atribut ressenyats en l'apartat anterior permeten introduir informació que prové de llistes tancades.

Els primers anys vam treballar amb la versió de demostració de l'eina Multiterm 95, distribuïda aleshores per l'empresa Trados. Era una versió que perme-

tia que cada alumne treballés de manera local (des dels ordinadors de la facultat o des de casa). Els conjunts de dades, els compilaven els professors.

Els principals problemes que plantejava aquesta eina era que no acceptava alfabets no llatins, de manera que les denominacions en àrab, xinès, japonès, etc. s'escanejaven i s'introduïen com una imatge. El procediment era defectuós i no permetia cerques fent servir aquestes llengües com a llengua d'indexació. Un altre problema d'aquesta primera versió del programa era que la visualització de les fitxes es desconfigurava fàcilment si durant el procés d'introducció de dades hi havia salts de paràgraf addicionals al final d'un camp de text (per exemple quan s'havia copiat i enganxat des de la fitxa de buidatge elaborada amb un procesador de textos).

Per a superar aquestes limitacions, i gràcies a un ajut concedit per la Generalitat i també a la contribució del Vicerectorat de Recerca, la Facultat i el Departament de Traducció i d'Interpretació, el curs 2007-2008 es va poder adquirir el programa SDL Multiterm 2007

(Desktop i en línia). Es va dur a terme una prova pilot amb un grup reduït d'estudiants després de la qual es va implantar definitivament com a eina docent el curs 2008-2009 i es van importar les dades de la versió 95 al nou format (cosa que va resultar molt complexa i feixuga).

Entre els principals avantatges docents d'aquesta nova versió de l'eina trobem que:

- Les bases de dades no s'emmagatzemen al disc local, sinó en un servidor, de manera que s'hi pot accedir des de qualsevol ordinador amb connexió a Internet. Aquesta innovació ens ha permès fer pública la base de dades a tots els usuaris d'Internet. Per treballar amb la seva base de dades i abans d'importar-la a BACUS i fer-la accessible al públic general, als alumnes se'ls dona un nom d'usuari i una clau d'accés individual que els permet accedir a la seva base de dades i editar-la. El perfil d'usuari general que accedeix a BACUS només té permisos per realitzar consultes i aplicar filtres.
- Es fan còpies de seguretat automàtiques cada dia per evitar que els alumnes perdin feina feta en cas que hi hagi problemes amb la seva base de dades o n'eliminin informació per error.
- Es pot treballar amb alfabetos no llatins i s'elimina d'aquesta manera la impossibilitat de fer cerques en aquests idiomes que presentava l'eina anterior. Actualment, una de les tasques que s'està duent a terme amb la llengua japonesa (i que ja s'ha realitzat amb l'àrab) és el de passar tots els termes introduïts en format imatge a format de text per tal que siguin recuperables a l'hora de fer les consultes. El fet de poder treballar amb diferents alfabetos és vital en una facultat de traducció.
- A part d'imatges, es poden introduir vídeos. Els vídeos han permès exemplificar processos o, per exemple, introduir entrades amb l'additament de la llengua de signes.
- Els alumnes d'un mateix grup poden treballar simultàniament sobre la mateixa base de dades (mentre no ho facin sobre la mateixa fitxa), de manera que s'evita el procés d'importació a una base de dades conjunta.
- Els professors poden revisar en línia les bases de dades en procés d'elaboració i ajudar els alumnes a resoldre problemes concrets en qualsevol moment que ho sol·licitin.
- L'eina es presenta també en una versió Desktop que permet treballar a intranet, és de funcionament més ràpid i una eina de consulta i edició en línia.

Tanmateix, tot i aquests avantatges, també ens hem trobat amb una sèrie d'inconvenients que l'eina anterior no presentava, com ara que:

- Per accedir a l'eina en línia cal que l'ordinador tingui una versió de Java concreta en la qual cal deshabilitar certs complementos (això representa una dificultat afegida per als alumnes amb un perfil tècnic baix, ja que en alguns casos cal instal·lar una versió de Java

anterior a la més actualitzada). Aquesta incompatibilitat demana una política de compatibilitats més acurada.

- Actualment l'eina suposa una despesa econòmica important i la facultat només disposa de cinquanta llicències per als dos-cents estudiants de l'assignatura més els usuaris externs.

Altres problemes de l'eina, tant de l'antiga com de la nova, són la impossibilitat d'incloure superíndexs i subíndexs i, com a conseqüència, la impossibilitat d'editar fórmules matemàtiques o químiques.

El programa no està preparat per a treballar amb un nombre tan gran de dades i és molt lent en la modalitat de Full Text Search o en l'exportació, i també es penja sovint. L'administrador (els professors, en aquest cas) han d'estar preparats per a reiniciar el servidor, expulsar usuaris o esborrar fitxes bloquejades. Això requereix que tant l'alumnat com el professorat inverteixin una bona dosi de paciència per fer front a aquestes incidències tècniques, sobretot en èpoques de lliurament de treballs, quan el nombre d'usuaris s'incrementa i la freqüència de fallades és més elevada.

5 Poder cognoscitiu del llenguatge d'especialitat

Els principis sobre els quals es va fonamentar el disseny de la base de dades van ser (vegeu Aguilar-Amat et al., 1996):

- a) Relativitat conceptual.
- b) Atomització del coneixement.
- c) Exclusió de la gramàtica.
- d) Navegació conceptual.

Les conclusions teòriques fruit de l'observança d'una casuística de treballs tan gran com s'han generat ens han dut a conclusions que afecten qüestions referides a la naturalesa de l'arbre de camp o diagrama conceptual i als graus d'especificitat dels termes i que impliquen canvis en la recerca i la pràctica terminogràfica. Tanmateix en aquest article ens hem centrat en el procés i no en el producte.

5.1 El concepte i la llengua de referència

Del llatí *conceptus*, acció de «concebre» o de «rebre», la denominació *concepte* fa referència a la representació de la realitat dins la nostra ment. Tanmateix, tal com diuen Maturana i Varela (1984) «en l'acte cognoscitiu hi ha l'estampació de la nostra estructura individual, social, cultural i ideològica, la percepció de la realitat no fa sinó excitar la nostra manera particular de conèixer i el procés no és el de que "els objectes que hi ha allà fora entren al meu cap" sinó més aviat que és el meu cap el que es trasllada allà fora».

Aquest és un inconvenient en el procés d'aprenentatge del traductor novell que cerca en els textos una «traduc-

ció» dels conceptes que prèviament ha concebut en la seva llengua pròpia, en lloc de restar obert a altres maneres de referir-s'hi que podria trobar en els altres idiomes. Aquesta actitud determina una certa homogeneïtat dels continguts aparentment empobridora.

El que passa és que educar-nos cognitivament per a desprendre'ns de la cotilla del sistema conceptual propi és una tasca que abasta tota la vida d'un usuari. Si bé el parlant plurilingüe tendeix a deslliurar-se'n més fàcilment, ningú no és lliure d'aquestes projeccions i rigideses.

Per això, però també per un criteri funcional d'ordenació, partim del concepte de *llengua de referència*. La llengua de referència és aquella en què ordenarem els conceptes en l'arbre de camp i prendrem decisions. Decidim que la llengua de referència no és la més coneguda per l'estudiant, sinó aquella més intrínsecament relacionada amb el camp d'especialitat.

Aquest enfocament hauria de dur-nos a un resultat veritablement multilingüe on no hi ha una llengua de partida i una d'arribada en la concepció de les entrades, i on l'univers conceptual és el més ric possible ja que cada llengua dirigeix aquells camps en què hi té més experiència i una més gran producció de lèxic específic.

En la pràctica, tanmateix, sovint és la producció textual més nombrosa la que determina la llengua de referència d'un treball, i els alumnes prenen com a llengua de referència la dels textos de buidatge que consideren més representatius o que troben més a l'abast. Això comporta, com és obvi, un protagonisme més gran de les llengües més esteses.

Quan un concepte té una especificitat més gran en una llengua que en una altra caldrà decidir quina imposa el criteri en la creació de les entrades terminogràfiques. Per exemple, en el cas de:

ca. pala = en. spade (per a cavar), en. shovel (per a moure sorra o carbó), en. dustpan (per a recollir escombraries)

la denominació en català té més extensió (s'aplica a una variació més gran de referents), menys intensió (té menys característiques inherents) i és, per tant, menys específica que les denominacions en anglès. Si això passa amb un nombre significatiu de denominacions del mateix àmbit, el terminògraf es predisposarà a prendre la llengua amb la terminologia més específica com a llengua de referència.

Així doncs, la llengua que té el nivell d'especificitat més gran sobre un camp esdevindrà llengua de referència per a un treball. El català, per exemple, tindria un bon nivell d'especificació en temes com ara la producció de vi, el francès quant al ballet i l'anglès quant a la informàtica. No cal dir que l'anglès ha usurpat la «denominació d'origen» de molts temes a causa de la seva força divulgativa.

La denominada llengua de referència és també la que subscriu el títol i la llengua en què es redactaran les definicions.

A més de la definició intensiva o extensiva i del nombre de característiques del concepte ressenyades, una definició relacional del concepte tindrà en compte els diferents tipus de relacions que s'estableixen entre els conceptes dins una estructura de coneixement determinada. En el cas de BACUS, aquesta definició relacional ve determinada per la quarantena de camps semàntics fixats segons una hipòtesi de relacions lògiques, ontològiques, infralògiques i argumentals (Aguilar-Amat et al., 1996).

5.2 Les relacions semàntiques i conceptuais a BACUS

La primera proposta de camps (Aguilar-Amat et al., 1996) ha estat ampliada diverses vegades per propostes que els alumnes han presentat a partir del tema del seu treball. S'hi han afegit camps com ara *instrument* o *component*. Actualment, els camps que formen part de BACUS es poden classificar en tres grans grups: els que permeten descriure les característiques i la naturalesa del concepte (camps de descripció), els que permeten vincular el concepte amb la resta de termes del domini (camps de relació conceptual) i els que permeten vincular ens (nominals) a processos (verbs) o camps argumentals.

5.2.1 Camps de descripció

Aquests camps permeten descriure de manera acurada tant les característiques del concepte com l'ús del terme. Quan en algun d'aquests camps opcionals es menciona un altre terme de la base de dades s'hi inclou una referència creuada, de manera que faciliten la relació entre conceptes propers i descriuen la xarxa o *frame* (Fillmore, 1977). Dins dels camps de descripció trobem:

Camps que permeten descriure les característiques essencials del concepte, l'ús del terme en context

Definition	Aquest camp va acompanyat de la referència de les obres que s'han consultat per elaborar-la.
Context	Aquest camp va acompanyat de la referència de l'obra que se cita.
Note	Informació relativa a l'ús de la denominació o a qualsevol precisió conceptual pertinent.
Relevance	Permet recollir el motiu pel qual el concepte es rellevant dins de l'àmbit.
Aphorism	Permet recollir si el terme forma part de cap mena d'aforisme en una llengua determinada.

Camps relatius al referent del terme

Example	Permet recollir un referent del terme que descriu.
Location	Permet indicar si el referent té una procedència concreta.

Camps relatius a les característiques del concepte

Material	Si el material és una característica del concepte, permet recollir-ne quin és.
Shape	Si la forma és una característica del concepte, permet recollir-ne quina és.
Colour	Si el color és una característica del concepte, permet recollir-ne quin és.

Camps relatius a les característiques de la denominació

Enlargement	Permet recollir denominacions alternatives amb forma més extensa que són poc habituals.
Abbreviation	Permet recollir les formes com habitualment s'abreuja o es redueix la denominació.
Symbol	Permet recollir formes de representar el terme que no són lingüístiques (icones, fórmules, etcètera.)
Etymology	Permet recollir informació etimològica.

5.2.2 Camps de relació conceptual

Aquests camps faciliten l'establiment de relacions entre els diferents conceptes que formen part de la base de dades. En alguns casos, els camps permeten vincular els termes amb nodes temàtics o estructures de representació del coneixement. En d'altres, faciliten l'establiment de vincles directes entre termes concrets.

Camps que vinculen els conceptes amb estructures de coneixement

Domain	Vincula la fitxa amb una classificació d'àmbits pròpia de BACUS.
Work title	Vincula la fitxa amb totes les fitxes del mateix treball.
Unesco Codification	Vincula la fitxa a la codificació del nomenclàtor de la Unesco.
Conceptual Location	Vincula la fitxa amb una branca de l'arbre de camp del treball.

Camps de relacions conceptuais

Hyponym	Permet vincular el concepte amb el seu hipònim.
Hyperonym	Permet vincular el concepte amb el seu hiperònim.
Co-hyponym	Permet vincular el concepte amb el seu cohipònim.
Nearby	Permet vincular la fitxa amb la de termes que recullen conceptes molt propers que en alguns casos es fan servir com a sinònims.
Part	Permet vincular el concepte que representa una unitat formada per parts identificables amb els termes que representen les seves parts.
Whole	Permet vincular el concepte que és una part o un component amb la unitat de la qual forma part.
Component	Permet vincular el concepte que representa una unitat feta a partir de components que no són separables d'aquests components originaris.
Coordinated with	Permet vincular el concepte amb altres conceptes molt propers però sense haver d'establir exactament quina mena de relació hi ha entre ells.
Cause	Permet vincular un concepte amb el concepte que el provoca o esmentar-ne la causa.
Effect	Permet vincular un concepte amb el concepte que és el seu efecte o amb el seu efecte.
Symptom	Permet vincular un concepte amb el seu símptoma.
Previous	Permet vincular un concepte amb el concepte que representa l'estadi o fase anterior.
Subsequent	Permet vincular un concepte amb el concepte que representa l'estadi o fase posterior.
Producer	Permet vincular un concepte amb el concepte que l'ha produït.
Product	Permet vincular un concepte amb el seu productor.
Transmitter	Permet vincular un concepte amb el seu transmissor.
Receiver	Permet vincular un concepte amb el seu receptor.
Instrument	Permet vincular un concepte amb l'instrument necessari per materialitzar-se.
Used for	Permet vincular un concepte amb la tasca per a la qual s'utilitza.

Moltes d'aquestes relacions funcionen de manera simètrica, de manera que si el terme A té una relació determinada amb el terme B, aquest segon terme manté la relació inversa amb el primer (ex.: si A és hiperònim de B, B és hipònim de A).

5.2.3 Camps argumentals

D'entre la quarantena de camps semàntics existents, un conjunt de sis en resumeixen les relacions argumentals més freqüents:

Agent / agent of / object / object of / benefactive / used for

Aquests camps permeten relacionar els referents i les seves denominacions amb els processos i les seves denominacions. Qui fa l'acció, quina acció fa allò, per exemple, quedaria descrit a partir de la relació *agent* i *agent of*:

ca. cavall es. caballo en. horse	agent of	ca. renillar es. relinchar en. to whinny
ca. cantar es. cantar en. to crow	agent	ca. gall es. gallo en. cock

La relació simètrica *agent* / *agent of* descriu una relació de subjecte i acció, però ho fa des del punt de vista conceptual i no sintàctic. En una frase com *La clau obre la porta* el subjecte de l'oració és *La clau*, però el rol conceptual de la clau és el d'*instrument* i no el d'*agent*: (algú obre la porta amb la clau).

Les relacions argumentals permeten descriure relacions de col·locació verb/nom en els diferents patrons sintàctics dels diferents idiomes. La relació *object* / *object of* descriu la combinació lèxica que correspondria a un nom en posició d'objecte directe:

es. miopia en. myopia	object of	es. corregir en. to correct
--------------------------	-----------	--------------------------------

Quant al camp *benefactive* descriu la relació entre un concepte i un altre que rep l'acció o les conseqüències:

es. prednisolona en. prednisolone	benefactive	ca. pacient asmàtic en. asthmatic patient
--------------------------------------	-------------	--

El camp *user for* permet descriure els diferents noms dels processos relacionats amb un concepte. Per exemple:

prednisolone	used for	inhibit the inflammatory response
--------------	----------	-----------------------------------

Aquest tipus de relacions argumentals es poden aplicar de manera flexible a qualsevol denominació predicativa com ara:

refractive surgery	object	myopia
--------------------	--------	--------

6 La Terminologia Aplicada a la Traducció en el nou pla d'estudis

Les característiques de l'assignatura de Terminologia Aplicada en el grau (quadrimestral, sense coneixements previs de la disciplina, 4 ECTS) no permeten seguir desenvolupant un treball com el descrit prèviament. Per altra banda, ja hem indicat que, si la base de dades creix gaire més (encara hi ha un grup de l'antiga llicenciatura treballant-hi), la gestió de les dades (consulta de text complet, exportació) resultarà més lenta i problemàtica encara. Per això els alumnes de grau han començat a repassar els treballs que van fer els seus antecessors, tot escollint un treball d'un domini determinat pel professor, refent l'arbre de camp quan és necessari i comprovant la coherència de la informació introduïda. Se'ls demana també una introducció documental al tema.

El següent pas és el d'introduir la informació a bases de dades de lliure accés com ara Gesterm (TERMCAT) o Termwiki. D'aquesta manera obrim noves vies de difusió terminològica i l'alumne segueix en contacte amb un receptor social i sentint la responsabilitat de la seva tasca. Això sí, cap dels sistemes de gestió lliures que hem consultat permet abocar les relacions conceptuais generades a BACUS per a un concepte determinat.

En aquest nou context didàctic dins del grau, les relacions conceptuais entre els termes seleccionats es treballen amb eines de gestió de mapes conceptuais (p. ex. <http://www.text2mindmap.com>) a partir de les quals els alumnes dibuixen les xarxes conceptuais per als termes que contenen la base de dades a partir de la qual treballen. La figura 5 recull un exemple de xarxa conceptual en què els alumnes han relacionat el concepte *solar energy collection* amb la resta de conceptes amb què es trobava vinculat a BACUS (Rovira Fontanals i Mesa-Lao, 2006).

La representació de xarxes multilingües o l'especificació del tipus de relació en forma d'arc entre nodes, com també la representació gràfica de la resta d'informació que conté BACUS, són reptes que esperem afrontar en el nou context de l'assignatura. ✱

Instruccions per a la consulta de BACUS

<http://grupsderecerca.uab.cat/tradumatica/content/bacus-base-de-coneixement-universitari>

Usuari: convidat
Paraula de pas: convidat

Un cop entreu a la base de dades, cal seleccionar la llengua en la qual fareu la cerca.

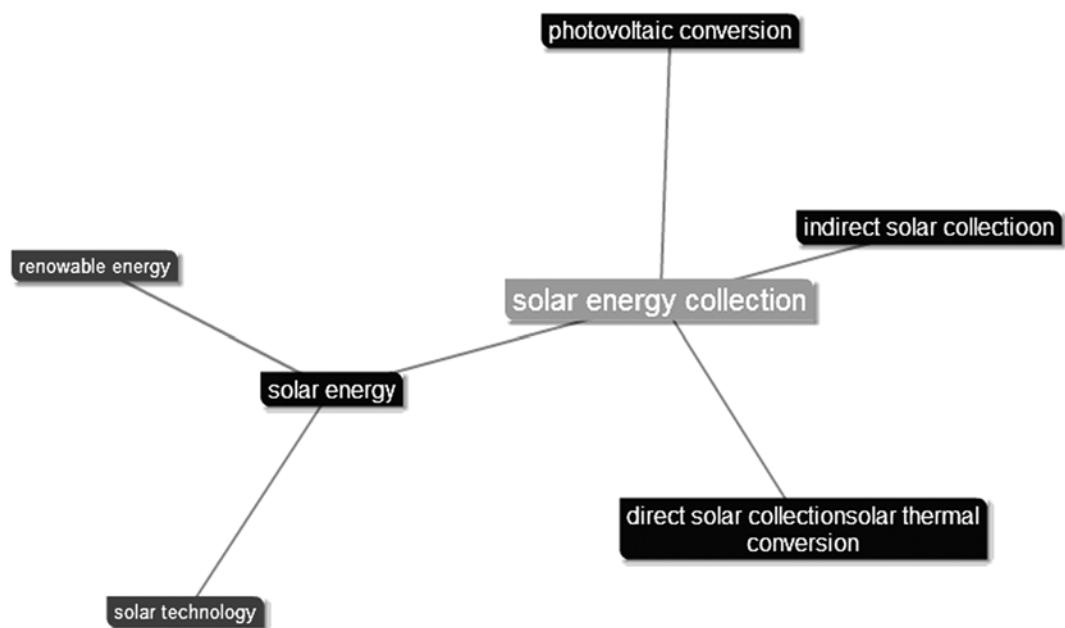

FIGURA 5. Xarxa conceptual del terme solar energy collection

Bibliografia

- AGUILAR-AMAT, Anna; PARRA, Joan; PIQUÉ, Ramon (1996). «Logical Organization of Information at BACO: A Knowledge Multilingual Database for Translation Purposes». A: *Proceedings of the TKE'96 4th International Congress on Terminology and Knowledge Engineering*, Viena, 26-30 d'agost de 1996, p. 238-244.
- AGUILAR-AMAT, Anna; MESA-LAO, Bartolomé; SÁNCHEZ-GIJÓN, Pilar (2006). «La formación del traductor especializado y la creación de recursos terminológicos compartidos». A: *Actas del I Congreso Internacional de Traducción Especializada*. Buenos Aires: Colegio de Traductores Públicos de la Ciudad de Buenos Aires.
- AGUILAR-AMAT, Anna; MESA-LAO, Bartolomé; SÁNCHEZ-GIJÓN, Pilar (2009). «La gestión documental aplicada a la elaboración de un banco de conocimiento especializado». A: NAUMIS, Catalina (coord.). *Memoria del I Simposio Internacional sobre Organización del Conocimiento: Bibliotecología y Terminología*. Mèxic: UNAM-Centro Universitario de Investigaciones Bibliotecológicas.
- BUENO, Gustavo (2004). Addenda a l'article «El proyecto Symploké», *El Catoblepas*, núm. 23, gener 2004. Proyecto Filosofía en Español.
- CABRÉ, Maria Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación: elementos para una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- FILLMORE, Charles J. (1977). «Scenes-and-frames semantics». A: ZAMPOLLI, Antonio (ed.). *Linguistic Structures Processing*. Amsterdam: North-Holland.
- GOFFIN, Roger (1992). «Du syntème au phraseolexème en terminologie différentielle», *Terminologie et Traduction*, Comisión de las Comunidades Europeas, 1992, núm. 2-3.
- LAWRENCE W. Barsalou (2005). «Continuity of the conceptual system across species». *Trends in Cognitive Sciences*, vol. 9, iss. 7, juliol 2005, p. 309-311.
- MATURANA, Humberto; VARELA, Francisco (1984). *El Árbol del Conocimiento. Las bases biológicas del entendimiento humano*. Buenos Aires: Lumen: Editorial Universitaria, 2003, 172 p.
- MEYER, Ingrid; ECK, Karen; SKUCE, Douglas (1997). «Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology». A: WRIGHT, Sue Ellen; BUDIN, Gerhard (ed.). *Handbook of Terminology Management*. Amsterdam: John Benjamins, p. 98-118.
- RODRÍGUEZ CAMACHO, Emma (2004). *Terminología y traducción*. Santiago de Cali: Universidad del Valle.
- ROGERS, Margaret (2004). «Multidimensionality in concepts systems: A bilingual textual perspective». *Terminology*, 10 (2), p. 215-240.

- ROVIRA, Cristòfol; MESA-LAO, Bartolomé (2006). «Análisis comparativo de editores de mapas conceptuales de uso libre». *BiD: Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació*, 16. http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=i6rovir2.htm [Consulta: 17 octubre 2011]
- SAGER, Juan C. (1990). *Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam: John Benjamins. Trad. esp. *Curso práctico sobre el procesamiento de la terminología*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez: Pirámide, 1993.
- SÁNCHEZ-GIJÓN, Pilar (2004). *L'ús de corpus en la traducció especialitzada*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Traducció i d'Interpretació.
- TERMCAT (1990). *Metodologia del treball terminològic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

Notes

1. El contingut ampliat d'aquest article va ser presentat a Terminology and Knowledge Engineering (TKE) Conference 2010 – Presenting terminology and knowledge engineering resources online: models and challenges. Fiontar, Dublin City University (DCU), Irlanda, 12-13 agost 2010.
2. En els primer anys de la titulació (a partir del 1993 i fins el 2000), un 5 % dels diplomats per l'antiga Escola Universitària de Traducció i Interpretació de la UAB (EUTI) es van presentar per obtenir la titulació superior amb una mitjana d'edat de quaranta anys.
3. La decisió estratègica d'incloure el llatí com a llengua natural permet identificar i cercar les espècies descrites per tal de trobar els noms vernacles. L'altra opció era incloure el nom en llatí com a sinònim per a cada denominació de cada llengua, la qual cosa era farragós (es repetia tres vegades a cada fitxa) i poc operatiu en la cerca.
4. Les relacions descrites són les percebudes com a pertinents per l'estudiant a la llum dels textos amb què ha treballat, i no pretenen ser exhaustives. Quant a la distinció entre relació conceptual i relació semàntica, la primera es refereix a la relació entre referents i la segona, a la relació entre denominacions de la mateixa llengua.

La influència de la llengua catalana en els noms d'ocell maltesos: apunts preliminars¹

PERE ALZINA I BILBENY

Consultor ambiental

perealzina@gmail.com

Pere Alzina és consultor

i comunicador ambiental. Llicenciat en Biologia en l'especialitat de Zoologia i màster en Enginyeria i Gestió Ambiental. Al llarg de la seva carrera professional ha treballat en el camp de l'educació ambiental al Parc Nacional d'Aigüestortes-Sant Maurici, al Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà i al Parc Natural del Corredor i del Montnegre fins que va entrar de ple en el món de la consultoria ambiental tècnica. Després d'uns quants anys d'estar redactant estudis, auditories i projectes en dues consultores ambientals, ara treballa com a consultor per compte propi. També és assessor acreditat i verificador de camps de golf per a la Golf Environment Organization. Treballa tant per a l'empresa privada com per a l'administració pública, a dins i fora del país.

Resum

La influència de la llengua catalana en la llengua maltesa no ha estat gaire estudiada malgrat que l'illa va ser de sobirania catalana durant dos segles. A més, cal significar que 87 anys dels 268 en què l'illa fou administrada pels Cavallers de Malta, aquests van ser liderats per Grans Mestres de parla catalana. Aquest estudi preliminar se centra a determinar quins dels 167 noms d'ocell maltesos recollits en el llibre *Where to Watch Birds and other Wildlife in Malta* tenen un origen català segur o altament probable.

PARAULES CLAU: català, maltès, ocells, influència, Casha

Abstract

The Influence of the Catalan Language on the Names of Maltese Birds: Preliminary Notes

The influence of the Catalan language on the Maltese language has hardly been researched, despite the fact that the island was under Catalan sovereignty for nearly two centuries. Out of the 268 years that the island was governed by the Knights of Malta, 87 were under the leadership of Catalan-speaking grandmasters. A preliminary study investigates which of the 167 Maltese names of birds collected in the book *Where to Watch Birds and other Wildlife in Malta* have a highly probable Catalan origin

KEYWORDS: Catalan; Maltese; birds; influence; Casha

TERMINÀLIA 4 (2011): 19-24 · DOI: 10.2436/20.2503.01.27
Data de recepció: 20/07/2011. Data d'acceptació: 28/10/2011
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció¹

La visita que vaig fer a l'illa de Malta el 2010 i el fet de ser conscient de la sobirania catalana de l'illa durant alguns períodes de la història em van empènyer a cercar qualsevol indici de catalanitat a l'illa gran de l'arxipèlag maltès. D'aquesta manera, vaig observar que els cognoms catalans (Soler, Abella, Cardona, etc.) eren presents als comerços i que hi havia algun nom de carrer amb un origen català segur (carrer Punent) o probable (carrer Tramuntana). La influència catalana en els cognoms dels maltesos, en la toponímia i en els noms dels carrers és un objectiu futur de recerca que, ara com ara, sobrepassa l'abast d'aquest estudi preliminar. El darrer dia a l'illa vaig comprar un llibre d'ocells de Malta intitulat *Where to Watch Birds and Other Wildlife in Malta* (Casha, 2004). Encuriosit per saber com serien els noms de les aus en una llengua semítica, vaig revisar la llista de noms d'ocell en maltès. Aquesta tenia, és clar, els corresponents noms científics i anglesos. Repassant aquesta relació de noms en maltès, em va sorprendre que alguns d'aquests noms eren molt similars als catalans.

L'objecte d'aquest estudi no és cap altre que el de donar a conèixer els noms d'ocell maltesos que tenen un origen català indubtable o altament probable, bo i deixant per a una publicació futura aquells que tinguin un origen català amb un grau de certesa inferior. L'estudi preliminar es clou amb una discussió metodològica, amb una valoració de les limitacions d'aquesta recerca, de tots aquells aspectes que caldria completar i millorar per tal que les conclusions extretes n'incrementessin la precisió i la validesa científica.

Malta va formar part de l'imperi català des que Pere II de Catalunya, el 1283, la conquereix en l'anomenat Combat de Malta. El 1345 es crea el Consolat Català de Malta. Durant uns anys resta fora de la sobirania catalana fins que Martí l'Humà la recupera el 1409. De nou i durant més de cent anys l'arxipèlag forma part de Catalunya. El 1530, Carles I, però, cedeix l'illa a l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem després que els hospitalers fossin foragitats pels otomans de l'illa de Rodès. A grans trets es podria dir que l'illa forma part de l'imperi català en diversos períodes dels segles XIII, XIV i XV i que, a partir del XVI, és un territori que la monarquia hispànica incorpora a través de Catalunya fins que, el 1530, és cedida a l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem. Al llarg de la seva història, però, aquest orde té molts superiors provinents de territoris de parla catalana com, per exemple, Joan d'Omedes (1536-1553) o Nicolau Cotoner (1661-1680), d'origen mallorquí. L'Orde dels Germans Hospitalers controla l'illa fins que Napoleó la conquereix el 1798.

Actualment el maltès —que és parlat per prop del 100 % de la població— i l'anglès —dominat pel 88 % de la població i parlat per un 10 % dels seus habitants com a primera llengua— són les dues úniques llengües oficials al país. L'italià —oficial abans del 1930

i conegut pel 66 % de la població—, l'àrab i el sicilià són llengües que parlen una minoria de maltesos, que s'estima que és inferior al 5 % per al seu conjunt. El francès és conegut pel 17 % de la població, però no és llengua d'ús social entre els maltesos.

El maltès és una llengua semítica, de la mateixa gran família que, per exemple, l'àrab o l'hebreu. És una llengua criolla generada per la superposició d'una majoria de vocabulari romànic sobre una gramàtica i una fonologia àrabs. L'alfabet és llatí i s'hi palesa la gran influència del sicilià i d'altres llengües com l'àrab o l'italià. L'anglès també ha influït en la llengua maltesa. La influència de la llengua catalana sobre el maltès no ha estat gaire estudiada. Tanmateix, De Yzaguirre (2010), sense fer-ne un estudi en profunditat, ens revela un tast de dos-cents mots amb un origen català altament probable, entre els quals destaquen: *abbokkament*, *anell*, *antik*, *ark*, *armirall*, *assalt*, *fanal*, *guardarobba*, *kap*, *kastig*, *kor*, *korda*, *moll*, *moviment*, *nom*, *porpra*, *pronom*, *sever*, *sitwat*, *tir* o *tirabuxù*.

2 Els noms d'ocell en maltès

Per a aquest estudi s'ha emprat com a referència la llista d'espècies incloses en un annex del llibre *Where to Watch Birds and other Wildlife in Malta*, en què s'inclou un directori de 167 espècies d'ocells amb el corresponent nom en maltès, anglès i el nom científic. Aquesta llista s'ha ampliat amb els respectius noms oficials en català, francès i italià. L'estudi preliminar es focalitza exclusivament en aquells noms en maltès que tenen una semblança més notòria amb els noms catalans. L'ampliació i l'aprofundiment d'aquest estudi es pot focalitzar en el futur en altres noms amb un índex de similitud més baix. Després de fer una anàlisi comparativa (taula 1) entre els noms dels ocells en maltès, català, italià, espanyol, francès i anglès, se'n poden extreure les següents conclusions.

Hi ha cinc noms d'ocell maltesos que són, molt probablement, d'origen català. A saber: *sturnell* ('estornell'), *verdun* ('verdum'), *bucagg* ('bitxac'), *gawija* ('gavina') i *serra* ('bec de serra'). Aquests cinc noms es corresponen a onze espècies diferents d'ocells.

Pere Alzina

Estornell (*Sturnus vulgaris*) en plomatge hivernal

Sturnell: Aquest nom maltès és gairebé idèntic al mot emprat en llengua catalana, *estornell*, sobretot en la

seva fonètica de català oriental. El nom italià *storno* s'hi assembla, però no tant com el mot català. I la resta de noms en altres llengües són, clarament, molt més distants que la forma catalana.

Masque de verdum (*Carduelis chloris*)

Verdun: És gairebé exacte al verdum català. Comparteix, però, la mateixa arrel que el *verdone* italià, el *verderón* espanyol o el *verdier* francès, ja que es tracta d'un ocell de tons verdosos dominants.

Masque de bitxac (*Saxicola torquatus*)

Bucaqq: Es pronuncia [butxak] en llengua maltesa i és el substantiu que aplega genèricament les dues espècies que en català anomenem bitxac, el bitxac comú i el bitxac rorenc. És el cas més exemplar d'un mot maltès que només s'assembla a la denominació catalana i és totalment diferent de qualsevol altre nom en les altres llengües comparades (*saltimpalo* en italià, *tarabilla* en espanyol, *tarier* en francès o *stonechat* en anglès).

La gavina riallera (*Larus ridibundus*)
és més comuna a l'hivern

Gawija: És similar a la gavina catalana. Ambdós mots s'empren també en genèric per a les diverses espècies de gavines —les que són més menudes que els

gavians. El mot català *gavina* s'hi assembla molt més que les formes equivalents de les altres llengües comparades: *gabbiano* en italià, *gaviota* en espanyol, *mouette* en francès o *gull* en anglès.

El bec de serra mitjà (*Mergus serrator*) és un hivernant regular a la nostra costa

Serra: És similar al nostrat *bec de serra*, que tot i que és de formació sintagmàtica és l'únic mot dels comparats que inclou la mateixa forma *serra* en el nom de l'ocell. És lleugerament diferent de la *serreta mediana* en espanyol i molt allunyat ja del *smergo minore* italià o de l'*harle huppé* francès.

Hi ha tres noms d'ocell maltesos que podrien tenir un origen català per bé que amb un grau de certesa inferior, comparat amb els exemples descrits anteriorment. Aquests tres noms d'ocell són: *kappun* ('bitó'), *arpa* ('àguila pescadora') i *farrug* ('gaig blau').

El bitó (*Botaurus stellaris*) és un ocell molt esquiu i difícil de ser observat

Kappun: Aquest mot en maltès designa el bitó català, una espècie molt amenaçada al nostre país i de caràcter esquiu. La denominació maltesa *kappun* no s'assembla a cap dels noms atribuïts al bitó en les llengües comparades en aquest article. Tanmateix, en català popular *capó d'aigua* designa el bitó i és versemblant de creure que aquí hi ha l'arrel del nom en llengua maltesa.

Arpa: Aquest és el mot maltès per designar l'àguila pescadora, una espècie ben consolidada a les Illes Balears, però que també havia criat als penya-segats de la costa catalana. Cap llengua comparada en aquest estudi té un nom similar a *arpa*. En italià s'anomena *falco pescatore*, en espanyol *águila pescadora*, en francès *balbuzard pêcheur*, en anglès *osprey* i en català *àguila pescadora* o *àguila peixatera*. Això no

L'àguila pescadora (*Pandion haliaetus*) s'ha extingit de Catalunya però nidifica a les Illes Balears

obstant, en català el substantiu *arpa* té una accepció que s'hi acosta genèricament, ja que *arpa* és sinònim d'àguila o d'esparver, segons ho testimonia el Diccionari català-valencià-balear, d'A. M. Alcover i F. de B. Moll. També en llengua catalana tenim *arpella*, que designa una espècie de rapinyaire d'aiguamolls i altres aigües somes, hàbitats que pot compartir també amb l'àguila *peixatera*.

El gaig blau (*Coracias garrulus*) és un ocell estival que viu en espais agraris o agroforestals

Farrug: Es pronuncia [farutx] en llengua maltesa i es correspon al gaig blau català, un ocell de tons blavosos que viu, actualment, a l'Empordà i a la plana de Lleida. La forma maltesa *farrug* no concorda amb cap ni un dels noms de les llengües comparades. Això no obstant, Joan Coromines notifica el mot *farrug* en llengua catalana en un document del 1395. A més, *Farrutx* (o *Farroig*) és un llinatge català —força estès a Mallorca— com també un substantiu que en català té, com a mínim, dues accepcions. La primera és la d'un farratge de flor groga i la segona és la d'una farina processada grossa que alimenta el bestiar, segons consta en el Diccionari català-valencià-balear. Més enllà de la semblança fonètica, cap de les accepcions ara esmentades, sembla que guardi cap mena de relació amb el mot maltès. Ara bé, en el terme d'Artà (Mallorca) existeix un topònim anomenat *Bec de Farrutx*. El topònim sembla revelar-nos que *farrutx*, en català antic de Mallorca, designaria un ocell, ja que són els únics éssers de tot el regne animal que tenen bec. Avui, però, no es disposa de cap mena d'informació que ajudi a escatir de quina espècie d'ocell es podia tractar, però fa que el topònim d'Artà tingui un sentit ver i diàfan.

De les 167 espècies d'ocells (residents, hivernants, estivals i de pas) recollides en el llibre *Where to Watch Birds and other Wildlife in Malta* (Casha, 2004), catorze tenen un origen català altament probable. D'aquesta dada, en podem inferir que el 8 % dels noms actuals dels ocells en maltès tenen un origen català.

Hi ha uns altres quinze noms d'ocell maltesos que podrien tenir també un origen català difícilment verificable, ja que el nom és similar a una, dues o, fins i tot, a tres de les llengües comparades. Així, no és possible dirimir amb absoluta certesa quina és la llengua originària del nom maltès, però aquest dubte és vàlid tant per als noms catalans com per als sinònims francesos, italians o, fins i tot, anglesos. Aquest contingent de noms d'ocell representa el 9 % del total.

Exemples de possible origen català o francès:

- Sarsella (*Anas querquedula*): és sarset o sel-la en català popular i sarcelle en francès.
- Kuluvert (*Anas platyrhynchos*): és ànec collverd en català i mallart colvert en francès.
- Rozinjol (*Luscinia megarhynchos*): és rossinyol en català i rossignol en francès.
- Avultun (*Gyps fulvus*): és voltor o vultu en català i vautour en francès.

Exemples de possible origen català o italià:

- Bekkafik (diverses espècies de moixons insectívors): és becafigues en català popular i beccafico en italià.
- Capinera (*Sylvia atricapilla*): capinegra en català popular i capinera en italià.

Exemples de possible origen català, italià o francès:

- Cikonja (*Ciconia ciconia*): és cigonya en català, cicogna en italià i cigogne en francès.
- Sparvier (*Accipiter nisus*): és esparver en català, sparviere en italià i épervier en francès.

D'aquest estudi preliminar comparatiu, se'n pot inferir que la influència —segura, probable o possible— de la llengua catalana en els noms dels ocells maltesos podria atènyer ben bé el 17 % del total dels ocells observats a Malta. Com a contrapunt, convindria remarcar que, en tant que estudi preliminar, no s'ha analitzat la concomitància de tots els noms d'ocell maltesos amb els diversos centenars de noms populars catalans. En conseqüència, si es dugués a terme un estudi més exhaustiu fa tot l'efecte que el percentatge d'influència de la llengua catalana sobre els noms dels ocells maltesos es veuria incrementat en major o menor grau.

A primer cop d'ull, aquest 17 % d'influència aproximada de la llengua catalana en els noms dels ocells en maltès es podria valorar com a «baix» o, si més no, minoritari respecte a la resta de llengües (àrab, sicilià, italià, francès, anglès i espanyol) amb capacitat potencial d'influir en la llengua maltesa. Aquesta dada ha de ser, però, valorada en la seva justa mesura i, per

això, caldria tenir ben present un parell de consideracions. La primera és que la llengua catalana només podia influir en les espècies comunes i abundants a l'arxipèlag. La llengua catalana no podia influir en el nom maltès de les espècies de pas poc conspícues ni en les espècies nidificants o hivernants molts escasses ni, finalment, en les espècies d'aspecte extern massa similar com per tenir noms populars diferents i no pas només un de sol i genèric. Aquestes espècies «comunes» no superen normalment la seixantena o setantena. Per tant, si només es tinguessin en compte aquestes espècies més abundants, el percentatge d'influència de la llengua catalana s'incrementaria notablement. La segona consideració és que la presència del català és llunyana en el temps, motiu pel qual aquesta llengua ha perdut la seva capacitat d'influència. Així doncs, tenint en compte aquests dos factors acabats d'esmentar —només considerar les espècies comunes i l'absència del català a l'illa en els darrers segles—, que actualment pervisqui un 10-15 % de noms maltesos d'ocells que tenen un origen català és una dada molt significativa i, com a tal, hauria de ser presa en consideració de cara a futurs estudis lingüístics d'influències en el lèxic maltès.

La influència de la llengua espanyola en el nom maltès dels ocells sembla que és molt baixa, ja que pocs noms en aquesta llengua s'assemblen als corresponents noms en maltès i quan n'hi ha algun que hi té una certa similitud sempre n'hi ha un altre (català, francès o italià) que té un nivell de semblança notablement superior.

3 Discussió i limitacions de l'estudi preliminar

Àmbit i profunditat de l'estudi comparatiu. Les 167 espècies d'ocells observades a l'illa de Malta es corresponen, és clar, a 167 noms oficials en català, però també a diversos centenars de noms populars en català. Caldria un estudi comparatiu molt més exhaustiu per determinar la influència dels centenars de noms populars catalans en els noms respectius d'ocells en maltès. La profunditat que requeriria aquesta investigació és fora de l'abast d'un estudi preliminar d'aquesta mena. Per motius d'eficiència, doncs, s'ha focalitzat la recerca en aquells noms maltesos que, segons els coneixements de l'autor, feien preveure, a priori, una connexió amb els noms respectius en llengua catalana.

Semblança dels noms en les diverses llengües romàniques. Les llengües romàniques (català, francès, occità, espanyol, sicilià, etc.) tenen, sovint, noms similars per designar les mateixes espècies d'aus. Això no és res més que el fruit de compartir un tronc comú lingüístic (el llatí) i de la influència variable que han exercit unes llengües sobre les altres en funció de l'hegemonia política, econòmica, militar i, és clar, lingüística, de cada període

històric. Aquesta similitud compartida en diverses llengües romàniques dificulta la recerca del mot primigeni que ha influït en la llengua maltesa. Un bon exemple és el nom *cikonja* maltès, que tant en català com en espanyol, francès o italià tenen la mateixa arrel i una fonètica força similar.

Desconeixement dels noms dels ocells en llengua siciliana. Aquesta llengua —coneguda també científicament com a «calabro-siciliana»— és parlada avui a Malta per una minoria de la població. Es considera, però, que al llarg de la història ha influït en un grau similar o lleugerament superior a l'àrab i en un grau molt superior a l'italià. El sicilià, actualment, no és oficial a la zona on es parla (Sicília, Calàbria i Salento) i, per tant, no és present en el sistema educatiu. Malgrat això la llengua encara és viva al carrer. Malauradament, no es disposa dels noms —ni oficials ni populars— dels ocells en aquesta llengua i, per tant, la seva influència en la llengua maltesa no ha pogut ser valorada en la seva justa mesura i resta, probablement, infraestimada.

Desconeixement dels noms dels ocells en occità. Els francesos dominaren l'illa de Malta en diversos períodes (Carles d'Anjou, al s. XIII, i Napoleó, al final del s. XVIII) quan la llengua occitana era parlada per prop del 40 % de la població francesa. L'occità, com a llengua principal del 40 % de francesos i amb els parlants en les zones més pròximes de França (Marsella, Montpeller, Toló, etc.) a l'illa de Malta, podria haver exercit una certa influència en el maltès. Dissortadament, però, no es disposa de la llista de totes les espècies en llengua occitana per a poder-les comparar amb la llengua maltesa i, d'aquesta manera, poder-ne inferir la possible influència que va poder exercir la primera llengua sobre la segona.

Desconeixement de tots els noms populars per a totes les llengües comparades. L'estudi només incorpora els noms populars de la llengua catalana i no pas els noms populars en llengua francesa, italiana, espanyola o anglesa perquè no es disposa d'ells. Per a la gran majoria de llengües, els noms «oficials» dels ocells es determinen a la segona meitat del segle XX. Són decisions d'estandardització més o menys arbitràries que efectuen, normalment, experts en ornitologia i no pas experts en lingüística. L'establiment d'un nom oficial d'un ocell deixa enrere molts noms populars que cauen en desús, ja que no surten publicats en les guies d'identificació d'aus. En català no existeix un compendi de tots els noms populars dels ocells en el nostre domini lingüístic, però sí que hi ha un *Tesaur de noms comuns d'ocells* destinat al Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya (Ferrer, 2001) que constitueix una bona eina d'aproximació a molts dels noms populars de les aus en llengua catalana. Es desconeix l'existència d'un compendi similar en llengua italiana, espanyola, anglesa o francesa. ✿

Bibliografia

- ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja (1978). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- BORG, Albert J.; AZZOPARDI-ALEXANDER, Marie (1997). *Maltese*. Nova York: Routledge.
- CASHA, Alex (2004). *Where to watch birds and other wildlife in Malta*. La Valletta: Birdlife Malta.
- COROMINES, JOAN (1985). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial.
- ESTRADA, Joan (2010). *Ocells de Catalunya, País Valencià i Balears*. Barcelona: Lynx Edicions.
- FERRER, Xavier (2001). *Tesaure de noms comuns d'ocells destinat al Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya*. [En preparació]
- FERRER, Xavier (coord.). *Noms comuns d'ocells en base a les prospeccions ornitològiques de camp entre 1980 i 1984*. Barcelona: Universitat de Barcelona. [Arxiu personal]
- GORDON, Raymond G. Jr. (ed.) (2005). *Ethnologue: Languages of the World*. Dallas: SIL International, 15th edition.
- MALUQUER, Joaquim (1981). *Els ocells de les terres catalanes*. Barcelona: Barcino.
- MUNTANER, Jordi; FERRER, Xavier; MARTÍNEZ, Albert (1984). *Atlas dels ocells nidificants a Catalunya i Andorra*. Barcelona: Ketres.
- SALLET, Àngel (1922). «Els noms dels ocells de Catalunya». *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 10, p. 54-100.
- YZAGUIRRE, Lluís de (2010). *Catalunya-Malta: la connexió perduda*. [en línia] <http://docs.google.com/viewer?url=http://latel.upf.edu/terminotica/membres/DE_YZA/PUBLI/catalunya_malta.pdf&embedded=true&chrome=true> [Consulta: 28 octubre 2011].

Nota

1. Una versió preliminar d'aquest treball ha estat difosa a <http://www.inh.cat/articles>.

ANNEX

Nom científic	Maltès	Català	Italià	Espanyol	Francès	Anglès
<i>Sturnus vulgaris</i>	sturnell	estornell vulgar	storno	estornino pinto	etourneau sansonnet	common starling
<i>Carduelis chloris</i>	verdun	verdum	verdone	verderón común	verdier d'europe	greenfinch
<i>Saxicola rubetra</i>	bucaqq tas-silla	bitxac rorenc	stiacchino	tarabilla norteña	tarier des prés	whinchat
<i>Saxicola torquatus</i>	bucaqq tax-xitwa	bitxac comú	saltimpalo	tarabilla común	tarier pâtre	common stonechat
<i>Mergus serrator</i>	serra	bec de serra mitjà	smergo minore	serreta mediana	harle huppé	red-breasted merganser
<i>Larus melanocephalus</i>	gawwija rasha sewda	gavina capnegra	gabbiano corallino	gaviota cabecinegra	mouette mélanocéphale	mediterranean gull
<i>Larus minutus</i>	gawwija zghira	gavina menuda	gabbianello	gaviota enana	mouette pygmée	little gull
<i>Larus ridibundus</i>	gawwija rasha kannella	gavina riallera	gabbiano comune	gaviota reidora	mouette rieuse	black-headed gull
<i>Larus genei</i>	gawwija geddumha rqi	gavina capblanca	gabbiano roseo	gaviota picofina	goéland railleur	slender-billed gull
<i>Larus fuscus</i>	gawwija daharha iswed	gavià fosc	zafferano	gaviota sombría	goéland de la baltique	baltic gull
<i>Larus michahellis</i>	gawwija prima	gavià argentat	gabbiano reale	gaviota patiamarilla	goéland pontique	caspian gull
<i>Pandion haliaetus</i>	arpa	àguila pescadora arpa arpell	falco pescatore	águila pescadora	balbuzard pêcheur	osprey
<i>Coracias garrulus</i>	farrug	gaig blau	ghiandaia marina	carraca europea	rollier d'europe	european roller
<i>Botaurus stellaris</i>	kappun	bitó capó d'aigua	tarabuso	avetoro común	butor étoilé	great bittern

TAULA 1. Correspondència dels noms dels ocells en diverses llengües que han pogut influir en el maltès

Jugant a definir la ciència: un diccionari de mots de ciència fet per i per a nens i nenes¹

ROSA ESTOPÀ BAGOT
Universitat Pompeu Fabra
rosa.estopa@upf.edu

Rosa Estopà Bagot és doctora

en Lingüística per la Universitat Pompeu Fabra, on va defensar la tesi doctoral *Extracció de terminologia: elements per a la construcció d'un SEACUSE* l'any 1999 i per la qual va rebre el I Premi extraordinari de doctorat de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), el 2001, i la Menció honorífica atorgada per l'Associació Europea de Terminologia (EAFT) i l'International Information Centre for Terminology (INFOTERM) el 2006. Actualment, és professora titular del Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra, on imparteix classes de llengua catalana, terminologia i lingüística. Com a membre del grup IULATERM, desenvolupa la seva recerca en l'àmbit de la terminologia, la neologia i la lexicografia. Algunes de les seves publicacions recents com a autora o editora són: *EnRaonar: Lingüística teòrica i aplicada per a la pràctica logopèdica* (2011), *Les paraules noves* (2009), *Parlant de llengua amb nens i nenes* (2005).

Resum

El coneixement de la ciència es representa i es transfereix per mitjà de paraules que tenen un significat especialitzat, precís i concís. I tot i que és l'especialista en una matèria el que coneix i utilitza adequadament les paraules que vehiculen el coneixement del seu àmbit, el procés d'expertesa és progressiu i lent. De manera que les bases del coneixement especialitzat es comencen a adquirir en els primers anys de vida d'una persona. En aquest article presentem una aplicació lexicogràfica innovadora que estem desenvolupant en el marc del projecte Jugant a definir la ciència. Avalats pels estudis que sostenen que construïm el coneixement científic a partir de les categoritzacions de la realitat més pròxima, uns dels objectius d'aquest projecte és convertir els nens i les nenes de primer cicle de primària en petits lexicògrafs i elaborar un diccionari de cent mots de la ciència fet per i per a nens i nenes de sis i set anys.

PARAULES CLAU: coneixement especialitzat; lexicografia; terminologia; pedagogia

Abstract

Playing to Define Science: a Dictionary of Words from Science Made by Children and for Children

Scientific knowledge is represented and transferred through words that have a specialized, precise and concise meaning. Although it is the specialists who know and use the correct words that convey the knowledge of their field, the process of specialization is gradual and slow and hence a base of specialized knowledge begins to form in the first years of a person's life. In this article, we present an innovative lexicographical application that we are developing as part of the Playing to Define Science project. One of the aims of this project is to turn primary school children into small lexicographers and draw up a dictionary of 100 science words created by and for 6 and 7-year-old children. We have based our studies on those that argue we build our scientific knowledge from the categorizations contained in our immediate environment.

KEYWORDS: technical knowledge, lexicography, terminology, pedagogy

TERMINÀLIA 4 (2011): 25-33 · DOI: 10.2436/20.2503.01.28
Data de recepció: 30/09/2011. Data d'acceptació: 04/11/2011
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

Si algo tienen en común los científicos y los niños es su curiosidad, sus ganas de conocer y de saber más; de jugar con el mundo y sacudirlo para que caigan todos sus secretos. Porque de eso se trata la ciencia: más allá de aparatos sofisticados y ecuaciones inescrutables, es cuestión de mirar con otros ojos, de volver a la edad de los porqués, al juego de química, el mecano y los rompecabezas. En definitiva, la investigación no es más que la profesionalización del científico que todos llevamos dentro, aquél que quiere saber por qué llueve, o cómo se mueven los planetas, o por qué se endurece un huevo al hervirlo.

Diego Golombek

1 Introducció

El llenguatge és la capacitat biològica que tenim l'espècie humana per a expressar-nos i comunicar-nos entre nosaltres. El llenguatge, per mitjà de cadascuna de les llengües, és també essencial per als científics, tant per denominar els conceptes com per transmetre i explicar les idees, en qualsevol nivell d'especialització —des dels més específics fins als més divulgatius—. El coneixement de la ciència i la tècnica es representa i es transfereix mitjançant paraules que tenen un significat especialitzat, precís i concís.

És veritat que només l'especialista en una matèria determinada coneix i usa adequadament les unitats de significació especialitzada de la seva disciplina (Cabrè, 1999), perquè l'accés al coneixement especialitzat d'un domini és el que permet l'ús adequat i precís de la terminologia. Tot i això, com ja hem mostrat en altres estudis (Estopà i Valero, 2002; Estopà et al. 2006), existeix una progressió simultània i ascendent entre l'adquisició del coneixement d'un camp del saber i l'aprenentatge de les unitats que serveixen per a representar-lo i comunicar-lo. En aquest itinerari cognitiu, es construeixen esquemes conceptuais que comencen sent molt senzills, però que, a poc a poc, es converteixen en complexos i acaben establint múltiples connexions de manera que, en l'especialista, s'arriben a tramcar xarxes cognitivament molt riques. Així doncs, l'expertització en una matèria és un procés progressiu i acumulatiu. La qüestió sorgeix quan ens demanem per l'inici d'aquest coneixement especialitzat.

Seguint aquesta línia de pensament, partim del supòsit que les bases del coneixement especialitzat es comencen a adquirir en els primers anys de vida de qualsevol persona. Autors tan rellevants com Vigotsky (1988, 1990) han defensat que abans d'iniciar l'aprenentatge escolar dels conceptes bàsics, posseïm unes primeres concepcions molt significatives per a l'aprenentatge en general i per a l'aprenentatge de les ciències en particular. Per consegüent, tots els aprenents tenen idees sobre els conceptes bàsics de la ciència abans d'abordar qualsevol aprenentatge. En aquesta mateixa línia de pensament, De Vecchi i Giordan, en el llibre *L'Enseignement scientifique* (1996), recorden que només es reté un coneixement nou, si es pot integrar en un coneixement preexistent; per això, és clau per

a l'ensenyant conèixer les concepcions que els nens i nenes tenen abans d'iniciar qualsevol ensenyament escolar. Tenir clar quin és aquest coneixement compartit que tenen els aprenents en un moment donat de la trajectòria curricular, permet adaptar l'ensenyament a les necessitats dels alumnes i proposar una pedagogia i uns recursos més adequats i eficaços.

Avalats per aquests estudis previs que sostenen, doncs, que construïm el coneixement a partir de categoritzacions de la realitat més pròxima que anem reelaborant al llarg del procés d'aprenentatge, hem començat a treballar en el projecte *Les primeres representacions dels conceptes científics bàsics: jugant a definir ciència*.¹ Aquest treball, desenvolupat per un equip pluridisciplinari, vol mostrar com les primeres representacions sobre els conceptes científics que tenen una certa estabilitat les fem des de molt petits, abans que curricularment s'ensenyin i s'aprenuin a l'escola. Algunes d'aquestes primeres representacions poden ser falses i contribuir a perpetuar falses creences en etapes més avançades; d'altres, en canvi, són vàlides i haurien d'ajudar a elaborar, i reelaborar, el coneixement científic.

És sabut que si volem que un aprenentatge tingui èxit en l'àmbit escolar cal que s'adapti a les necessitats de l'aprenent (principi d'adequació, Stocker, 1964) i, encara més important, cal que tingui en compte el que sap l'alumne. Massa sovint, abans d'iniciar un ensenyament, no es pren en consideració el que ja sap l'alumne o el que creu saber sobre un concepte científic. I, en canvi, aquestes representacions prèvies condicionaran l'aprenentatge posterior. Hi ha moltes paraules que usen els científics, com ara *aigua*, *espai*, *estrella*, *cervell*, *gel*, *mort*, *sol*, *calor*, *velocitat*, *aire*, *vida*, etc., que els escolars també usen de ben petits, encara que no sigui exactament amb el mateix significat que ho fan els experts. Els nens i nenes les fan servir amb un significat que amaga tot un model subjacent que cal tenir en compte perquè caldrà enriquir-lo, precisar-lo, alimentar-lo i a voltes, també, rebutjar-lo o destruir-lo.

El projecte preveu desenvolupar diferents recerques teòriques i aplicades i desenvolupar recursos pedagògics concrets; en aquest article, però, hem volgut presentar només una d'aquestes aplicacions: l'elaboració d'un diccionari dels mots més bàsics de la ciència fet per i per a nens i nenes de primer cicle de primària.

2 Objectius i supòsits del diccionari escolar fet per i per a nens i nenes

La finalitat principal del treball lexicogràfic que tot seguit expliquem és elaborar un diccionari de cent conceptes bàsics de ciència per a nens i nenes del primer cicle de primària amb els coneixements dels nens i nenes d'aquest mateix primer cicle.

La construcció d'aquest diccionari es proposa els dos objectius següents: d'una banda, conèixer de manera sistemàtica les idees subjacents que tenen els nens i nenes en els estadis inicials d'escolarització (primer cicle de primària) sobre els conceptes més bàsics de ciència; de l'altra, convertir els escolars en petits lexicògrafs. Fites que impliquen treballar de manera integrada habilitats cognitives, lingüístiques i artístiques.

Aquests dos objectius recolzen sobre els supòsits teòrics següents:

- Els nens i nenes tenen concepcions sobre els termes de ciència quan inicien l'escolarització obligatòria, és a dir, des de l'educació infantil.
- Aquestes concepcions dels nens i nenes de sis i set anys responen a estructures organitzades simples, però coherents.
- Si s'esporguen les idees obstacle que hi ha en les definicions que construeixen els nens i nenes, el coneixement comú i el coneixement acumulat d'un grup d'escolars dona com a resultat un coneixement vàlid i rellevant que permet construir un vocabulari més adequat i proper a les necessitats d'aquests nens i nenes.

L'elaboració d'un diccionari bàsic de termes de ciència té diverses motivacions, entre les quals en volem destacar les següents:

- a) En llengua catalana, no hi ha cap vocabulari de ciència per a aquestes edats.
- b) Existeixen diccionaris generalistes de llengua catalana escolars, però no destinats a aquestes edats, sinó per a infants més grans (a partir de tercer o quart de primària).
- c) El lèxic és la base del coneixement científic.
- d) El corpus de treball per a construir el diccionari ens servirà per a construir un catàleg d'idees subjacents sobre els termes més bàsics de ciència.

3 Metodologia

3.1 Material i mètode

Una vegada definit el tipus de diccionari que preteníem fer, la següent fase va consistir a escollir els termes que formarien part del lemarí. Vam decidir treballar amb un centenar de paraules bàsiques que s'usen en diferents disciplines científiques perquè havíem dissenyat un diccionari destinat a nens i nenes molt petits.

Per seleccionar els cent termes més bàsics, primer es va fer un buidatge exhaustiu de dos diccionaris escolars de llengua general, tots dos adreçats a infants més grans (segons els seus pròlegs, per a nois i noies de vuit a dotze anys):

(1988) *Primer diccionari escolar*. Barcelona: Eumo Editorial.

(1995) *DIDAC. Diccionari de català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Es va elaborar una llista de 150 termes considerats fonamentals en ciència. Aquesta selecció va ser refinada i validada per un equip de mestres de l'Escola Annexa Joan Puigbert de Girona, coordinats per Montse Valentí, mestra i psicòloga del centre.

Una mostra de les paraules seleccionades és la següent: aigua, aire, balança, calor, cercle, cervell, conèixer, experiment, explorar, foc, idea, llengua, lluna, lupa, memòria, mort, moviment, neurona, ordinador, ou, pensar, problema, resta, so, sucre, temps, termòmetre, triangle, univers, ximpanzé, zero, etcètera.

El vocabulari que volíem dissenyar és en algun aspecte un nou diccionari escolar. I la novetat més destacable és que partia íntegrament d'un corpus de definicions fetes per escolars. Per confeccionar aquest corpus de definicions, es va escollir una població experimental formada per nens i nenes de cicle inicial (de primer i segon de primària). Es va seleccionar aquesta franja escolar perquè:

- Corresponen als dos primers cursos de l'ensenyament obligatori al nostre país.
- No han estudiat curricularment la gairebé totalitat dels mots seleccionats, tot i que els coneixen i els poden utilitzar.
- Són el primer cicle de nens escolaritzats que poden escriure de manera regular i sense ajuda de l'adult.
- No hi ha vocabularis amb definicions adreçats a aquests infants en llengua catalana.

Tenint en compte que l'habilitat escriptora en aquestes edats encara és elemental, es va dissenyar una fitxa lexicogràfica senzilla per tal de recollir les idees subjacents que tenen els nens i nenes sobre aquests termes. Aquesta fitxa que té com a títol *Petit diccionari de...* preveu un espai per a la definició o explicació del terme, un espai per a l'ús del terme i un espai per a la representació gràfica del terme. La fitxa està dividida, doncs, en tres blocs:

- Què és X?
- Escriu un missatge on facis servir X.
- Fes un dibuix de X.

La fitxa es va concretar en formats diferents per tal de mantenir, entre els escolars que van participar en la recollida de les dades, l'interès pel projecte. Així, a vegades es va treballar el dibuix i la definició per mitjà de cartrons que configuraven fitxes d'un *memory* (en aquest cas es va treballar en petits grups), d'altres vegades es va fer servir un format de llibre amb fulls de colors (un diccionari individual) i d'altres es va usar un full aïllat.

3.2 Recollida de les dades

Per a l'elaboració del diccionari es va optar per treballar amb només dues escoles d'unes característiques molt similars: Annexa Joan Puigbert de Girona i Pare Nicolau de Sabadell, totes dues amb dues línies (és a dir amb cinquanta alumnes per curs). En la confecció del corpus de definicions han participat uns 300 escolars de primer i segon curs de cicle inicial. Aquesta fase de recollida de dades ha durat vint-i-un mesos: es va iniciar el curs escolar 2009-2010 i finalitzarà al desembre del curs escolar 2011-2012.²

Pel que fa al nivell lingüístic dels informants, es va prioritzar el criteri de familiaritat i fluïdesa en llengua catalana. Per això es van triar escoles catalanes conegudes pel seu esperit innovador i experimental, en què els alumnes tinguessin com a llengua materna majoritària el català, de famílies amb un nivell cultural mitjà-alt (a l'entorn del 70 % dels pares i mares d'aquests escolars tenen estudis superiors). Es va optar per aquest tipus d'escoles perquè, a partir del coneixement cert i acumulat d'una població de la mateixa franja d'edat, s'havia de construir una definició completa, adequada a nens i nenes de sis i set anys. Per aquesta raó era millor partir dels nens i nenes, en un principi, amb més coneixements i amb un entorn familiar

més cultivat, ja que se sap que les concepcions o representacions cognitives estan en relació amb el nivell de coneixement i història de l'aprenent. Per tant, si volíem unes definicions que fossin útils a aquest àmbit escolar no podíem treballar amb nens i nenes que elaboressin unes definicions més senzilles, cognitivament més simples i lexicalment més pobres.

El treball de definir les cent paraules es va fer en diferents espais escolars, però sempre a l'escola: a l'aula de llengua, a l'aula de projectes i a l'aula de plàstica. Tot i així, la major part del treball es va fer en una franja horària sistemàtica reservada a aquesta tasca de definir. Les dues escoles que hi van participar van dedicar un espai setmanal d'una hora, titulat *El meu diccionari*, a elaborar fitxes lexicogràfiques. Es va preferir recollir tot el material dins de l'escola perquè les definicions no fossin interferides per cap adult. Els mestres que hi van participar no van induir en cap cas el treball de definir els mots. Així, setmanalment, sense ajuda (ni de pares, ni de mestres), aquests infants treballaven el mot que se'ls indicava: l'explicaven, el contextualitzen i el dibuixaven. Reproduïm a continuació una petita mostra de dues fitxes lexicogràfiques: una del mot *aquari* (figura 1) feta per una nena de primer (sis anys) i l'altra del mot *gel* (figura 2) elaborada per una nena de segon (set anys).

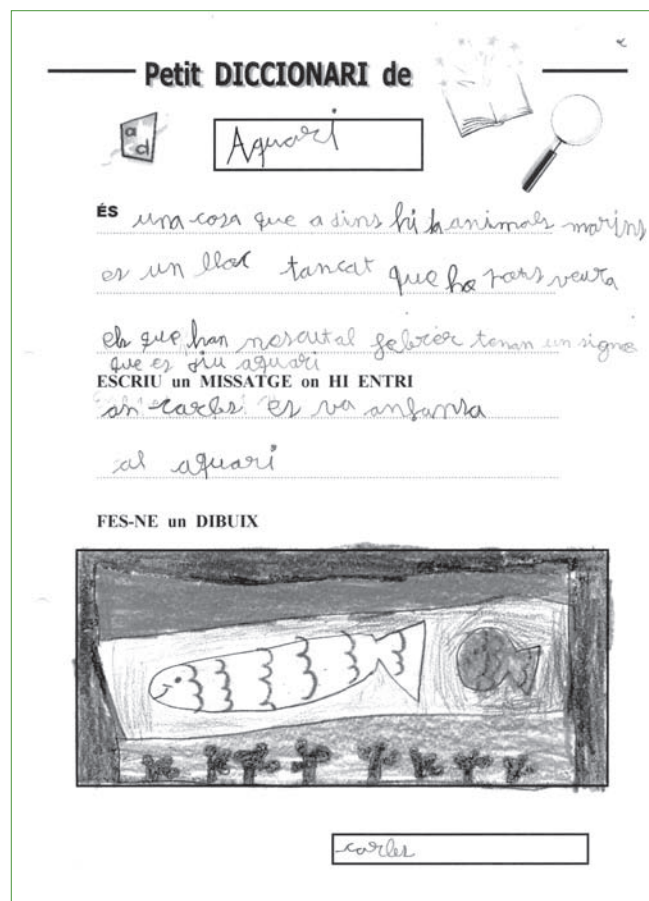

FIGURA 1. Fitxa del mot *aquari*

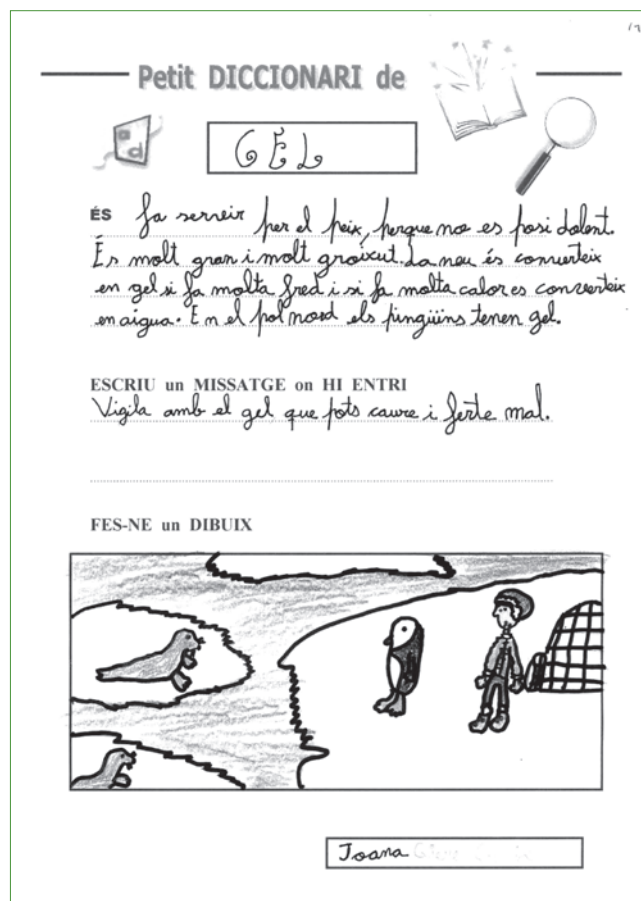

FIGURA 2. Fitxa del mot *gel*

Amb aquest mètode, hem recollit sistemàticament el que els informants coneixen d'un mot en representacions de diversa naturalesa. De vegades hi ha infants que no saben (o no poden) explicar-se prou bé (tot i que busquen estratègies com els exemples o els fets de vida). Tanmateix, però, saben dibuixar i saben contextualitzar la paraula. Totes les informacions que hem recollit seran de vital importància per a poder elaborar el diccionari que hem dissenyat i altres productes com un catàleg d'idees preconcebudes sobre aquests conceptes científics.

3.3 Tractament i anàlisi de les dades

Paral·lelament al treball a classe i a mesura que elaboraven les fitxes lexicogràfiques, les vam automatitzar amb la finalitat de treballar-hi amb més flexibilitat, rapidesa i sistematicitat. Per això, es va optar per dissenyar una base de dades amb el gestor Access. Cada registre de la base de dades està dividit en tres apartats (A, B i C) que agrupen informacions de diferents tipus. La part A de la fitxa fa referència a les informacions que configuraran el diccionari, la part B recull definicions del mot en altres obres de referència per facilitar estudis de contrast i, finalment, en la part C es digitalitza tot el corpus lexicogràfic produït pels nens i nenes.

Part A

Mot

Categoria gramatical

Definició conjunta³

Dibuix seleccionat

Part B

Definició del DIDAC

Definició del DIEC2

Definicions d'altres diccionaris

Part C

Definicions de cada nen o nena

Cada fitxa lexicogràfica feta per un escolar correspon a un registre independent en la base de dades. Els camps corresponents a la informació que prové de la fitxa lexicogràfica de cada escolar són els següents:

Definició

Nom del nen o nena

El curs escolar del nen o nena

L'escola del nen o nena

La referència al dibuix

Paral·lelament, hi ha un fitxer relacional que conté els dibuixos dels nens o nenes escanejats.

La informació de la base de dades permet comparar les definicions dels nens i nenes entre elles i aquestes amb les que ofereixen diverses obres lexicogràfiques, tant escolars com generals i especialitzades. La informació de contrast ajuda a mostrar, no només què és el que saben els infants del terme en qüestió, sinó on rauen les diferències principals entre la conceptualització que té un infant del terme i la conceptualització que en té una persona adulta. I també permet detectar quines són les *idees obstacle* que poden estar tergiversant o obstaculitzant l'aprenentatge del coneixement especialitzat.⁴ Amb tota aquesta informació emmagatzemada es pot passar a la fase pròpiament dita d'elaboració del diccionari. Vegeu a la figura 3 una captura de la base de dades de la paraula *terra* que, de manera no induïda, els nens i nenes de sis i set anys ja han constatat que era polisèmica.

FIGURA 3. Mostra de la paraula *terra* a la base de dades

4 Elaboració del diccionari

Per a elaborar les definicions de cada paraula s'han utilitzat totes les definicions que han construït els nens i nenes, ja sigui per mitjà de les explicacions, dels dibuixos i, en alguns casos, dels contextos d'ús. És important remarcar que no s'ha utilitzat, ni s'utilitzarà, cap informació aliena per a completar les definicions. Aquesta definició paraigua, construïda per acumulació del coneixement, es complementa amb una representació gràfica: se selecciona un dels dibuixos fet per un nen o una nena.

Les definicions paraigua proposades segueixen el patró de definicions explicatives que se solen utilitzar en alguns diccionaris escolars, amb frases completes i amb elements ostentosos i extensionals. La llengua que s'hi utilitza defuig els cultismes i fa servir un nivell de llengua adequada al nivell dels escolars, de fet s'usen les seves mateixes paraules (se seleccionen sempre les més precises per a cada context). Només s'intervé en la normativa: si hi ha mots o expressions que els escolars han escrit incorrectament es corregeixen. En les definicions s'inclouen exemples reals proposats pels nens i nenes, i a vegades també mots polilèxics relacionats o concurrents (per exemple, en el cas del mot *aire*, els escolars també es refereixen sovint a *aire condicionat*; en el mot *aigua*, mencionen l'*aigua de l'aixeta*, l'*aigua de mar*, l'*aigua de riu*). Per a l'estructura de les definicions, el model lexicogràfic de referència ha estat el diccionari Cobuild de Collins (1987, 2009), que en el marc de la lexicografia catalana va ser, en part, aplicat en el diccionari DIDAC. *Diccionari del català d'Enciclopèdia catalana* (1995). Totes les definicions paraigua estan elaborades i revisades per un equip multidisciplinari entre els quals hi ha lexicòlegs, mestres, especialistes en didàctica de la ciència i científics.

En conjunt, creiem que proposem un nou tipus de diccionari: nou quant a la concepció (ja que respecta al màxim el principi d'adequació lexicogràfica, Cabré 1999, Estopà 2001), quant a la confecció (fet amb un corpus escolar: amb el coneixement i amb els mots de nens i nenes) i quant als destinataris (nens i nenes que tot just comencen a llegir i escriure). Per tot això, pensem que el resultat té un interès doble, cognitivo-lexicogràfic i didàctic. D'una banda, és un diccionari il·lustratiu del coneixement compartit dels nens i nenes de cicle inicial i està construït amb metodologia innovadora, ja que parteix íntegrament del coneixement que tenen els escolars. Es busca poder oferir una definició adequada a partir del coneixement més proper a l'infant. Algunes de les definicions i de les representacions gràfiques ens poden fer somriure, però és important poder-les analitzar i descobrir que darrere sempre hi ha un model lògic extremadament basat en l'experiència i en la funcionalitat dels conceptes definits. De l'altra, tant el mètode com el resultat per confeccionar-lo poden ser eines útils per als docents a l'hora de treballar conceptes concrets des de vessants diferents.

5 Mostra d'algunes entrades

En aquests moments el treball es troba en l'etapa final de la fase d'elaboració de les definicions i, per tant, ja tenim un important corpus de mots definits (el diccionari s'editarà durant el 2012). Per exemplificar el tipus d'entrades que s'inclouran en l'obra que proposem, hem escollit tres paraules: *cervell*, *terra*, *vena*. A més de la categoria gramatical explícita, la microestructura del diccionari estarà formada per una definició de tipus explicatiu amb informacions extensionals i ostentoses (i a vegades properes a les definicions enciclopèdiques), i un dibuix en què es representa el mot.

Com hem acabat d'explicar en l'apartat anterior, les definicions s'elaboren a partir dels coneixements aportats pels nens i nenes de primer cicle de primària que han participat en l'experimentació. En l'anàlisi de les seves definicions, ens adonem que la funcionalitat és un dels aspectes més rellevant per als nens i nenes, i també l'experiència d'ús que tenen amb el referent d'un mot. Per això, ens proporcionen unes definicions plenes d'exemples que ajuden a completar l'explicació (moltes vegades les seves definicions comencen amb la perífrasi «Quan...» per emmarcar el mot que volen definir en una acció o en una activitat concreta).

En aquesta anàlisi de les definicions, se suprimeixen totes les idees obstacle, per exemple, en el cas del mot *cervell* es va eliminar la referència al color que era falsa (ja que alguns infants deien que era de color rosa, de color lila o de color carn). I en el cas de la *Terra*, el fet que sigui rodona (i no esfèrica) i, per tant, plana també es va obviar. Una vegada seleccionada la informació, s'ordena i s'agrupa per tipus de característiques que es remarquen. En l'ordre dels continguts, s'intenta seguir un criteri de freqüència, és a dir, es prioritzen els elements que més es repeteixen en el conjunt de les definicions que han fet els escolars d'un mot.

Evidentment que no hi ha cap nen o nena que hagi construït cap d'aquestes tres definicions proposades de manera individual; tanmateix, és interessant que les definicions que proposem s'han preparat exclusivament amb les informacions i amb les paraules dels escolars que han participat en aquest projecte lexicogràfic:

vena venes *nom femení* Una vena és com un tub prim i allargat per on passa la sang. Les venes les tenim dins el cos i les podem veure molt fàcilment a les mans i als peus.

Terra *i nom propi femení* 1. La Terra és el planeta en el qual vivim milions de persones i animals. És l'únic planeta en el qual hi ha vida, ja que hi ha aigua i oxigen. Es troba en el sistema solar i, a la vegada, a l'univers. Té més aigua que terra. Sempre roda, però molt lentament. Es va crear fa milers d'anys. En aquest planeta, hi trobem continents (Europa, Àfrica, Amèrica, Oceania i Àsia) i molts països. El centre de la Terra és molt calent.

terra terres 2 nom femení 2. La terra és la sorra amb la qual plantem les plantes, els arbres i les flors.

terra terres 3 nom masculí 1. El terra és allò que trepitgem a casa. És per on caminem, correm, saltem, juguem o fem esport.

cervell cervells nom masculí El cervell és una part del cos humà que és dins del crani i que s'utilitza per pensar, i també per estudiar, llegir, parlar, caminar, etc. El cervell és tou, arrodonit i està format per neurones. Hi ha animals que també tenen cervell, però és diferent del de les persones. Si no tinguéssim cervell, no seríem persones.

És interessant comparar aquestes definicions elaborades només amb la informació que els nens i nenes han abocat en les seves fitxes lexicogràfiques, amb les definicions que ofereix un diccionari escolar com, per exemple, el DIDAC (que en un principi va adreçat a escolars molt més grans), per veure que no són tan divergents, tot i les diferències que més avall assenyallem.

vena venes

nom femení 1. Una vena és un conducte que porta la sang des de les diverses parts del cos cap al cor.
2. Nervi d'una fulla.
3. Inspiració o estat d'ànim que et porta a fer alguna cosa o a actuar d'una manera determinada. A tots ens ha agafat la vena poètica alguna vegada.

terra¹ terres

nom masculí El terra d'una habitació, d'un edifici o d'un terreny és la part plana per on caminen i passen les persones i els animals. El contrari del terra és el sostre. Hi ha terres fets amb rajoles i terres fets amb parquet. Hi ha animals que s'arrosseguen per terra.

terra² terres

nom propi femení 1. La Terra és el planeta on vivim. La Terra gira al voltant del Sol.
nom femení 2. Part sòlida de la superfície de la Terra, diferent de l'aigua i de l'aire. No podem anar a Mallorca per terra, perquè és una illa.
3. Extensió de terreny que és d'algú. Els propietaris d'algunes masies tenen també moltes terres.
4. Capa o part de la superfície de la Terra que és tova i diferent de la roca. A la terra, hi creixen les plantes. Una terra ben regada és fèrtil i dona bones collites.

cervell cervells

nom masculí 1. El cervell és un òrgan tou, de forma arrodonida i amb molts plects que hi ha dins del cap de les persones. Molts animals també tenen cervell. És una part de l'encèfal. El pensament i els moviments voluntaris depenen del cervell.

En les definicions del DIDAC constatem el següent: a) es recullen més accepcions dels mots (per exemple, en el cas de *vena* els escolars no fan referència a les accepcions 2 i 3 del DIDAC); b) s'inclouen més termes en les definicions dels mots (per exemple, el descriptor per definir el mot *cervell* en els escolars sol ser *part del cos humà* —que no deixa de ser un descriptor adequat—, en canvi el DIDAC usa un mot més precís *òrgan*). En contrast, en les definicions dels escolars trobem el següent: a) més informació descriptiva —que moltes vegades potser no és necessària per a un escolar més gran (la *vena* és un tub prim i allargat)—; b) més exemplificació (hi trobem continents com ara «Europa, Àfrica, Amèrica, Oceania i Àsia» en el cas del mot *Terra*, o «s'utilitza per pensar, estudiar, llegir, parlar, caminar, etc.» en el mot *cervell*), i c) presència de la tel·licitat del mot (per on passa la sang (*vena*), amb la qual plantem les plantes, etc. (*terra*²), per on caminem, etc. (*terra*³), que s'utilitza per pensar, etc. (*cervell*)).

6 A tall de conclusió

Del material obtingut i del seu contrast amb les definicions dels diccionaris consultats, hem començat a observar unes primeres constatacions que creiem que han de permetre enfocar les pràctiques i les aplicacions pedagògiques de manera més adequada. Entre aquestes primeres observacions en volem destacar les tendències següents:

- Els infants coneixen el mot i, ja sigui per assimilació (comparació amb d'altres conceptes) o a partir de la seva subjectivitat viscuda, són capaços de definir-lo.
- Per als infants, la seva experiència personal és molt important i es vehicula amb el coneixement que té del món. Quan han d'explicar el significat d'un mot, es remeten a l'experiència viscuda, al seu entorn, busquen referents pròxims entre els seus coneixements i saben relacionar-los —i aquest tipus de coneixement es reflecteix en l'explicació dels mots—. D'aquesta manera, a partir de la seva pròpia cultura, poden definir les característiques d'una paraula (com és, quan es fa servir i per a què serveix) i exemplificar-la.
- Les definicions dels escolars aporten gran quantitat de trets. De vegades, fins i tot defineixen amb un nombre més gran de característiques cognitives,

de tipus enciclopèdic, que el diccionari escolar de referència.

- El seu vocabulari planer i limitat com correspon a l'edat, sense gaires tecnicismes, i la seva relació amb la realitat els són suficients per a definir els conceptes que se'ls ha proposat —la manca de terminologia, però, no implica que el lèxic sigui poc precís.
- És interessant constatar quins són els seus referents i el grau de rellevància —de vegades ben diferent al dels adults— que atorguen a cada terme.
- En molts casos l'experiència personal aporta una base fiable sobre la qual es pot fonamentar un bon coneixement científic. En d'altres casos, en canvi, la fantasia o algunes explicacions poc acurades ajuden a confondre conceptes més que no pas a educar correctament. I en aquest sentit conceptes intoxicats d'inici poden comportar que la conceptualització del terme no s'ajusti a la realitat i, consegüentment, que el desenvolupament del coneixement d'especialitat sigui més difícil d'assolir. Aquest tipus d'informació en cap cas s'incorpora en el diccionari.
- En les definicions fetes per nens i nenes d'aquesta edat es dona més importància a la funcionalitat que a les característiques essencials d'un mot: les definicions són explicacions de *com funciona X* o *per a què serveix X*, més que *què és X*.
- Les definicions que els escolars amb qui hem treballat ens ofereixen estan carregades d'exemples i de contextos d'ús perquè és una informació que troben rellevant i més clarificadora del que volen explicar.
- La definició resultant per acumulació de coneixement, ja sigui compartit o no, permet de construir definicions molt completes i adequades a les necessitats lexicogràfiques dels nens i nenes d'aquesta edat, tant cognitivament com lexicalment.
- En els dibuixos que complementen l'explicació sobre un mot, se solen observar petits detalls del concepte d'un mot, però també idees mal concebudes o pre-

judicis que s'estableixen ja a edats molt primerenques, com ara que el cervell és de color rosa o lila, i la lluna blanca o groga (aquests dibuixos no són seleccionats per a l'edició del diccionari).

Amb aquest treball de camp també hem pogut veure com les representacions conceptuals dels termes de ciència es comencen a gestar durant l'etapa de l'aprenentatge bàsic. Un infant de sis o set anys ja coneix mots de ciència, els atorga significat (de vegades equivocats, però) i és capaç de desenvolupar-los i crear-ne de nous a partir d'aquells, els quals li permetran enriquir i transmetre el coneixement científic adquirit. Així mateix, hem constatat com, fent emergir les idees subjacents que té l'infant, podem detectar els errors de percepció i conceptualització dels termes en aquest nivell inicial.

Conseqüentment creiem que, en la primera etapa de l'ensenyament, cal no descuidar la branca del coneixement científic, també constitutiva (potser de forma encara intuïtiva) i fonamental del coneixement, que hauria d'integrar la base del desenvolupament cognitiu de tots els nens i nenes.

Per acabar cal apuntar que els nens i nenes que han participat en aquest projecte han sabut en tot moment que estaven elaborant un diccionari entre tots i, en algunes parts del projecte, han treballat conjuntament en petits grups. Creiem que els alumnes que han participat en el projecte s'han enriquit en el sentit que han treballat la categorització, l'expressió escrita i la representació gràfica. Intentar explicar a altres persones què se sap sobre determinats conceptes no és gens fàcil, però és molt útil per al coneixement científic.

A partir d'aquesta experiència, estem dissenyant una interfície digital per a facilitar un treball similar a totes les escoles del territori de llengua catalana. En aquest cas es podrà fer un treball més profund, autònom i amb un treball retroalimentari entre alumne i mestre. ✨

Bibliografia

- CABRÉ, M. Teresa (1999). *La terminología. Representación y comunicación. Una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA).
- CLIMENT, Salvador (coord.) (2002). *Lexicografia i terminologia*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya (UOC).
- DE VECCHI, Gérard; GIORDAN, André (1996). *L'Enseignement scientifique. Comment faire pour que "ça marche"?* Nice: Z'édicions.
- ESTOPÀ, Rosa (2001). «Les unités de signification spécialisées: élargissant l'objet du travail en terminologie». *Terminology*, 2001, 7, 2, p. 217-237.
- ESTOPÀ, Rosa; VALERO, Toni (2002). «Adquisición del conocimiento especializado y unidades de significación especializada en medicina». *Panacea@. Boletín de Medicina y Traducción*, 2002, 3 (9-10), p. 277-292. <<http://www.medtrad.org/panacea.html>> [Consulta: 26 novembre 2011]
- ESTOPÀ, ROSA [et al.] (2006). «La identificación de unidades terminológicas en contexto: de la teoría a la práctica». A: BACH, Carme; CABRÉ, M. Teresa; MARTÍ, Jaume (ed.) *Terminología y derecho: complejidad de la comunicación multilingüe*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA).
- ESTOPÀ, Rosa (coord.) (2006). *Parlant de llengua amb nens i nenes*. Barcelona: Editorial Graó.
- GOLOMBEK, Diego (2006). «Prólogo». A: CHARPAK, Georges; LÉNA, Pierre; QUÉRÉ, Yves (2006). *Los niños y la ciencia. La aventura de La mano en la masa*. Buenos Aires: Siglo XXI Editores.
- HERNÁNDEZ, Humberto (1989). *Los diccionarios de orientación escolar. Contribución al estudio de la lexicografía española*. Tubinguen: Max Niemeyer.
- JACKSON, Howard (2002). *Lexicography: an introduction*. Londres: Routledge.
- MOON, Rosamund (2007). «Sinclair, lexicography, and the Cobuild Project the application of theory». *International Journal of Corpus Linguistics*, 12, p. 159-181.
- STOCKER, Karl (1964). *Principios de didáctica moderna*. Buenos Aires: Kapelusz.
- VIGOTSKI, Lev (1988). *Pensament i llenguatge*. Vic: Eumo Editorial.
- VIGOTSKI, Lev (1990). *La imaginación y el arte en la infancia*. Madrid: Akal.

Notes

1. Aquest estudi s'ha fet en el si del projecte *Jugando a definir la ciencia* finançat per la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (Programa de Cultura científica y de la Innovación, 2011, FECYT-FCT-11-2501). IP: Rosa Estopà. Agradeixo moltíssim als nens i nenes i als mestres de les escoles Annexa Joan Puigbert de Girona i Pare Nicolau de Sabadell, la feina fonamental que han fet durant els dos últims anys.
2. En una segona etapa, a partir de l'abril del 2012, s'oferirà a més escoles de participar en un projecte més ampli i en aquest moment la recollida de dades es farà mitjançant una interfície web que permetrà treballar aquests primers conceptes de ciència conjuntament amb un treball de llengua per mitjà de l'ús de les noves tecnologies.
3. Tant el camp de categoria gramatical com el de definició poden ser reiteratius en el cas que el mot presenti polisèmia.
4. Aquest tipus d'informació ens interessa especialment per a una altra de les aplicacions del projecte: un catàleg digital de les idees subjacents de cada una de les paraules treballades, destinat a ensenyants, especialment de matèries de ciència, i a animadors d'activitats científiques.

TERMINÀLIA parla amb... Rosa Colomer i Artigas, directora del Centre de Terminologia TERMCAT

Rosa Colomer i Artigas (Barcelona, 1966)

Llicenciada en Filologia Catalana i màster en Lingüística Aplicada per la Universitat de Barcelona, professionalment s'ha dedicat a la terminologia, àmbit en què ha desenvolupat tasques relacionades amb l'assessorament, l'elaboració de diccionaris, la normalització i la formació. Des del 2002 dirigeix el Centre de Terminologia TERMCAT, un organisme públic que acaba de celebrar el seu vint-i-cinquè aniversari i que fou creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans. És membre del Consell Supervisor del TERMCAT, del Comitè Executiu de la Xarxa Internacional de Terminologia (TERMNET) i ocupa la secretaria executiva de l'Associació Europea de Terminologia (AET). Va formar part de la comissió gestora de l'ACATERM (antecedent de la SCATERM).

sari i que fou creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans. És membre del Consell Supervisor del TERMCAT, del Comitè Executiu de la Xarxa Internacional de Terminologia (TERMNET) i ocupa la secretaria executiva de l'Associació Europea de Terminologia (AET). Va formar part de la comissió gestora de l'ACATERM (antecedent de la SCATERM).

Quines han estat les fites més destacables aconseguides en els vint-i-cinc anys de camí del TERMCAT?

Es fa difícil destacar unes actuacions sobre unes altres, perquè totes tenen la seva importància, però si cal esmentar-ne algunes que puguin tenir un cert valor simbòlic, m'agradaria destacar, en primer lloc, la col·lecció de diccionaris d'esports publicada amb motiu dels Jocs Olímpics del 1992 de Barcelona, que ha estat motiu de col·laboració amb diversos comitès internacionals que han organitzat Jocs posteriorment. Aquesta actuació exemplifica la voluntat que ha tingut el TERMCAT, des del seu inici, de cobrir necessitats terminològiques en els més diversos àmbits. També destacaria l'obertura del Cercaterm, l'any 2000, el servei de consultes en línia que ha esdevingut una eina de referència per a professionals i usuaris de la llengua. Em sembla també rellevant la col·lecció «En Pri-

mer Terme», iniciada el 2005, que aplega la producció no terminològica del Centre; és a dir, la metodologia, els criteris i la recerca. En un altre àmbit, voldria esmentar la creació dels Espais Terminològics, l'any 2005, com a punt de trobada periòdic, per a la reflexió i el debat, de totes les persones interessades en terminologia. I finalment destacaria la publicació, al desembre del 2010, d'una nova plataforma web, basada en la filosofia 2.0 i pensada per a facilitar la comunicació i l'intercanvi amb tots els col·laboradors, usuaris i persones vinculades al treball terminològic.

Han canviat els criteris de normalització de termes al llarg de la història del centre? En quins aspectes?

En el que és essencial els criteris són els mateixos. Sí que s'hi han produït alguns canvis a fi d'actualitzar-los, d'acord amb l'evolució de la societat i de la normativa

lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, o per a millorar-ne la representació en les fitxes terminològiques. És el cas, per exemple, de l'eliminació del manlleu com a sinònim complementari d'una creació neològica catalana. Aquest tipus de representació estava molt vinculada a les publicacions en paper i era, fonamentalment, una manera de garantir l'accés a les formes normalitzades. En el context d'una publicació digital i a Internet aquest escrúpol es fa innecessari i, en canvi, la presentació de dues formes creava dubtes en els usuaris. Per això el Consell Supervisor va decidir de modificar aquest tipus de representació, tenint en compte que l'accessibilitat a la informació estava garantida i valorant que la presentació de la forma catalana com a alternativa única en reforça les possibilitats d'implantació.

Un altre cas podria ser la representació de la varietat geolingüística en

les formes que ho requereixen. Hi havia un criteri genèric que remetia, per defecte, a la variació recollida en el diccionari normatiu. Coincidint amb la incorporació dels assessors geolingüístics al Consell Supervisor, l'any 2008, es va decidir fer explícita aquesta variació en els articles terminològics aprovats, i ara es recullen, en nota, les diferents formes usades al territori. D'aquesta manera es facilita la lectura dels termes normalitzats i es dona, alhora, una visibilitat més gran als geosinònims.

Atès que un dels objectius del TERMCAT és la coordinació general de les activitats terminològiques relatives a la llengua catalana, com es duu a terme aquesta coordinació i quins han estat els principals esculls que s'han hagut de superar?

Afortunadament, la nostra llengua disposa de moltes estructures que vetllen pel seu desenvolupament i la seva implantació en els diversos àmbits d'activitat: en l'àmbit públic, la xarxa de serveis lingüístics universitaris, la de serveis lingüístics de l'Administració, la de serveis lingüístics dels mitjans de comunicació i el Consorci per a la Norma-

lització Lingüística, per esmentar les més grans; i, en l'àmbit privat, una llarga llista d'associacions que es dediquen al foment de la llengua i la terminologia, com és el cas de la SCATERM. El TERMCAT es coordina amb totes aquestes xarxes de manera permanent i, puntualment, amb totes les organitzacions i persones que volen treballar en terminologia i que desitgen col·laborar amb nosaltres.

Crec que l'àmbit de la llengua, en comparació amb d'altres, és un dels que presenta un grau més alt de col·laboració entre els diferents agents socials, i la terminologia segueix la mateixa tendència.

En una societat global, multilingüe, tecnològica, dinàmica i canviant, quin és el paper que aporta el TERMCAT en la normalització de la llengua catalana i el seu reconeixement en l'àmbit internacional?

El TERMCAT té com a missió garantir el desenvolupament i la integració de la terminologia catalana en els sectors especialitzats i en la societat en general, mitjançant la creació de recursos terminològics que atenguin les necessitats comunica-

tives especialitzades. En una societat tan canviant, això implica una posada al dia constant dels reperto-

Una decisió de normalització no és mai el resultat de l'aplicació d'un únic criteri, ni de la consulta d'un sol especialista

ris terminològics i de les eines lingüístiques. De fet, avui dia aquesta necessitat se la plantegen totes les llengües de cultura. Per això la tasca del TERMCAT és apreciada internacionalment.

Quina ha estat la importància de la formació d'assessors lingüístics en el procés de normalització terminològica? Quins canvis heu observat en la formació dels professionals de la llengua que han treballat en el TERMCAT durant tots aquests anys?

La tasca de formació duta a terme els darrers anys des de les universitats ha fet augmentar la preparació dels assessors i, de retruc, el prestigi

de les activitats professionals relacionades amb la llengua catalana.

© Terminàlia

Des de la nostra experiència constatem que els professionals de la llengua que treballen amb nosaltres, que durant els primers anys solien ser bàsicament filòlegs, ara procedeixen també del món de la traducció, en què la terminologia es prepara d'una manera específica. De manera més puntual, però molt valuosa per a tractar camps temàtics específics, més darrerament també han treballat amb nosaltres, com a terminòlegs, persones amb estudis d'altres àmbits d'especialitat, com ara la biologia o la química, que han completat la seva formació amb algun postgrau lingüístic o terminològic.

L'Antena de Terminologia és una bona experiència de col·laboració amb els serveis lingüístics dels mitjans de comunicació

En el procés de normalització, quina importància atorgaríeu als experts assessors, sobretot tenint en compte que en alguns casos no s'ha pogut partir de fonts escrites, com ara en l'àmbit de l'esport, en què en algun cas la recerca ha parit directament dels experts?

Una decisió de normalització no és mai el resultat de l'aplicació d'un únic criteri, ni de la consulta d'un sol especialista. En cada cas, es contrasten diferents arguments (lingüístics, terminològics, d'ús) i diferents opinions d'especialistes, i s'arriba a una solució equilibrada. El fet que en determinats àmbits no hi hagi gaire documentació escrita no és, per si mateix, un problema, si es constata un consens en els usos dels diferents experts consultats.

Ens podrieu donar algunes dades estadístiques que donin una idea gràfica de la magnitud de l'activitat

del TERMCAT? Per exemple, nombre d'usuaris, de persones dedicades a les tasques que desenvolupa el centre, de mots i significats que intervenen en el seu funcionament, etcètera.

Una primera dada, molt genèrica, és la del trànsit del nostre web. Actualment tenim una mitjana de 500.000 pàgines visitades mensualment, i des de l'obertura de la nova plataforma, al final del desembre del 2010, s'hi han registrat a la vora de 2.500 usuaris. Pel que fa a l'equip humà, el Centre té una plantilla de vint-i-cinc persones i durant els darrers anys ha treballat amb una mitjana anual de 500 experts que col·laboren en les diverses tasques terminològiques. Quant a la producció, des de la seva creació el 1985, el TERMCAT ha participat en 530 obres terminològiques publicades. Concretament, el 2011 hem treballat en dotze productes que ja han estat publicats, i si tot va bé acabarem l'any amb alguna altra publicació a la llista. En fi, totes aquestes dades, i d'altres que també poden ser d'interès, són disponibles en el nostre web.

Pel que fa a les consultes terminològiques, quin àmbit s'ha mostrat més actiu en relació amb les peticions? Quin és el perfil dels usuaris majoritaris del TERMCAT?

El perfil de l'usuari del Servei de Consultes ha anat canviant en aquests vint-i-cinc anys. Inicialment s'adreçaven al Servei especialistes i professionals de la llengua, que sempre n'han estat els usuaris més fidels, però també persones que no eren lingüistes ni especialistes i que tenien una necessitat terminològica puntual que no trobaven resolta en el poc material de consulta de què disposaven. El fet que avui hi hagi molts més recursos i eines disponibles ha fet variar el perfil habitual del consultant, que ara és el d'un especialista o professional de la llengua, que disposa de molta infor-

Totes les iniciatives en favor de la llengua catalana són benvingudes

mació i que més aviat demana ajuda per a prioritzar una forma entre les diverses alternatives documentades, o que vol saber quin criteri pot orientar-lo per aplicar una solució terminològica concreta.

En un món altament tecnificat en què la informació flueix cada cop amb més rapidesa i arriba més lluny, quina ha estat la recepció de l'Antena de Terminologia per part dels mitjans de comunicació catalans, nacionals o internacionals?

L'Antena de Terminologia és una bona experiència de col·laboració amb els serveis lingüístics dels mitjans de comunicació: ha creat una xarxa que ha donat suport a la feina dels serveis i que ha fomentat complicitats. De tota manera, les necessitats lingüístiques dels mitjans van molt més enllà del que és estrictament terminològic. La globalització de la comunicació i el paper referencial de l'anglès generen unes necessitats específiques, com per exemple la transcripció de topònims i d'antropònims, la traducció d'argots o la pronúncia de manlleus. Caldrà analitzar seriosament com s'hi pot donar resposta, perquè és un col·lectiu que té un impacte molt gran en la difusió dels models lingüístics.

En el domini lingüístic català hi ha diversos agents del treball en terminologia; com veieu iniciatives com la SCATERM?

Totes les iniciatives en favor de la llengua catalana són benvingudes, i especialment en el moment que vivim, en què des de diversos estaments s'ha qüestionat la legitimitat de les polítiques per al foment de la nostra llengua. La contribució de la SCATERM com a espai de trobada per a la reflexió i l'intercanvi d'experiències en terminologia em sembla una bona aportació.

Hi ha el sentiment que els organismes públics estan poc avesats a avaluar quin és el rendiment i quina és l'eficiència de la seva tasca. En aquest sentit, quins protocols de control de qualitat teniu establerts en el TERMCAT per a avaluar el grau d'implementació de les propostes terminològiques que proposeu?

Des del desembre del 2010 tenim implantat en el TERMCAT un sistema de gestió de la qualitat

L'avaluació de la implementació és una de les nostres línies de recerca, fruit de la col·laboració amb la Universitat de Barcelona i la Universitat Pompeu Fabra. Considerem que és una qüestió important i, en la mesura de les nostres possibilitats, procurem avançar en aquest àmbit. Des del desembre del 2010 tenim implantat en el TERMCAT un sistema de gestió de la qualitat que ens obliga a treballar d'acord amb el cicle planificació–execució–avaluació–millora, i el procés de normalització terminològica també hi està sotmès. Per tant, l'avaluació de l'impacte de les solucions de normalització és una dada que ens interessa, en l'obtenció de la qual estem treballant.

Com pot afectar l'actual conjuntura política, econòmica i social de reajustaments i replantejaments pressupostaris al desitjat funcionament del TERMCAT? Com se seleccionen o prioritzen els àmbits sectorials d'actuació?

Notem els efectes de la crisi com qualsevol altre organisme públic. Només cal llegir la premsa! En un moment com l'actual, el TERMCAT prioritza, més que mai, la seva funció de servei, i això és el que determina la selecció de les actuacions. Cal focalitzar-se en la resolució de necessitats i, com més estàndard sigui la solució, millor, perquè atindrà un nombre més gran d'usuaris.

Una pregunta obligada en un món cada cop més canviant és quins són els reptes que hauria de superar i els objectius que es planteja de cara al futur el Centre de Terminologia. Quines coses no ha fet el TERMCAT i creieu que hauria de fer?

El principal repte de futur, en un context difícil com l'actual, és continuar proveint la llengua catalana i els seus parlants d'allò que necessiten en relació amb els llenguatges d'especialitat i, més específicament, la terminologia, en un diàleg permanent amb els grups d'especialistes i usuaris. I això significa ser capaç d'adaptar-se continuament a una societat que evoluciona molt de pressa i en què la comunicació i les tecnologies tenen un paper protagonista. I, especialment, signi-

Hem de ser capaços d'adaptar-nos continuament a una societat que evoluciona molt de pressa i en què la comunicació i les tecnologies tenen un paper protagonista

fica que cal intensificar, més que mai, la col·laboració amb tots els agents relacionats amb la terminologia, utilitzant tots els mitjans que la xarxa ens ofereix, per aconseguir el consens necessari perquè els treballs terminològics tinguin la qualitat desitjada.

CONSELL DE REDACCIÓ

Mirades al model de la terminologia catalana

© Museu Thyssen-Bornemisza, Madrid

GHIRLANDAIO, Domenico
(Domenico di Tommaso Bigordi)
Retrat de Giovanna Tornabuoni, 1488
Tècnica mixta sobre taula. 77 x 49 cm

La terminologia catalana en el marc de la planificació de la llengua ha reconegut sempre els referents que l'han inspirada (vegeu el número zero de la revista). Després de més de vint-i-cinc anys d'història d'aquesta planificació, TERMINÀLIA ha volgut obrir una reflexió sobre el model de la terminologia catalana que hem anat construint. D'una banda, hem recollit opinions i vivències dels anteriors directors del Centre de Terminologia TERMCAT i, de l'altra, de responsables d'alguns serveis lingüístics, que han conegut de prop la concepció, la implementació i l'evolució d'un model viu, que és vist ara també com un referent per a d'altres.

Coordinat per Joan Maria Romani
CONSELL DE REDACCIÓ

TERMINÀLIA 4 (2011): 38-54 · DOI: 10.2436/20.2503.01.29
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

M. Teresa Cabré i Castellví
Directora del TERMCAT
(1985-1988)

✳ Quina és la vostra valoració del model adoptat per a la terminologia a Catalunya, amb un organisme oficial de caràcter normatiu?

En l'adopció del model d'organització de la terminologia catalana van intervenir en la meua opinió tres factors: En primer lloc, la voluntat de salvar les barreres administratives que separen la comunitat catalanoparlant en comunitats administratives diferents en el territori de l'Estat; en segon lloc, la necessitat d'institucionalitzar aquest aspecte de la llengua a fi de donar marge de maniobra a l'actualització del lèxic científicotècnic i especialitzat en general; i, en tercer lloc, el model de base social que una comunitat com el Quebec havia adoptat per a la terminologia.

No cal fer gaires comentaris sobre el primer factor. La Generalitat de Catalunya, que des de la Direcció General de Política Lingüística, i més especialment a través del Servei d'Assessorament Lingüístic, portava la iniciativa en aquest tema, no tenia jurisdicció fora dels límits de la comunitat de Catalunya. La presència de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) en el consorci que es va crear inicialment permetia trencar aquesta restricció territorial i tractar la terminologia catalana com un sol conjunt. L'IEC assegurava la institucionalització terminològica en tot l'àmbit catalanoparlant.

El segon factor es refereix al fet que calia crear un organisme específic perquè la fixació de la terminologia adequada per a cada sector temàtic no és solament una responsabilitat dels lingüistes, sinó que és una responsabilitat compartida amb els especialistes. Així doncs, calia posar en marxa un centre de treball en el qual lingüistes i especialistes compartissin l'actualització del lèxic especialitzat de la llengua catalana. La presència de la Generalitat assegurava, a més de

la subsistència del centre, una coherència necessària entre la planificació de la normalització de la llengua en el seu conjunt i l'activitat terminològica al servei d'aquesta normalització.

El tercer factor correspon al fet d'haver considerat el model terminològic del Quebec com un model adequat, amb algunes diferències, per a la terminologia catalana. A diferència de centres de terminologia creats o bé en el marc d'organismes internacionals plurilingües i centrats en l'activitat de traducció i interpretació, o bé dedicats a la normalització internacional amb la voluntat d'impulsar estàndards per a la transacció industrial i econòmica, els quebequesos concebien la terminologia dins del marc de la promoció de la llengua francesa i, per tant, era un model que posava en primer pla les bases socials de la terminologia.

Així doncs, el model inicialment proposat semblava el més adequat per poder posar en marxa des de Catalunya un programa de treball d'actualització i fixació del lèxic d'especialitat i difondre'l en tot el territori de la llengua, sense perjudici que en un futur (i si les coses haguessin anat políticament de manera diferent això podria haver estat possible) els governs d'altres comunitats autònomes catalanoparlants s'incorporessin perfectament al projecte.

El centre que es va crear, el TERMCAT, és un organisme oficial i té assignada institucionalment la tasca de la normalització dels termes. Dic això perquè en els nostres àmbits, quan es parla de «caràcter normatiu» pensem més en la normativització que no pas en la normalització, que són activitats diferents.

✱ Quins avantatges i inconvenients creieu que té el model adoptat?

Un avantatge clar que té d'allunyar-se de la primera línia de foc és que veus amb molta més perspectiva les coses en què has participat. Quan vaig dirigir el TERMCAT, des de la seva creació fins al 1988, em vaig haver de concentrar en la posada en marxa de l'activitat de treball en el marc d'un pla general d'actuació coordinat amb la Direcció General de Política Lingüística. Calia fer-ho tot: des de la contractació de les persones que hi havien de treballar fins a la creació de tots els protocols de treball. Va ser un període engrescador, molt creatiu i productiu i que amb els anys ha donat el seu fruit. Des del primer moment ens vam proposar de crear un centre que fes un treball estructurat i coherent de portes endins i de difondre'n de portes enfora les línies d'actuació i els recursos que anàvem elaborant.

En aquest primer període es va redactar tota la documentació de treball, la metodologia i els protocols; es va dissenyar i implementar la base de dades terminològiques amb un pla explícit d'emmagatzematge de dades procedents dels vocabularis especialitzats ja publicats; es van establir les bases lingüístiques per a la normalització dels termes nous; es van posar en marxa diverses col·leccions de publicacions i es va establir, per mitjà dels contactes amb el món exterior, una xarxa d'experts consultors, alguns dels quals encara avui formen part dels comitès tècnics del centre. També es van obrir les portes a l'exterior fent conèixer arreu, per mitjà de la participació científica en congressos i seminaris, la tasca que es desenvolupava i el valor específic que tenia a Catalunya. No es tractava tant d'acaparar funcions sinó de concentrar-se en les pròpies de l'organisme que s'havia creat, però, això sí, amb la idea que s'havia de traspasar fronteres i fer conèixer, en els organismes i encontres internacionals, la tasca que es feia en l'àmbit català i l'orientació que s'hi donava. D'aquella època, se'n conserven molts contactes amb centres d'arreu que encara avui el TERMCAT manté.

Com que em demaneu que parli dels avantatges i desavantatges del model, diré que considero molt positiu l'establiment des del primer moment d'una cultura de servei a la llengua i a la societat catalanoparlant, ja que, de fet, el TERMCAT havia nascut amb aquesta voluntat. Això, però, sense deixar de banda les bases científiques d'una concepció de la terminologia adequada al context sociolingüístic propi.

Els aspectes que si ara tornéssim a començar crec que suggeriria d'enfocar de manera diferent són tres: el model radial del centre, el paper dels especialistes en la fixació de termes i la subordinació, encara que participativa, de l'IEC en les resolucions de fixació formal dels termes per mitjà del Consell Supervisor.

Una organització en xarxa de totes les institucions i organismes que treballen en terminologia permetria una implicació més profunda de tots els agents terminològics en aquesta gran tasca de mantenir actualitzat el vocabulari especialitzat.

El paper dels especialistes, bàsicament els científics i tecnòlegs, en la responsabilitat de la terminologia de cada sector crec que també hauria hagut de tenir més incidència. A fi de comptes és una responsabilitat que exercien abans de la institucionalització de la terminologia catalana i que després, tot i que són consultats, no han tingut el paper proactiu que en realitat els correspon. L'enfocament professional de la terminologia catalana posant en primer pla els terminòlegs de procedència lingüística és deutor del model del Quebec, de caràcter més administratiu i industrial que no pas acadèmic i científic.

En tercer lloc, em penso que hauria estat més adequat que la responsabilitat de la fixació formal de la terminologia s'hagués organitzat en forma d'una comissió de l'IEC participada de manera preferent pel TERMCAT, però no per mitjà d'un Consell que, tot i que el presideix un membre de la Secció Filològica de l'IEC, pertany al TERMCAT, es denomina Consell Supervisor «del TERMCAT». M'agradaria més que, com en les altres comunitats autònomes de l'Estat que disposen de centres de terminologia, la normalització dels termes fos responsabilitat d'una Comissió de Normalització que depengués directament de l'IEC, amb la participació de totes les seves seccions, i en la qual el TERMCAT tingués un paper molt rellevant, però obrint la porta a la participació d'altres organismes que també produeixen terminologia de manera sistemàtica, com per exemple els serveis lingüístics de les universitats. Però els canvis en els organismes, sobretot si es tracta de canviar aspectes estructurals del model establert, són molt difícils de fer i creen moltes reticències i resistències. ✱

Isidor Mari i Mayans
Director del TERMCAT
(1988-1997)

✿ Quina és la vostra valoració del model adoptat per a la terminologia a Catalunya, amb un organisme oficial de caràcter normatiu?

En realitat, com és lògic, l'organització que han adoptat les activitats terminològiques en l'àmbit del català no es pot entendre tan sols com l'aplicació d'un model escollit prèviament. Per tal de trobar l'organització més indicada, vam desplegar des del Servei d'Assessorament Lingüístic de la Direcció General de Política Lingüística (DGPL), en estreta relació amb la professora M. Teresa Cabré, un llarg procés de contactes exploratoris —tant interns com internacionals—, acompanyat de debats i reflexions, que ens van fer veure que, en el nostre cas, el treball terminològic necessitava una coordinació general i havia d'anar estretament vinculat alhora tant amb l'estandardització —amb l'autoritat lingüística de l'IEC— com amb la normalització de l'ús de la llengua —amb l'impuls

dels poders públics. Al mateix temps, vam constatar que la normalització terminològica reclamava un tractament específic, coherent amb la normativa del lèxic general, però també relativament autònom. La creació del TERMCAT el 1985 com a organisme compartit per la Generalitat i l'IEC responia a aquesta idea de responsabilitat compartida: la normalització dels termes correspon al Consell Supervisor del TERMCAT, en què preval l'autoritat normativa de l'IEC; la Generalitat, al seu torn, hi garanteix el sosteniment del centre i la vinculació del treball terminològic amb l'extensió de l'ús de la llengua. Al cap de vint-i-cinc anys, crec que es pot confirmar l'encert substancial de l'organització que es va adoptar.

✿ Quins avantatges i inconvenients creieu que té el model adoptat?

Per dir-ho breument, l'avantatge principal és que tenim un centre de referència per a totes les activitats terminològiques relatives a la llengua catalana (coordinació, metodologia, formació, suport als experts, normalització, emmagatzematge i difusió), tant a efectes interns com externs (relacions estatals o internacionals). Naturalment, la capacitat d'exercir plenament aquestes funcions sempre serà limitada, com passa amb tots els models quan es duen a la pràctica: els resultats depenen en gran part de la disposició i de les possibilitats reals de totes les parts implicades. Crec que el sistema organitzatiu en si no té inconvenients rellevants, sinó que més aviat presenta limitacions pròpies de les inhibicions, dificultats o resistències que s'han trobat a l'hora de posar en pràctica les activitats

terminològiques. La primera limitació més important és la subordinació i la fragmentació política i administrativa de la comunitat de llengua catalana, que fa molt difícil la unitat d'acció, internament i internacionalment. La segona, la situació encara restringida i marginal de l'ús del català en molts àmbits d'especialitat, sobretot en el sector privat, que impedeix veure les necessitats terminològiques reals i fa molt difícil la implantació efectiva de la terminologia. I potser la tercera limitació en importància és la manca general de formació dels usuaris sobre la importància de la precisió terminològica en els llenguatges d'especialitat. Valdria la pena renovar l'esforç conjunt de tots els implicats per a superar aquests inconvenients i els altres que s'hi puguin identificar.

* Quines van ser les relacions amb altres organismes que elaboren terminologia mentre va ser director del TERMCAT?

Abans i tot de la creació del TERMCAT, des del Servei d'Assessorament Lingüístic vam promoure tant com vam poder l'establiment de relacions sistemàtiques de cooperació entre totes les parts implicades, internament i internacionalment. És impossible resumir el procés, que ja es pot veure reflectit a l'inici dels anys vuitanta en el *Llibre blanc de la DGPL* i en les memòries del Departament de Cultura de la Generalitat. Mentre vaig assumir la direcció del TERMCAT, que va coincidir amb la responsabilitat de sostenedor de Política Lingüística, vam tenir com a prioritat la construcció d'un marc general de planificació estratègica, el Pla General de Normalització Lingüística. L'avalava el Con-

sell Social de la Llengua Catalana, concebut aleshores com un òrgan de concertació dels grans objectius de la política lingüística, en una perspectiva plurianual, entre els grans agents socials, públics i privats. L'activitat terminològica figurava en el capítol 7 d'aquell Pla, amb l'objectiu d'aconseguir la màxima interconnexió entre l'estandardització i l'extensió de l'ús social, amb la implicació activa de tots els serveis, entitats o experts que participaven en l'elaboració i la difusió de la terminologia. Recordo com un bon exemple de cooperació el complex treball que es va fer en els comitès tècnics específics de la terminologia esportiva arran dels Jocs Olímpics del 1992. *

Ester Franquesa i Bonet
Directora del TERMCAT
(1997-2002)

* Quina és la vostra valoració del model adoptat per la terminologia a Catalunya, amb un organisme oficial de caràcter normatiu?

Quan la Generalitat articula, als anys vuitanta, la política per a la recuperació de les funcions socials de la llengua, fa pivotar l'impuls de l'activitat terminològica en el TERMCAT com a centre que coordina i planifica la política terminològica catalana, i li encomana la responsabilitat de la normalització dels neologismes, a l'empara de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Un model òptim per a actuar com a instrument de Govern i com a organisme normalitzador que facilita la diversificació de la llengua perquè sigui apta per a la comunicació especialitzada, per mitjà d'un procés que es complementa perfectament amb el procés de normativització, que aspira a constituir la varietat lingüística comuna des de la diversitat formal, social, geogràfica, diacrònica, d'ús, etcètera.

Un model que, en adquirir la forma jurídica de consorci el 1994, amb la incorporació del Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) com a xarxa territorial, amplia la capacitat d'acció i l'agilitat en la gestió i les decisions. Poc després que assumís la direcció el 1997, van ser-ne renovats els estatuts per estendre el suport a tota la Generalitat, vincular terminologia i tecnologies de la informació i encomanar-li, a més de la coordinació, també l'elaboració de recursos terminològics. Es mantenia el model originari, però amb més competències. Potser la característica més important d'aquest model és el sistema organitzat per a la intervenció institucional en la neologia, per mitjà del Consell Supervisor, presidit per la Secció Filològica, i assistit per grups i comissions d'experts i terminòlegs que proposen neologismes com a

substituts dels manlleus no volguts. La llengua catalana té en marxa una política terminològica explícita emmarcada en una política lingüística més general que n'impulsa l'ús en tots els àmbits científics, tèc-

nics i socioeconòmics amb nous recursos lèxics i la posada en funcionament de neologismes adaptats a les necessitats de denominació que exigeix la redacció i la traducció de documentació especialitzada.

* Quins avantatges i inconvenients creieu que té el model adoptat?

La terminologia catalana es basa des dels inicis en un model organitzatiu, envejat per altres llengües, que un cop es va haver consolidat en va esdevenir un referent. El seu punt fort era i és la imbricació de l'activitat terminològica del centre, tant amb la política lingüística com amb l'autoritat normativa en matèria de llengua. El model adoptat afavoria sobretot la cooperació amb altres agents actius en terminologia i la intervenció amb consens i estabilitat en la neologia per mitjà del Consell Supervisor, vinculat estretament a l'autoritat normativa. Va caldre reforçar aquest model amb l'organització més sistemàtica d'elaboració de terminologies i de sistemes de difusió. El català pot presumir de ser la llengua, considerada per molts minoritària, que disposa del nombre més elevat i divers de diccionaris i de serveis d'assessorament terminològic, a Internet des del 1999 (Neoloteca i Biblioteca terminològica) i el 2001 (Cercaterm), i amb repertoris lliurement descarregables del lloc web des del 2005. El sistema per a la normalització, que va ser ben organitzat des de bon començament, s'ha mantingut, amb pocs retocs de millora, al llarg de tots els anys de treball del centre.

Tot i això, centrat en la recerca de qualitat i l'establiment de sistemes de treball idonis, no ha estat prou fort com a centre coordinador per implicar tots els agents en un desenvolupament compartit i complementari ni per respondre amb plena eficàcia al ritme real d'actualització global del lèxic de la societat tècnica i científica.

No ens hem enfilat del tot en el tren del progrés amb la divulgació efectiva del vocabulari consolidat i l'entrada en joc del de nova constitució per tenir una llengua forta, que pot ser usada amb plenitud per interpretar el món en català. Una terminologia actualitzada i amb una cadència molt més ràpida d'incorporació de neologismes que assimili les novetats que es produeixen, que empenyi els mitjans de comunicació, els professors universitaris, els col·legis professionals, els despatxos d'advocats, els metges i centres de salut, les empreses, al seu ús en els diversos àmbits: memòries, documentals, manuals, publicitat, informes científics, llibres de text i d'assaig, a les aules, en revistes de divulgació científica, etcètera. Els professionals de la terminologia han de fer seves les inquietuds, les necessitats i les expectatives dels usuaris. L'Institut d'Estudis Catalans i el Govern de la Generalitat compleixen, per mitjà del TERMCAT i acompanyats de les universitats catalanes, aquesta funció, però els cal la complicitat dels qui en la seva activitat professional fan servir el lèxic especialitzat i el posen en circulació. I més ara que les tecnologies amplien les possibilitats de difusió de la informació i han fet que la ciència i la tecnologia hagin deixat de ser per a un reduït de la societat i incideix, molt més que no ho feia abans, en la vida quotidiana, el món del treball, del lleure, l'economia i la sanitat, les arts i la cultura.

* Quines van ser les relacions amb altres organismes que elaboren terminologia mentre va ser directora del TERMCAT?

Tenia clar el caràcter transversal de l'activitat terminològica, essència del mateix TERMCAT amb representants dels departaments de la Generalitat amb més incidència en l'àmbit terminològic, l'IEC i el CPNL. Formalitzar la relació amb entitats, organismes, xarxes i associacions nacionals i internacionals d'arreu del món i de tots els sectors d'activitat, públics i privats, va ser per a mi una prioritat, que va culminar amb la signatura el 15 de juny de 2001 de la «Declaració de Brussel·les per a una cooperació internacional en terminologia» a la I Cimera de Terminologia. Mentre vaig ser directora del TERMCAT, vaig impulsar la signatura de cent tretze convenis amb empreses, universitats i centres d'ensenyament superior i amb organismes de les adminis-

tracions públiques: Govern d'Andorra, Govern de les Illes Balears, Institut d'Estadística de Catalunya, Associació d'Arxivers de Catalunya, Televisió de Catalunya, Enciclopèdia Catalana, Winterthur, Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, Sindicatura de Comptes de Catalunya... Remarco la coordinació amb el Govern d'Andorra en l'execució i publicació de projectes conjunts com el Vocabulari i el diccionari de la neu i dels esports d'hivern (1999, 2001) i l'emblemàtic primer acord del 2001 entre el Govern de Catalunya, el de les Illes Balears i el d'Andorra per al Nou diccionari de neologismes i el Diccionari d'hoteleria i turisme. També vam tenir un paper actiu en l'aplicació dels acords signats entre el nostre Govern i grans empreses arran del desplega-

ment de la Llei 1/1998, de política lingüística, com és el cas del Banco Santander, SEAT o DERBI. En la línia de vincular la terminologia catalana a les tecnologies vam assumir la localització en llengua catalana dels sistemes operatius del Windows 98 de Microsoft l'any 1998, que va obrir la via perquè el català fos disponible en els programes bàsics posteriors. La cooperació amb Softcatalà va contribuir a establir la terminologia necessària i a inserir-la de manera natural en l'entorn tecnològic.

Mentre vaig ser-ne la directora, el TERMCAT va reforçar la vinculació amb altres administracions de l'Estat espanyol dedicades a la terminologia, com TermEsp, UZEI (País Basc) o TERMIGAL (Galícia), i va articular-ne la presència en projectes de la Comissió Europea, com TDCNET 1998-2000, entre d'altres. El TERMCAT va passar a ser membre de l'Associació Europea de Terminologia, l'Associació Europea de Recursos Lingüístics (ELRA), la Xarxa europea de centres de documentació en terminologia (TDCnet), l'Institut Internacional per a la recerca terminològica (IITF), l'Associació per a la terminologia i la transferència del

coneixement (GTW), la Xarxa Internacional TermNet, la Xarxa Iberoamericana de Terminologia (RITerm) i la Xarxa Panllatina de Terminologia (REALITER), amb la implicació activa, per primera vegada, en molts dels seus projectes, algun dels quals va liderar com és el cas de Linmiter (1999-2002). També va col·laborar en molts projectes liderats per la Unió Llatina. El TERMCAT va ser soci fundador de l'Associació Espanyola de Terminologia (1997) i de l'ACATERM (2002), predecessora de la Societat Catalana de Terminologia. En l'àmbit de formació de terminologia, vam organitzar diversos projectes —i vam col·laborar en programes impulsats pels centres d'ensenyament superior especialment actius aleshores (Mallorca, València, Castelló, Barcelona).

El 2001 vam idear i posar en marxa l'Antena de Terminologia per guanyar la complicitat dels mitjans de comunicació en català, els de les Illes Balears i Andorra inclosos, una complicitat que és clau per a la difusió de la nova terminologia i que no sempre hem obtingut, amb un sistema en línia per identificar necessitats de nova terminologia i alhora per implantar-ne l'ús. ✿

Preguntem als serveis lingüístics

1. Quina és la vostra valoració del model adoptat per a la terminologia a Catalunya, amb un organisme oficial com el TERMCAT, i la publicació de llistes de termes en el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*?
2. Quins avantatges i inconvenients creieu que té el model adoptat per a l'organització de la terminologia catalana?
3. Com creieu que evolucionarà en el futur aquest model?
4. Quines relacions i de quina mena ha mantingut la vostra institució amb el TERMCAT?
5. Quins camps d'activitat cobreix i ha cobert la vostra entitat?
6. Expliqueu l'activitat terminològica de la vostra entitat.

Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT)
Joan Abril

1. El TERMCAT treballa i molt en l'elaboració i divulgació de la terminologia catalana, d'acord amb uns criteris internacionals que són modèlics.
2. El model de la terminologia catalana exigeix l'acord, com és lògic, dels experts de les diverses àrees d'especialitat i l'assessorament dels terminòlegs. Per tant, hi veig avantatges i cap inconvenient.
3. En el futur? Ja som futur. El model funciona bé perquè el TERMCAT s'ha adaptat perfectament a les noves tecnologies: ja fa uns quants anys que ha difós la terminologia oberta, ha creat una base de dades en línia perquè organismes externs treballin d'acord amb la seva metodologia i es recicla constantment a través de diversos actes acadèmics (congressos, jornades, etcètera).

Servei de Política Lingüística,
Govern d'Andorra
Marc Cortès, cap del Servei

1. El Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra no valora el model adoptat a Catalunya per a la terminologia catalana.
2. Per a la nostra tasca d'assessorament lingüístic és molt important la feina que fa el TERMCAT pel que fa a la normalització dels neologismes del lèxic d'especialitat. Tot i que l'autoritat lingüística a Andorra correspon al Servei de Política Lingüística, en general seguim els criteris adoptats pel TERMCAT.
3. No entrem a valorar aquest punt, que no ens afecta directament.
4. Mantenim una relació molt bona, per mitjà de convenis anuals per col·laborar en l'elaboració i l'edició de reculls terminològics, tant del TERMCAT com nostres: *Diccionari general de l'esport* (2010), *Diccionari d'infermeria* (2008), *Diccionari de telecomunicacions* (2007), *Terminologia del comerç electrònic* (2006), *Terminologia de la sida* (2005), *Terminologia notarial* (2004), *Terminologia de fires*

 Generalitat de Catalunya
Institut d'Estadística de Catalunya

4. La relació amb el TERMCAT s'ha establert a través de la nostra demanda d'assessorament terminològic de les nomenclatures estadístiques, perquè el nostre organisme treballa amb milers de noms de productes i activitats de totes les àrees d'especialitat. A més, hi tenim signat un conveni de col·laboració per tal d'oficialitzar-ho.
5. D'acord amb el Pla estadístic de Catalunya 2011-14, cobrim la majoria d'àrees d'especialitat, perquè toquem activitats econòmiques, productes, ocupació, educació, consum, salut, agricultura, medi ambient, etcètera.
6. Per a més informació, vegeu:
<http://www.idescat.cat>.

servei de política lingüística

- i congressos* (2003), *Diccionari de la neu* (2001), *Vocabulari dels esports d'hivern* (1999).
5. Som l'òrgan encarregat de la política lingüística del Govern d'Andorra. Vam néixer el 1988 amb els objectius de fer millorar el grau de coneixement del català de la població del país i augmentar-ne l'ús. Els punts bàsics de la nostra actuació són l'assessorament, la dinamització de la llengua i vetllar pel compliment de la legislació lingüística.
 6. Com a òrgan encarregat de la política lingüística, l'origen de l'activitat terminològica va coincidir amb el naixement del Servei. El 1998 vam publicar el *Vocabulari bàsic dels grans magatzems*, que estem ampliant i actualitzant amb el suport del TERMCAT. Aquests anys hem publicat el *Vocabulari de bars i restaurants* (2002), que tenim previst reeditar, ampliat i actualitzat, amb el suport del TERMCAT; el *Vocabulari dels Jocs dels petits estats* (2005) i el *Lèxic de l'esquí* (1999). També hem participat en l'elaboració i l'edició del *Diccionari de l'educació*, publicat recentment.

Alhora, hem col·laborat amb l'IEC en la publicació dels atles lingüístics del domini català i hem proposat la inclusió d'andorranismes al DIEC (*arrest, aute, averia, batlle, casa comuna, donja, foc i lloc, manador, pitavola, providència, raonador del ciutadà, serenalla, tabac espallat, botir-se, carrota, murga, etcètera*).

Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL)

Ferran Lozano, director del Centre de Normalització Lingüística de Terrassa i Rubí

1.

El model fixat per al català ens sembla el més adequat, atès que el fet de ser un organisme dependent de l'Institut d'Estudis Catalans dota d'oficialitat i de caràcter normatiu les seves decisions.

2.

Els avantatges més destacats provenen dels dos objectius fundacionals de l'organisme. El primer consisteix en la creença que la creació de terminologia s'ha de fonamentar en una metodologia que n'asseguri la sistematicitat i la coherència. I, el segon, en una orientació clara a la prestació de serveis i a la resolució de necessitats amb relació a la terminologia.

Aquest segon objectiu, que el diferencia d'altres institucions amb funcions semblants en altres llengües, ha estat fonamental per a normalitzar la terminologia en tots els camps i difondre'n l'ús, tant per mitjà de l'edició permanent de reculls terminològics com, molt especialment, per mitjà del Servei de Consultes, en col·laboració permanent amb els tècnics de la xarxa de serveis lingüístics de Catalunya. Per mitjà d'aquest esforç de difusió, pren tot el sentit la tasca del TERMCAT.

Pel que fa als inconvenients, són conseqüència inevitable d'aquesta voluntat divulgadora que ja hem comentat i que es fa indispensable en una llengua com la nostra. A banda dels termes aprovats i incorporats a la Neoloteca, el TERMCAT posa a l'abast dels ciutadans un volum molt considerable de termes en fase d'estudi i aprovació, consultables al Cercaterm. La pròpia necessitat de la llengua fa que es divulguin i que, des dels serveis lingüístics, se'n recomani l'ús per bandejar estrangerismes, però en algunes ocasions l'organisme ha acabat fent reconsideracions que han desprestigiats la tasca dels uns i els altres i han provocat incertesa en la població. Entenem que és un risc que cal assumir, però que caldria vetllar per reduir-lo al màxim.

Actualment, les set persones que formem part del Servei participem en els projectes terminològics i destinem 10.000 euros anuals a aquest àmbit, mitjançant els convenis anuals amb el TERMCAT.

Per a més informació, vegeu: <http://www.catala.ad>.

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

3.

Tenint en compte l'abast de la feina feta en els seus vint-i-cinc anys d'existència, els mateixos responsables parlen ara d'una etapa de maduresa en què la seva estructura permeti atendre més adequadament les necessitats terminològiques de la societat per garantir que la llengua catalana disposi de tots els recursos que requereix una llengua de cultura i de ciència del segle XXI.

4.

Com ja hem comentat, la relació ha estat fonamental i de complementaritat, atès que el CPNL ha actuat com a element difusor de la tasca feta pel TERMCAT. El CPNL, doncs, pel seu accés a la població per mitjà del servei d'assessorament lingüístic, ha estat clau perquè l'allau de termes normalitzats tingués una presència real en tots els àmbits d'ús.

5.

Els primers anys es van caracteritzar per l'elaboració de materials breus de difusió terminològica (sobretot cartells i tríptics) per a diferents sectors (perruqueria, alimentació, automoció...). Amb el pas del temps, i sobretot a partir de l'accés a tota aquesta informació terminològica per Internet, s'ha dut a terme una tasca d'informació i orientació als diferents sectors d'activitat de la població perquè en faci ús.

6.

Per a més informació, vegeu:
<http://www.cpnl.cat>.

Softcatalà

Diana Coromines i Calders, membre de Softcatalà, traductora, investigadora i docent a la Universitat Pompeu Fabra

1.

Penso que seria millor un model en què la direcció del TERMCAT no depengués dels canvis de govern de la Generalitat. Crec que això (els canvis de govern) pot haver influït en el fet que, fa uns anys, el TERMCAT va decidir canviar de manera substancial els criteris que havia acotat el 1997 per a la traducció de productes informàtics. Aquests criteris, que són també els que vam adoptar a Softcatalà (i a partir dels quals vam establir la nostra *Guia d'estil i Recull de termes*), eren fonamentals per a començar a fixar una terminologia pròpia, coherent i homogènia en aquest àmbit, que fins aleshores no existia, i bona part de la tasca de traducció de programari cap al català que s'ha fet des de llavors s'hi ha basat. La fixació d'aquests criteris i la seva adopció per part de la majoria d'empreses i associacions de traducció va ser importantíssima per a la normalització del català en l'àmbit de les TIC. De cop i volta, però, el 2009 el TERMCAT ens va enviar un esborrany de revisió d'aquests criteris, en el qual, en lloc de reafirmar-los, donava peu a la dispersió terminològica. S'hi afirmava, per exemple, que en un programa informàtic un terme com *save* tant es pot traduir per *desa* com per *guarda*; això, des del nostre punt de vista, va en contra de l'homogeneïtzació que caracteritza la traducció especialitzada, en la qual els termes s'han de traduir sempre de la mateixa manera, de forma unívoca, perquè remeten a conceptes molt definits i l'usuari els ha de poder entendre i reconèixer amb facilitat. L'opinió de Softcatalà va ser contrària a aquest canvi de criteris i, malgrat tot, el document que van publicar finalment (el 2011) és ambigu i no aposta clarament per l'homogeneïtat i la coherència (com sí que es feia, en canvi, en el primer document de 1997) i, en definitiva, posa en perill el model de llengua que s'ha anat acotant en els darrers anys en l'àmbit de la informàtica i que gaudeix d'un gran nivell d'acceptació per part d'usuaris i traductors.

D'altra banda, i arran d'aquest «debat» que vam mantenir amb el TERMCAT, des de Softcatalà vam tenir ocasió de veure que, com a mínim dins l'Àrea TIC, els seus responsables consideraven que la tasca del TERMCAT no ha de ser normativa sinó descriptiva. De fet, aquest és l'argument que van esgrimir per a defensar que, en la traducció de productes informàtics al català, tant vàlid és traduir *search* per *busca* com per *cerca*, perquè els parlants, en la seva vida quotidiana, fan servir totes dues paraules indistintament. Jo crec que la tasca del TERMCAT ha de tenir un valor normatiu, i que la recerca descriptiva s'ha de deixar

per a les universitats (recerca que després es pot tenir més o menys en compte a l'hora de prendre decisions normatives, però que cal no confondre amb la tasca normativa mateixa).

2.

L'inconvenient que hi veig és el que he exposat més amunt; en dependre de la Generalitat de Catalunya, la direcció va canviant d'acord amb els canvis de govern i això acaba afectant l'estabilitat necessària per a treballar amb eficàcia i en coherència amb la tasca feta en temps de governs anteriors.

3.

No sé com evolucionarà, però des del meu punt de vista caldrien dos canvis importants:

- Acotar molt bé quin ha de ser el paper del TERMCAT en la normalització del català en l'àmbit de les TIC (crec que ha de ser, fonamentalment, el de coordinar la tasca normativa en la fixació de terminologia).
- Fer que sigui un organisme no dependent d'una institució política com la Generalitat. Hauria de ser un centre independent o bé integrat a l'Institut d'Estudis Catalans. D'altra banda, crec que hauria de treballar de manera més fluïda i sistemàtica amb les universitats de parla catalana, i en aquest sentit caldria definir i acotar molt bé quina mena de tasques fa el TERMCAT (normatives) i quina mena de tasques fan les facultats de lingüística (descriptives), així com també de quina manera es complementen i coordinen.

4.

Softcatalà i el TERMCAT van signar un acord de col·laboració l'any 2000, i des d'aleshores mantenim una comunicació fluïda. Des de Softcatalà, assessorem tècnicament el TERMCAT sempre que ens ho demanen, i al seu torn el TERMCAT valora la qualitat del nostre *Recull de termes* i de la *Guia d'estil*, així com també d'algunes traduccions.

5.

La nostra activitat terminològica se centra fonamentalment en l'àmbit del programari informàtic: navegadors, sistemes operatius, programes i documentació relacionada amb totes aquestes eines.

6.

La tasca terminològica va molt lligada a tot el que fem a Softcatalà. Des del naixement de l'associació el 1997, un dels objectius principals ha estat contribuir paula-

tinament a la fixació d'una terminologia funcional, moderna i coherent dins l'àmbit de les TIC, especialment en el sector de programari. De fet, quan l'any 1997 els fundadors de Softcatalà es van proposar de traduir el Netscape al català, el primer problema amb què van topar era la manca d'una terminologia establerta per a poder dur a terme aquesta traducció. Per a superar aquest escull, vam comptar amb lingüistes i traductors (alguns dels membres fundadors ho eren) i més endavant vam establir un acord de col·laboració amb el TERMCAT. Ja el 1998, juntament amb la presentació de la versió en català del Netscape, es va presentar també una guia d'estil i un recull de termes. Des d'aleshores, no hem deixat mai de treballar per a anar actualitzant tots dos documents, i és una tasca que fem en estreta col·laboració els membres de l'associació que es dediquen a l'àmbit de la informàtica i aquells que vénen de l'àmbit lingüístic (filòlegs, traductors, lingüistes). Els debats de terminologia tenen lloc, principalment,

a la llista de terminologia (per correu electrònic), en la qual es posen sobre la taula les diverses opcions que tenim per a traduir determinats termes; s'analitzen els arguments a favor i en contra de cadascuna de les opcions; consultem amb experts (entre ells, el TERMCAT) i finalment prenem una decisió. Tota aquesta informació, després, la tenim en compte per a actualitzar el *Recull de termes* (la darrera versió del qual es va publicar ara fa un any). Actualment estem treballant en una nova versió del recull que pretenem que sigui molt més dinàmica i flexible que les versions anteriors. El nostre propòsit és que la seva actualització sigui fàcil, ràpida i viva, i que per a cada terme hi hagi una fitxa en la qual quedi reflectit el raonament que s'ha fet per a adoptar una solució de traducció concreta, que en qualsevol moment es pugui completar i enriquir amb nous arguments i informacions.

Per a més informació, vegeu: <http://www.softcatala.org>.

Unió de Federacions Esportives de Catalunya (UFEC)

Ester Bonet, responsable del Servei Lingüístic

1.

Desconec altres models, però crec que aquest va funcionar molt bé quan hi va haver els Jocs Olímpics de Barcelona, perquè el TERMCAT, com a organisme oficial, va poder tenir opció a recursos humans i econòmics molt aviat. De fet, el 1986 ja es va començar a treballar en el projecte dels diccionaris olímpics i el resultat va tenir una qualitat i una repercussió que després diversos comitès internacionals que han organitzat els Jocs s'hi han basat. Això mostra que tot i la seva joventut —el TERMCAT es va crear el 1985—, el model emprat va funcionar. Pel que fa a la publicació de les llistes en el DOGC crec que té la funció de donar un valor simbòlic d'oficialitat, però no sé si és necessari.

2.

Té avantatges en el sentit que estableix una manera molt sistemàtica i pauta de treballar. Per exemple, en l'esport, com que no hi ha gaire documentació escrita, ha calgut anar creant la terminologia a través del consens entre els diferents experts consultats; i en aquest procés la metodologia emprada ha estat molt eficaç. Com a desavantatge, però que tanmateix és coherent amb la manera de treballar del TERMCAT, hi veig la falta d'immediatesa a fer propostes.

3.

Suposo que ara els caldrà crear bones eines per a avaluar la implementació i l'impacte de les propostes termi-

nològiques, perquè és el baròmetre decisiu del treball que s'ha fet i s'està fent. I crec que en aquest camí caldrà que treballin amb les universitats, que són les que innoven i investiguen en aquest procés de la normalització terminològica.

4.

Hem mantingut des de l'origen una relació d'assessorament en l'àrea temàtica de l'esport i també hem difós els termes esportius normalitzats per tota la xarxa de clubs de Catalunya i a través dels nostres mitjans de difusió, que bàsicament és la premsa esportiva. També hem fet especial incidència en l'ús del Cerca-term entre els nostres usuaris, perquè ens ha permès derivar moltes de les consultes lingüístiques que rebíem; i periòdicament donem a conèixer el servei de descàrrega de repertoris terminològics («Terminologia Oberta»), sobretot quan hi ha algun esdeveniment específic com ara la Setmana Catalana de Vela.

5.

El servei lingüístic de la UFEC abasta tot allò que fa referència a la llengua i l'esport. Com que la terminologia esportiva implica una posada al dia constant, això ens obliga continuament a fer recerca i aquesta recerca la fem en col·laboració amb el TERMCAT.

6.

Per a més informació, vegeu: <http://www.ufec.cat>.

UNIO DE FEDERACIONS
ESPORTIVES DE CATALUNYA

Servei de Política Lingüística de la Universitat de València

Francesc Esteve, coordinador de l'Àrea de Terminologia

1.

En l'actual situació, crec que és bo que hi haja un organisme oficial de terminologia de caràcter normatiu, coordinat amb l'Institut d'Estudis Catalans, com a institució de referència normativa, i que faça públics des del *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* els termes adoptats com a normalitzats. Això els confereix caràcter oficial i n'assegura el coneixement general i l'aplicació per part de totes les administracions públiques.

Per als punts millorables d'aquest model, vegeu les respostes següents.

2.

Els avantatges són sobretot que facilita l'adopció i la consolidació ràpida i unificada de la forma adoptada com a referent. A més, es dissipen les polèmiques, sovint personalistes o estèrils, sobre cada terme. I, sobretot, quan la solució proposada implica alguna adaptació, s'evita que s'impose directament la forma més estesa segons l'ús habitual, que sol ser el calc de l'espanyol o de l'anglès passat pel filtre de l'espanyol. L'únic que cal demanar a aquest model és rigor, coherència amb el model d'estandardització i màxim consens previ. Altrament, pot semblar massa dirigista o fins i tot erràtic en les seues solucions.

Els altres inconvenients són:

- a) Com que és «el» centre i el centre «oficial» de terminologia catalana, el TERMCAT ha funcionat massa temps ignorant les altres persones i les altres entitats productores i difusores de terminologia. O bé hi ha col·laborat de manera tangencial, fets que s'han començat a corregir només darreument. És sobretot destacable el cas de les universitats, que són centres productors i difusors de terminologia de primer rang i anteriors fins i tot al TERMCAT, les quals no sempre han tingut tot el suport tècnic d'aquest (per exemple: accés a les seues dades, a les seues actes, facilitats per a la difusió de la terminologia publicada per les universitats, discussió conjunta i coordinació de criteris, etcètera).
- b) El TERMCAT és una institució només de la Generalitat de Catalunya o per a l'àmbit territorial de la Generalitat de Catalunya. Per tant, hauria de promoure acords formals amb les universitats i les institucions reconegudes com a referència normativa en altres territoris catalanoparlants, i hauria d'incorporar el parer i també representants d'aquestes entitats al Consell Supervisor (o a qualsevol òrgan que pugua prendre decisions de fixació terminològica).

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

Servei de Política Lingüística

3.

L'evolució del TERMCAT dels darrers temps comença a obrir un camí cap a la coordinació efectiva amb altres persones i centres productors de terminologia. El TERMCAT ha obert el Cercaterm —que és, de fet, el recull en línia més exhaustiu de terminologia catalana i el més consultat— a la incorporació dels vocabularis o de la terminologia resolta per altres persones o institucions. I ara també promou una cooperació més estreta i efectiva amb les universitats i els professionals lingüístics.

4.

La Universitat de València i el TERMCAT van subscriure un conveni de col·laboració en la dècada de 1980, que continua vigent. Així, el Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de València esdevenia «centre col·laborador» del TERMCAT, i aquest es va encarregar de la formació dels primers tècnics de terminologia del Servei. En l'etapa inicial, el TERMCAT va donar suport efectiu als primers treballs de la nostra Àrea de Terminologia acabada de crear.

La relació personal amb els tècnics del Centre ha estat sempre excel·lent. Allò que ha fallat ha estat sobretot la voluntat d'obrir els seus recursos fins i tot als «centres col·laboradors» en els dos sentits: que aquests poguessen fer ús i aprofitar els materials i les bases de dades del TERMCAT, i que aquest acceptés i fins i tot promogués la incorporació de les recerques d'aquests col·laboradors externs.

Amb la constitució i ple funcionament de la Comissió de Llengua de la Xarxa Vives d'Universitats, les relacions amb el TERMCAT s'han desplaçat en bona mesura a la Subcomissió de Terminologia de la Xarxa, amb una reunió anual i intercanvi d'informació, però amb pocs resultats pràctics tangibles.

Des de fa poc més d'un any l'Àrea de Terminologia del Servei de Política Lingüística ha iniciat una intensa cooperació amb el TERMCAT, promoguda des de la direcció d'aquest centre, que s'ha concretat sobretot amb un treball conjunt amb la seua Àrea de Gestió Terminològica i Documental. Ara el TERMCAT no sols ofereix difondre des del seu Cercaterm els termes resolts pel nostre Servei, bé com a termes individuals, bé els continguts en vocabularis publicats, sinó que també dóna acollida als criteris generals que susciten les nostres recerques terminològiques.

5.

L'Àrea de Terminologia atén les consultes que li fa arribar qualsevol persona vinculada a la Universitat de València: professorat, personal d'administració i serveis o estudiants. Amb tot, la majoria de les consultes provenen de la correcció de manuals i materials docents i moltes les trameten els assessors lingüístics que s'encarreguen de la correcció i traducció.

En la producció de vocabularis, l'Àrea de Terminologia s'ha centrat sobretot en l'àrea temàtica del dret, de què ha publicat dotze títols, més dos que té actualment en impremta, als quals cal afegir-ne un de publicat conjuntament per les universitats de la Xarxa Vives i un altre, recopilació d'uns 6.000 termes, elaborat conjuntament amb la Universitat de Barcelona. En altres camps temàtics diferents i amb el format de diccionari, s'ha publicat, per exemple, un *Diccionari de botànica* (català-espanyol-anglès-francès) o un *Diccionari de relacions laborals*, elaborat conjuntament amb Comissions Obreres del País Valencià.

6.

Per bé que el Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de València ja havia emprès abans algunes activitats terminològiques, l'Àrea de Terminologia va començar a funcionar com a tal el novembre de 1992

amb una persona, que actuava com a coordinador. El 1996 s'hi va incorporar una tècnica mitjana. I amb aquesta dotació ha continuat fins a l'octubre de 2011, en què l'Àrea s'ha convertit en Terminologia i Llenguatge Científic i atén, juntament amb la terminologia, l'assessorament, la correcció i la traducció de textos destinats a la docència o a la recerca.

L'Àrea ha resolt milers de consultes puntuals i ha publicat els vocabularis i diccionaris esmentats anteriorment, a més d'una *Guia pràctica de recursos terminològics*, de divulgació per als usuaris en general. També ha elaborat i publicat bibliografies universitàries, generals i terminològiques, que informen els professors de tots els llibres publicats en català en els camps següents: ciències de la salut; dret; economia i empresa; filosofia; física i òptica; història; història de l'art; informàtica; matemàtiques; psicologia; química i sociologia.

A curt termini, hi ha prevista una reedició actualitzada de la *Guia pràctica de recursos terminològics* i més a la llarga, una obra divulgadora que aborde d'una manera didàctica i directa els principals dubtes en la terminologia més genèrica i comuna.

Per a més informació, vegeu:

<http://www.spluv.es>.

Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears (UIB)

M. Magdalena Ramon, coordinadora del Gabinet de Terminologia

Universitat de les
Illes Balears
Servei Lingüístic

1.

És un model basat en models d'organismes internacionals, especialment i originàriament, el del Quebec. Actualment, al meu entendre, el centre ha evolucionat cap a una organització de treball de tipus empresarial, mantenint aquesta metodologia o model amb una sèrie d'adaptacions metodològiques més o menys noves. En relació amb la llista de termes que es publica en el DOGC, no ho veig malament tal com funciona políticament Catalunya perquè li dona un caràcter oficial; ara bé, també s'haurien de publicar a tots els diaris oficials de l'àmbit lingüístic català per ser coherents. No obstant això, si les situacions fossin realment normals, potser solament bastaria publicar els termes normalitzats en butlletins de l'IEC. I aquest fet, segons la meua opinió, va lligat a l'expressió «de caràcter normatiu». Crec que el TERMCAT realment hauria de ser una entitat (en forma de filial, per exemple) integrada totalment dins l'Institut d'Estudis Catalans. I això em duu a pensar que realment la

funció del TERMCAT (o el que seria el mateix, la filial de terminologia de l'IEC) hauria de ser —més que fabricar diccionaris i normalitzar termes relacionats sobretot amb els continguts d'aquests diccionaris— donar principalment i prioritàriament suport terminològic a la societat catalana en general i a les entitats i institucions en particular, com ara les universitats, principals creadores i usuàries de terminologia, que treballen de manera sistemàtica o per necessitats puntuals la terminologia.

2.

Aquesta pregunta, al meu entendre, va lligada al pressupost que maneja (o que ha manejat fins ara) el TERMCAT. Aquest pressupost —lligat, és clar, al suport polític— li ha permès una bona organització, en comparació amb altres centres o institucions, pel fet de poder disposar d'una infraestructura, tant material (sobretot informàtica) com humana, important. Això ha permès al Centre de crear col·laboracions, diguem-

ne generoses, mitjançant convenis per a elaborar diccionaris, cedir suport informàtic, etcètera. I aquest és un dels avantatges principals. Inconvenients, francament, tal com està la situació en el món de la llengua catalana a les Illes, en aquests moments, pocs.

3.

No ho sé. Sembla que té tendència a una voluntat globalitzadora, en el sentit de col·laborar activament més enllà de les fronteres catalanes (àmbit lingüístic català); això sí, com a centre, de vegades, amb el monopoli terminològic català, quan realment no és així.

4.

Les relacions amb la Universitat de les Illes Balears sempre han estat bastant productives i cordials. S'han materialitzat a través del Gabinet de Terminologia del Servei Lingüístic de la UIB. S'han concretat en la normalització de termes per a alguns dels diccionaris que hem elaborat, en l'intercanvi de material, amb l'assessorament metodològic pel que fa a l'elaboració de diccionaris, etcètera. Cal dir que actualment gaudim d'un conveni de col·laboració TERMCAT-UIB molt avantatjós, ja que ens permet, a més d'altres possibilitats, fer ús del seu gestor terminològic, el GdTWeb, per a l'elaboració i difusió dels nostres treballs terminològics.

5.

A través del Gabinet de Terminologia (GT) del Servei Lingüístic, la UIB ofereix un servei de consultes puntuals, al qual, a més de la Universitat, pot accedir tota la societat balear; així, una de les seves principals funcions és resoldre aquestes consultes i difondre la terminologia catalana estandarditzada. Així mateix, elabora terminologies (la sèrie «Terminologies Universitàries») adreçades a alumnes i professors, generalment duta a terme amb la col·laboració dels professors, i també diccionaris i material terminològic divulgatiu encarregats generalment per organismes externs. A més, assessora institucions i particulars en matèria terminològica, tant bibliogràficament com pel que fa a l'elaboració de material terminològic.

6.

El Gabinet de Terminologia, com a centre col·laborador del TERMCAT, va ser creat gràcies al conveni de cooperació que es va signar el 29 de gener de 1991 entre la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports i la Universitat de les Illes Balears, amb la finalitat de coordinar i potenciar les iniciatives en el camp de la terminologia en l'àmbit de les illes Balears.

Des de la seva creació, s'ha mantingut, amb renovacions successives de conveni, amb el suport econòmic de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats (és el nom actual) i de la UIB. Gairebé sempre, tret dels primers anys, hi ha hagut dos terminòlegs (els primers anys hi havia una terminòloga i una administrativa). També ha comptat, però no sistemàticament, amb becaris de la Conselleria esmentada i amb alumnes col·laboradors de la UIB.

Quant als productes elaborats, tenim fixes dues línies de treball encetades:

- a) La sèrie «Terminologies Universitàries»(TU). Són terminologies bàsiques en format de full desplegable en català, castellà i anglès, d'assignatures dels diferents estudis que s'imparteixen a la UIB. Generalment contenen un mínim de 50 termes i un màxim, més o menys, de 200. S'elaboren amb la col·laboració dels professors de les assignatures que es treballen; també hi col·laboren de vegades alumnes dels estudis de Filologia Anglesa. S'adrecen principalment als alumnes, però també als professors.
- b) La «Col·lecció Lèxics Bàsics». És una col·lecció, en forma de llibre tradicional, més elaborada que la sèrie TU. Generalment conté entre 300 i 600 termes en català, castellà, anglès i francès, i de vegades alemany i portuguès. Les àrees depenen dels proponents, és a dir, del voluntarisme i de la iniciativa generalment de professors de la UIB i dels tècnics del GT. Fins al número 5 són sense definicions, i el número 6, a punt de sortir, és amb definicions.

A banda d'aquestes dues línies, també fem treballs externs o en col·laboració.

Per a més informació, vegeu:

<http://slg.uib.cat/gt>.

Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
Marta de Blas, cap del servei

1.
La valoració és positiva. Des de la universitat volem ser agents actius en la detecció de necessitats, la producció de recursos, la generació de propostes neològiques i la difusió de la terminologia de les àrees de coneixement de la UPC, conjuntament amb el nostre personal docent i investigador expert. Aquest paper volem exercir-lo a través de la col·laboració interuniversitària i sobre la base d'una aliança sòlida amb el TERMCAT, com a organisme oficial i de referència.
2.
Ens sembla una fortalesa del model català que hi hagi un centre oficial encarregat de la normalització terminològica, l'elaboració i difusió de terminologies, el seguiment de la implantació i l'elaboració de metodologies de treball, sobretot si s'acompanya amb la voluntat de diàleg amb especialistes i usuaris i el reconeixement de la tasca que duen a terme els altres agents que treballen en terminologia.
Podria ser una debilitat d'aquest model si el centre oficial no facilités la participació de la societat a través dels agents implicats (universitats, departaments, organismes, empreses del sector, professionals, especialistes) o si socialment es creés la percepció que la terminologia que no produeix el TERMCAT no és vàlida o correcta o, fins i tot, si l'existència d'una metodologia de treball actués d'inhibidor per a la creació de recursos innovadors o diferents. Al nostre parer, el TERMCAT ha de vetllar perquè no es produeixin aquests factors que podrien afectar la riquesa i el creixement de la producció en terminologia catalana.
3.
Creiem que anirà:
 - Cap a un model més obert i flexible de col·laboració entre el TERMCAT i els diferents agents que produeixen terminologia, que posi en valor i visibilitzi les contribucions respectives.
 - Cap a una dinàmica de treball més connectada i en xarxa, mitjançant eines de treball en línia que fomentin la participació i alhora donin autonomia.
 - Cap a una visió més àmplia i «laxa» del concepte terme, especialment pel que fa a la identificació i selecció de termes i a la inclusió d'àmbits de menys especialització científica i tècnica.
 - Cap a una concepció més híbrida del treball terminològic, en què es produeixi una aproximació entre les metodologies, les eines i els productes de l'àmbit de la traducció i de la terminologia.
4.
La relació entre ambdues institucions és de cooperació i sintonia. En la nostra trajectòria de treball terminològic iniciada la dècada de 1980, hem après, hem crescut i hem evolucionat amb el TERMCAT al costat. Durant tots aquests anys hem col·laborat en la producció de les nostres col·leccions, hem utilitzat programari del TERMCAT per a elaborar els nostres primers diccionaris, hem participat en les accions formatives, hem resolt qüestions puntuals com a usuaris del servei de consultes, hem posat en contacte el TERMCAT amb especialistes de la UPC, hem proposat termes per normalitzar i hem donat el nostre parer sobre termes de les nostres àrees d'especialitat. Actualment, tenim tres convenis amb el TERMCAT: per a difondre terminologia elaborada a la UPC a través del Cercaterm; per a produir la col·lecció «Ciència i Tecnologia», i com a membres i actualment coordinadors del Grup de Treball de Terminologia i Nomenclatura de la Xarxa Vives d'Universitats, un conveni de col·laboració entre les dues institucions
5.
Treball terminològic puntual i sectorial de les àrees de coneixement de la UPC (matemàtiques i estadística, enginyeria civil, arquitectura i construcció, òptica, enginyeria mecànica, enginyeria electrònica, informàtica, telecomunicacions, ciències de la Terra, energies, enginyeria industrial, enginyeria tèxtil, economia, enginyeria química, enginyeria aeronàutica i desenvolupament humà i sostenible). I també, producció de terminologies i nomenclatures de l'àmbit de la gestió de l'educació superior.
6.
El Servei de Llengües i Terminologia de la UPC es va crear l'any 1979. Pel que fa a l'activitat terminològica, adreçada a la comunitat universitària, les funcions principals són les següents:

- Elaborar productes terminològics dels àmbits de coneixement de la UPC i de la gestió universitària.
- Establir les formes d'ús preferent de la terminologia tècnica, científica i de gestió i la nomenclatura pròpia de la Universitat en la documentació multilingüe de la UPC.
- Resoldre consultes puntuals de terminologia en les tres llengües de treball de la UPC (català, castellà i anglès).

La primera obra terminològica que es publica a la UPC és el *Vocabulari de metal·lúrgia* l'any 1984. A final dels vuitanta, des del Servei de Llengües i Terminologia es comença la col·lecció «Diccionaris Multilingües», que incorporen definicions i se'n publiquen sis títols. A partir dels anys noranta s'inicia la col·lecció «Vocabularis Bàsics» adreçats a l'estudiantat, amb deu títols, i la col·lecció «Ciència i Tecnologia», amb quatre

títols editats conjuntament amb Enciclopèdia Catalana, dos dels quals van comptar amb la participació del TERMCAT.

Tots aquests títols formen part de la producció terminològica publicada en paper. Paral·lelament, la UPC disposa des dels anys vuitanta del banc de dades UPCTERM, que actualment conté aproximadament 100.000 termes tècnics i científics. A partir de l'any 2000 s'ofereixen recursos en obert i en format digital. També s'han creat els bancs de dades de l'espai europeu d'educació superior (EEES) i el del Lèxic de l'educació superior, que recullen terminologia de l'àmbit acadèmic, la gestió universitària i l'EEES, amb més de 9.000 termes.

Per a més informació, vegeu:

<http://www.upc.edu/slt/el-servei-de-llengues-i-terminologia>.

Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona (UB)

Conxa Planas, cap del servei

Universitat de Barcelona

Serveis Lingüístics

1.

És bo que hi hagi un organisme amb capacitat normativa o normalitzadora, i que tingui certa capacitat executiva. Però és un model massa lligat a l'Administració, quan, de fet, la terminologia és més aviat una matèria de tipus científic.

El fet de publicar les llistes de termes normalitzats en el DOGC, té l'efecte immediat de fer que aquella terminologia publicada sigui d'ús obligat dins l'Administració, però això no repercuteix en l'ús que se'n faci en altres àmbits, com ara la docència i recerca universitària. Semblaria més lògic que aquest organisme encarregat de la terminologia depengués de l'IEC, que ja té capacitat normativa per a la llengua general i que, a més, disposa de seccions que representen tots els àmbits de coneixement. A més, té l'avantatge que l'IEC és un organisme que representa tot l'àmbit català i no solament Catalunya.

2.

El fet que la terminologia s'hagi vinculat a un organisme dependent de l'administració, ha fet que s'ocupi molt especialment de la terminologia i el lèxic de caràcter més aviat divulgatiu i amb una forta implantació social. És un aspecte que evidentment és important, ja que repercuteix molt directament en l'ús social del català, però indirectament fa que es posi menys èmfasi en altres àmbits més especialitzats, aquells justament per als quals es necessita una implicació directa de científics,

no solament com a informants, sinó com a productors i difusors principals de terminologia.

Els serveis lingüístics universitaris han intentat en major o menor grau pal·liar aquestes llacunes terminològiques, però, com que el model de la terminologia catalana no ha previst per a aquests serveis un paper com a planificadors i normalitzadors, la seva tasca ha estat poc visible i ha quedat una mica diluïda.

3.

Amb la presència cada cop més gran de l'anglès com a llengua de comunicació científica i de docència universitària, i amb la rapidesa amb què la ciència i la tècnica evolucionen i creen noves unitats terminològiques, cal que el model de la terminologia catalana vegi com una prioritat abordar aquestes àrees de coneixement especialitzat si no volem córrer el risc que el català deixi de ser apte per als àmbits més especialitzats. És en aquest context que cal implicar els productors i difusors de terminologia especialitzada en el procés de normalització lingüística, obrint la porta als diferents actors que la gestionen, com ara els serveis lingüístics universitaris.

En un altre ordre de coses, i gràcies a les noves tecnologies, el model que s'ha seguit en la creació de productes terminològics ha anat evolucionant cap a la redifusió de continguts de procedències diverses, cosa que permet reaprofitar productes d'altres i obre noves línies de col·laboració entre organismes basades en la compartició de dades.

4.

Els tècnics dels Serveis Lingüístics (SL) i, molt especialment, mitjançant l'àrea de terminologia, sempre han mantingut una relació professional continuada amb el TERMCAT tant per a adreçar-los consultes com per a fer propostes de normalització de termes.

D'altra banda, els Serveis Lingüístics de la UB formen part de la Xarxa Vives d'Universitats, on hi ha un grup de treball de terminologia que ha produït lèxics consensuats per a tota la regió Vives i que s'encarrega de complir el conveni de cooperació que ja fa anys es va signar entre la Xarxa Vives i el TERMCAT. En virtut d'aquest conveni, aquest grup de treball de la Xarxa Vives i el TERMCAT es reuneixen un cop l'any, com a mínim, per a compartir informació sobre les línies de treball dels diversos organismes representats i mirar de trobar possibles vies de cooperació.

5.

La Universitat de Barcelona cobreix tots els àmbits de coneixement, eixamplats darrerament amb determinats graus i màsters d'enginyeries tècniques (compartits o no amb altres universitats), llevat de l'arquitectura. En conseqüència, els Serveis Lingüístics de la UB s'han ocupat de la terminologia de totes aquestes àrees implicant-hi els diversos agents (professorat i estudiants) a través de l'estructura definida per la Xarxa de Dinamització Lingüística.

A banda dels diferents àmbits de coneixement vinculats a la docència i recerca que es duu a terme a la Universitat, els SL també cobreixen les necessitats terminològiques relacionades amb l'administració acadèmico-docent, especialment les vinculades al nou espai europeu d'educació superior.

6.

L'origen de l'activitat terminològica a la UB és molt primerenc. El professorat de la UB, sobretot de les àrees de ciències, sempre ha estat molt inquiet lingüísticament i d'això se'n deriven múltiples iniciatives terminològiques individuals. De manera organitzada, però, comença al 1988, amb el Servei de Llengua Catalana (antecedent dels actuals Serveis Lingüístics), quan la seva directora, Dra. M. Teresa Cabré, presenta a la Comissió de Política Lingüística delegada del Consell de Govern tres plans d'elaboració i implantació de terminologies: «Vocabularis per al Personal d'Administració i Serveis», «Vocabularis Bàsics per a l'Alumnat» i «Diccionaris d'Especialitat».

Pel que fa a recursos humans, la UB té des del 1988 una plaça de tècnic lingüístic amb perfil de terminòleg.

Aquest tècnic forma part de l'àrea d'assessorament lingüístic i terminologia; i, per a l'elaboració de cada recurs, treballa en estreta col·laboració amb el personal docent i investigador de la Universitat i amb serveis de tecnologia lingüística. També es disposa d'estudiants de grau i màster en pràctiques de terminologia.

La major part d'obres terminològiques elaborades des dels SL de la UB han estat una iniciativa de les diferents comissions de dinamització lingüística de centre de què consta la Xarxa de Dinamització Lingüística, creada el 1992 amb la finalitat de sistematitzar harmònicament les accions encaminades a estimular l'ús de la llengua catalana en la docència, la recerca, l'administració i la gestió universitàries. Aquesta estructura facilita la planificació terminològica i assegura la participació de professorat, alumnes i membres del PAS en la detecció de necessitats i en l'elaboració i difusió de materials.

A més de contribuir a la plena normalització lingüística del català, els Serveis Lingüístics de la UB també s'ocupen de la comunicació multilingüe, especialment en relació amb el castellà i l'anglès, per a les línies que el Pla de llengües de la UB ha establert. Aquestes noves necessitats han fet que els productes terminològics prevegin sempre aquestes tres llengües i que també s'estiguin elaborant materials específics per a la gestió de les necessitats que sorgeixen de la traducció de textos institucionals en aquests tres llengües, com ara l'Omnia Nomina.

Les noves tecnologies de la informació i la comunicació també han contribuït a fer evolucionar molt els productes terminològics elaborats des dels Serveis Lingüístics de la UB. Inicialment totes les obres es publicaven en paper i es distribuïen gratuïtament entre els col·lectius destinataris o bé es venien, si es tractava d'obres d'autor, més extenses i més cares. Actualment totes les col·leccions s'estan digitalitzant i totes les obres noves només es publiquen en línia. Paral·lelament, s'han creat altres eines destinades a millorar la cerca d'informació, com ara els multicercadors terminològic i lingüístic (ara projecte interuniversitari), el gestor de consultes Sens dubte, el portal Vocabulària, (destinat a la difusió de terminologia puntual i d'obres terminològiques recents) i productes molt específics per a determinats col·lectius, com ara la Cuina lingüística per a químics.

Per a més informació, vegeu:
<http://www.ub.edu/sl>

GUARDIOLA, Elena; BAÑOS, Josep-Eladi (2011)
Eponímia mèdica catalana (II)
Barcelona: Quaderns de la Fundació Dr. Antoni Esteve,
núm. 22, 168 p.
ISBN 978-84-938163-8-4

La monografia *Eponímia mèdica catalana (II)* recull la segona entrega dels epònims mèdics catalans, que els farmacòlegs Guardiola i Baños varen publicar en un primer volum aparegut l'any 2004 i que també va ser editat per la Fundació Esteve (se'n poden descarregar les versions en PDF des de l'adreça web <http://www.esteve.org>). Tant en un cas com en l'altre, l'origen dels epònims recollits es troba en la sèrie d'articles independents que des del 1999 han estat publicant els autors en la secció «Sense amnèsia» dels *Annals de Medicina*, revista de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i Balears. Convé destacar aquesta circumstància, en la mesura que determina l'estructura i algunes de les limitacions de l'obra.

Com s'indica tant en el pròleg que signa el doctor Miquel Bruguera, com en la presentació que fan els autors, existeix una abundant bibliografia sobre la problemàtica terminològica que representa l'existència dels epònims, però hi ha també un consens important per a destacar el valor històric dels antropònims i de reconeixement a les contribucions que han fet al coneixement científic i, en el nostre cas, al de les ciències de la salut. Potser és aquest darrer vessant, el del treball de recerca històrica sobre metges catalans que han fet aportacions importants, el que desperta el major interès de l'obra que ressenyem.

Els vint-i-nou capítols que formen la monografia donen notícia d'un total de trenta-set epònims i dels trenta-tres metges que es feren mereixedors de les expressions antroponímiques. L'estructura dels capítols resulta prou uniforme. Després d'explicar el significat de cadascun dels epònims, s'hi exposa una breu semblança biogràfica i professional («l'home») del científic o dels científics que varen contribuir a la seva formulació i de les principals aportacions que van fer en el camp de la medicina, en general, o en el de les especialitats mèdiques, en particular. Finalment, la majoria dels capítols es completen amb l'anàlisi de com es va

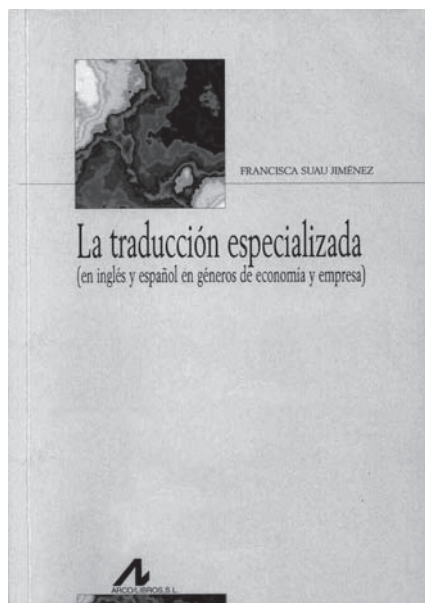
donar nom a la malaltia, el símptoma o signe, l'accident anatòmic, la tècnica quirúrgica, etc., relacionada amb l'epònim. En tres dels capítols, els dedicats a Pere Farreras i Valentí, Pere Nubiola i Espinós i Josep Ribera i Sans, s'aborda també la seva dimensió d'humanistes o la d'escriptor mèdic en el cas del primer. L'obra es completa amb un índex onomàstic i un altre de temàtic, a més d'intercalar al llarg dels capítols imatges relacionades amb els trenta-tres metges protagonistes de les expressions antroponímiques, reproduccions de les publicacions on varen fer les propostes o les novetats que aportaven, entre d'altres.

Pel que fa a les limitacions que presenta la monografia i que apuntàvem abans, convé destacar l'absència d'una major explicació de la metodologia que han fet servir els autors i, en concret, els criteris de selecció i la relació de fonts d'informació que com assenyalen els autors en la presentació han permès obtenir les dades relatives tant a l'epònim com a les biografies. També haguera estat desitjable una major contextualització històrica de les trajectòries personals i professionals analitzades. Els epònims, més enllà de la seva condició de neologismes o del reconeixement a una aportació singular a la comunitat científica, es poden convertir en un observatori privilegiat de les condicions que envoltaven el treball dels metges i dels marcs institucionals on van desenvolupar les seves activitats assistencials o de recerca.

Malgrat aquestes limitacions, podem concloure afirmant que es tracta d'una aportació d'interès per a la terminologia i la història de les ciències de la salut i que hauria de tenir continuïtat.

JOSEP BERNABEU-MESTRE

Departament d'Infermeria Comunitària, Medicina Preventiva i Salut Pública i Història de la Ciència
 Universitat d'Alacant

SUAU JIMÉNEZ, Francisca Antonia (2010)
La traducción especializada (en inglés y español en géneros de economía y empresa)
Madrid: Arco Libros, 150 p.
ISBN: 978-84-7635-791-0

Francisca Suau, professora titular de Filologia Anglesa a la Universitat de València, ens proposa en aquest llibre un recorregut que, malgrat el títol, té més a veure amb l'anàlisi textual de textos especialitzats que amb la traducció. Des del meu punt de vista, doncs, és recomanable llegir-se'l com a lingüista (no tant com a traductora), acompanyant l'anàlisi de l'autora sobre traducció especialitzada, gènere, registre i metadiscurs, i prenent consciència que, com a traductors, no sempre analitzem prou els textos abans de posar-nos a traduir.

Quan fem traduccions de l'àmbit econòmic, molts dels passos que Suau detalla acuradament, els fem de manera inconscient per obtenir el resultat buscat: un text que traslladi el contingut (sobretot) i l'estil (sempre que sigui possible) de l'original en un text d'arribada que (de nou, sempre que sigui possible) no sembli una traducció, sinó un original. No ens enganyem; en traducció especialitzada no fem literatura i sovint el que interessa, sobretot, són tres factors: el missatge, la terminologia i el termini. I això ens condiciona.

L'autora es mostra contundent quan diu, en la introducció, que proposa «un mètode d'anàlisi lingüística [...] que permet, un cop automatitzat, abordar gairebé qualsevol tipus de text d'economia i empresa» (p. 10). Aquesta afirmació sembla, si més no, agosarada, tenint en compte la complexitat d'alguns textos econòmics i els coneixements especialitzats (més enllà de la llengua) que cal tenir per traduir-los de manera adequada.

Anant més enllà, i dins el terreny de la terminologia i de l'anàlisi del discurs, les reflexions de Suau resulten interessants en una línia de recerca comparativa de llenguatges d'especialitat. Com ella mateixa diu, és una recerca que fa molta falta, perquè els traductors de textos econòmics ens sentim una mica orfes pel que fa a la manca de literatura i estudis terminològics de referència.

En el capítol 1, l'autora ens refresca la memòria sobre el que es considera *traducció especialitzada* i, certament, ens fa reflexionar de la mà de Delisle, Hatim i Mason, Karcsay, Newmark, Hervey, etcètera. A continuació, dedica un petit apartat a les característiques generals de la traducció econòmica i empresarial, sobretot per encabir-la dins un marc metodològic, i deixa clar que és un gènere molt divers: entre d'altres, pot incloure característiques dels textos jurídics, tècnics, literaris, periodístics, perquè engloba molts documents diferents: articles, blogs, informes més o menys formals, llibres, publicitat empresarial, textos administratius, memòries de comptes anuals, etcètera. Aquí fa una afirmació curiosa, que com a traductora no puc compartir: apunta que el desinterès dels lingüistes per aquest àmbit pot ser degut al fet que no li cal tant la «perfecció estètica» (p. 23), perquè es dóna preferència a la fidelitat del significat.

L'autora acaba aquest capítol fent un recull esquemàtic de les necessitats traductològiques de l'activitat econòmica i empresarial. M'agradaria afegir-hi que en aquest àmbit les oportunitats per a la traducció i la terminologia em semblen clares: hi ha mercat, es paga bé i no hi ha gaires traductors especialitzats en l'àmbit. Això es deu, des del meu punt de vista, al fet que quan es parla de traducció (fins i tot, o sobretot, en l'àmbit docent) es reparteixen el pastís la traducció tècnica, la traducció jurídica i la traducció literària. En general, s'intenta encabir tots els textos en aquests grans apartats i la traducció econòmica sol acabar dins de la traducció jurídica. Ara bé, com tots sabem, juristes i economistes són ben diferents. Cal, doncs, començar a mirar-se l'àmbit econòmic com el que és: un sector amb necessitats i característiques pròpies que genera demanda de traducció de textos i, per tant, de terminologia i lexicologia.

En els capítols 2 i 3, repassa el gènere i el registre aplicats a la traducció especialitzada i reflexiona sobre

el metadiscurs aplicat a aquest tipus de traducció. Aquí ens fa veure alguns elements metadiscursius que no podem passar per alt quan traduïm, i l'autora adopta un discurs més aviat general, no tan centrat en l'àmbit econòmic.

El capítol 4, des de la visió de la traducció i de la terminologia econòmica pròpiament dita, potser és el més interessant: repassa el llenguatge de l'anglès i el castellà en l'àmbit econòmic i empresarial. Cita també algunes publicacions i congressos que s'han fet darrerament sobre l'espanyol en aquest àmbit (és difícil ser exhaustiu en aquests casos) i, tot i que sembla una mica contradictori, afirma que en els darrers anys aquesta especialitat ha experimentat un creixement sense precedents.

Suau descriu en aquest capítol les funcions comunicatives d'aquest discurs i analitza les característiques de la terminologia de l'àmbit. Cita E. Alcaraz Varó i B. Hugues, i en aquesta vintena de pàgines tracta casos concrets característics de l'àmbit de l'especialitat i ho fa de manera comparativa: termes, estructures sintàctiques, col·locacions, compostos nominals, falsos amics, calcs i préstecs.

En el capítol 5 ens proposa alguns documents curts o extractes en llengua original, en fa una anàlisi del registre i el metadiscurs, però no ens n'ofereix la traducció, un exercici que seria interessant.

I per acabar, en el capítol 6 trobem molt resumida, gairebé esquematitzada, la proposta d'anàlisi prèvia a la traducció que segons ella ens ha de «permetre abordar qualsevol tipus de text d'economia i empresa».

En conclusió, el títol d'aquest llibre ens pot dur a pensar que està en la línia del magnífic recull sobre l'anglès jurídic d'Alcaraz Varó; podem pensar que s'endinsa en els problemes de la traducció econòmica i que proposa solucions per mitjà d'originals i traduccions, de manera contrastada, però Suau dedica la major part de les pàgines a l'anàlisi textual prèvia a la traducció.

Com a traductors, ens diu que abans de posar-nos a picar paraules, ens aturem, reflexionem, qüestionem cada estructura, adjectiu i element metadiscursiu. Ens dóna les eines per a fer-ho i ens assegura que si apliquem el seu mètode, traduirem millor. Com a terminòlegs, ens descriu les característiques terminològiques bàsiques de l'especialitat i ens marca unes línies d'anàlisi contrastiva de textos econòmics originals anglesos i espanyols.

SARA SICART

Traductora i correctora especialitzada en economia

Recull de termes de Softcatalà

Versió del Recull: 4.2
Darrera actualització: 12/12/2010

Introducció

Aquest recull de termes informàtics en anglès, amb la seva corresponent traducció al català, és elaborat i actualitzat de manera continuada per Softcatalà. Aquests termes s'han extret dels textos originals en anglès dels diferents programes que Softcatalà ha traduït fins ara o que s'estan traduint actualment, tot i que inclou també neologismes que es normalitzen periòdicament.

Publicant aquest recull, Softcatalà vol posar la seva experiència i coneixements a l'abast de tothom qui vulgui escriure programes en català, traduir-los d'altres llengües, o simplement d'aquells a qui els serveix com a eina de consulta. Si en aquest recull no trobeu el terme que cerqueu, us recomanem consultar el [CERCATERM](#) del TERMCAT.

Softcatalà ha comptat amb el suport del Centre de Terminologia [TERMCAT](#), entitat que ha revisat el contingut del Recull de termes i suggerit els canvis que ha considerat oportuns, en virtut de l'acord de col·laboració que hi ha entre aquestes dues entitats des de juny de 1999.

Si teniu comentaris o suggeriments sobre el Recull de termes feu-los arribar a [la llista de terminologia](#) que trobareu a la web de Softcatalà.

L'equip de Softcatalà

Recull de termes

Anglès	Català	Categoria
3D shading	ombreig en 3D	m
abnormal termination	fi anormal	m
abort, to	interrompre	v tr

Recull de termes de Softcatalà
[recurs en línia]. Versió 4.2
Barcelona: Softcatalà, 2010
<<http://www.softcatala.org/recull.html>>

Softcatalà és una associació sense ànim de lucre, l'objectiu bàsic de la qual és fomentar l'ús del català en la informàtica, Internet i les noves tecnologies. El *Recull de termes de Softcatalà* respon fidelment a aquest principi i es presenta com una recopilació de la terminologia d'ús habitual a Softcatalà i, per extensió, en l'àmbit de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

Aquest Recull és un vocabulari especialitzat anglès-català en línia que aplega els termes de l'àrea de la informàtica que s'han extret dels textos originals en anglès dels diferents programes que ha traduït Softcatalà. La que ressenyem és la darrera versió del Recull (versió 4.2, de 12 de desembre de 2010), que Softcatalà publica i actualitza de manera continuada gairebé des dels seus inicis. Conté 1.967 entrades, que inclouen el terme en anglès i l'equivalent català corresponent, juntament amb la categoria gramatical de la unitat catalana.

Malgrat que és una obra que ha estat elaborada des d'una associació que es troba al marge dels cicles institucionals, des del 1999 Softcatalà té un acord de col·laboració amb el Centre de Terminologia TERMCAT, encarregat de la normalització terminològica en llengua catalana, i ha tingut el seu assessorament per a l'edició d'aquesta nova versió del Recull de termes. D'una banda, hi trobem la majoria dels termes de l'àmbit de la informàtica i de les TIC proposats com a formes de referència pel TERMCAT, encara que no la totalitat, ja que Softcatalà treballa en la localització de programes informàtics i, en aquest context, no tots els termes normalitzats són pertinents. D'altra banda, el Recull incorpora formes no normalitzades, però que implícitament també tenen l'aval del TERMCAT, perquè n'ha revisat tot el contingut.

En tractar-se d'un vocabulari que prové del buidatge de textos especialitzats que han estat objecte de traducció, conté informació real valuósíssima per als professionals d'aquest àmbit: incorpora termes que sovint no

apareixen en les bases de dades terminològiques prototípiques (com ara el Cercaterm), precisament perquè no estan destinades específicament a la localització de programari. En aquest sentit, en el Recull es troben més verbs i adjectius, així com també més locucions i, fins i tot, fraseologia característica dels programes informàtics (*always on top* / *sempre visible*) i lèxic aparentment general que requereix una equivalència específica en aquest context (*back* / *enrere*). D'acord amb aquest principi, un altre tret destacable és que aplega sinonímia, tant en català com en anglès (*attachement* / *adjunció*, *annex*, *fixer adjunt*; *hoax*, *hoaxing*, *hoaxing virus* / *falsa alarma*).

Malgrat tot, s'hi troba a faltar un disseny més interactiu, ja que la informació es presenta en forma de taula infinita, la qual cosa dificulta la cerca d'equivalents, que cal fer manualment. Confiam que les properes versions apareguin en el format característic dels diccionaris en línia, siguin més manejables i satisfacin millor les necessitats de rapidesa i usabilitat dels destinataris. Les entrades podrien contenir informació semàntica i d'ús, amb la qual cosa aquest Recull es convertiria ràpidament en la millor eina per a qualsevol traductor.

En definitiva, el *Recull de termes de Softcatalà* constitueix una eina útil per a la tasca traductora, tant per als membres i col·laboradors de la pròpia associació, per als quals resulta indispensable disposar d'un recull homogeneïtzat de terminologia d'ús habitual, com per als traductors en general, que poden trobar en aquest vocabulari bilingüe les equivalències adequades que, a més, tenen l'aval terminològic del TERMCAT, la qual cosa assegura la fiabilitat del contingut.

M. AMOR MONTANÉ MARCH
Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA)
Universitat Pompeu Fabra

La definició de esport en el *Diccionari general de l'esport*

Resposta a l'article « Del deport a l'esport i de l'esport al deport. Més que una discussió terminològica », de Xavier Torredadella i Alexandre Planas » (TERMINÀLIA, núm. 3)

El món de les definicions és, a més d'apassionant, complex i opinable. Hi ha múltiples escrits que proposen criteris de redacció de definicions i, no obstant això, també hi ha múltiples maneres adequades de definir un mateix terme o un significat concret d'una mateixa paraula.

Aquesta reflexió ve a tomb de l'excel·lent article «Del deport a l'esport i de l'esport al deport. Més que una discussió terminològica», de Xavier Torredadella i Alexandre Planas, publicat en el darrer número de TERMINÀLIA (núm. 3, p. 22-29).

En aquest article, argumentat i precís, els autors prenen la definició de *esport* en el *Diccionari general de l'esport* (DGE) del TERMCAT (2010) com a base per demostrar la necessitat de recuperar *deport* en la llengua general. Els punts principals de la seva tesi són els següents:

- a) D'una banda, *deport* es documenta extensament en els usos històrics del català, amb el significat ampli d'entreteniment a l'aire lliure.
- b) De l'altra, la definició del DGE (la més recent en el seu corpus de definicions de *esport*) és massa restrictiva perquè no inclou «anar a córrer, jugar un partit de futbol amb un grup d'amics, nedar una estona, passejar en bicicleta o fer gimnàstica lliurement» (p. 27).

I demanen, com a conclusió, que aquest diccionari amplii el significat de *esport* i estableixi sinonímia amb *deport* o bé que, mantenint l'especificitat de *esport*, incorpori *deport* per als usos no coberts.

Aquesta percepció dels autors que la definició de *esport* en el DGE

és massa restrictiva la invalidaria, sens dubte, com a definició adequada, ja que voldria dir que incompleix el principi conceptual a què s'han d'atenir les definicions. Com se sap, conceptualment a les definicions se'ls exigeix que englobin tots els referents del terme i només aquests referents. És a dir, que no estiguin sobreespecificades (i deixin fora elements que haurien de recollir) i que no estiguin subespecificades (i incloguin més elements dels que haurien de recollir). En la definició de *esport* en el DGE, doncs, Torredadella i Planas hi veuen una sobreespecificació. Al costat d'aquest principi conceptual, també hi ha els principis formals: convé que la definició tingui la mateixa categoria lèxica que el definit, que s'articuli al voltant d'un descriptor amb càrrega semàntica, que estructurï adequadament els trets característics, que inclogui els elements extrínsecs necessaris, etc.

Ara bé, l'adequació conceptual d'una definició als referents del terme va estretament lligada a l'abast del diccionari en què s'ha d'inserir. I la primera gran diferència d'abast es pot establir entre els diccionaris de llengua general (idealment, caracteritzen el conjunt del lèxic d'una llengua, de manera que sigui vàlid per a tota la comunitat de parlants independentment del dialecte, la formació intel·lectual, etc.) i els diccionaris terminològics o d'especialitat (caracteritzen el subconjunt del lèxic que té un significat específic o exclusiu en una comunitat d'especialistes). A més, també

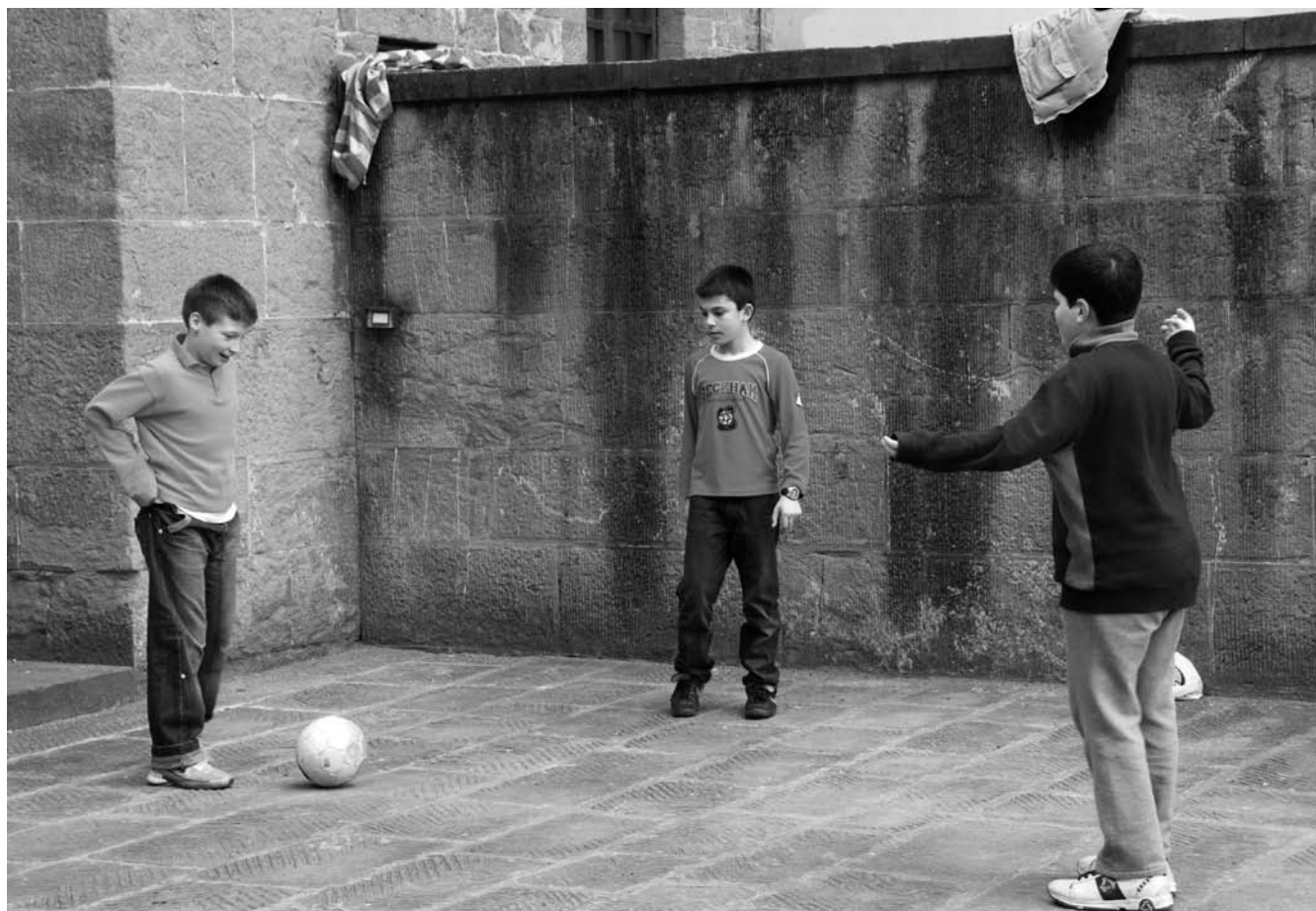
comporten diferències importants d'abast l'extensió del recull, la representació territorial, el grau d'especialització d'un diccionari terminològic (tots els especialistes, només els que tenen un grau més elevat de formació), etcètera.

Dins d'aquesta dicotomia, s'ha de tenir present que el DGE no és un diccionari de llengua general (tot i la gran dimensió social de l'esport), sinó que és un diccionari terminològic, o sigui un diccionari d'abast limitat.

I quin és l'abast que el TERMCAT va voler donar a aquest diccionari? Doncs —tal com indica la introducció del DGE— l'àmbit d'actuació de les federacions esportives, considerades com els organismes que agrupen els especialistes del sector:

Pel que fa als esports seleccionats, han estat objecte del *Diccionari general de l'esport* bona part dels esports regulats per les federacions esportives de Catalunya, Andorra, el País Valencià i les Illes Balears, inclosos esports tradicionalment considerats jocs (per exemple, els escacs, els dards, les bitlles o la petanca) (p. 18).

Com a conseqüència, la definició de *esport* del DGE no fa referència al que s'entén que és *esport* en llengua general, sinó a les activitats regulades per les federacions. L'existència d'una nota en la fitxa del terme *esport* que enumera tots els esports inclosos en aquest mateix diccionari mostra de manera clara quin és l'abast que s'hi ha volgut donar. En altres paraules, s'hi ha definit l'esport federat —i, doncs, reglamentat,

Kevin Makce (Flickr)

institucionalitzat i necessitat d'un entrenament metòdic, tal com diu la definició.

Des d'aquest punt de vista, altres definicions comentades pels autors resultarien subespecificades en un diccionari d'especialitat, ja que no és clar que no s'hi puguin incloure activitats físiques o de destresa practicades a l'aire lliure i amb finalitats lúdiques tals com —exagerant una mica— ballar sardanes, anar a buscar bolets o jugar a trencar l'olla.

També hi ha altres arguments que entenem que justifiquen la nostra solució.

Per exemple, que en una definició es recull el que és característic, de manera que no sempre s'hi poden considerar inclosos *exactament* tots els referents. La parcel·lació de la realitat en entitats és, de fet, arbitrària, i hi ha zones frontereres. Això és especialment visible en el cas de les activitats: si *esport* recull el futbol, haurem de considerar que també hi

estan recollides les diverses pràctiques del futbol, com ara un partit de futbol entre amics, encara que no totes estiguin reglamentades, institucionalitzades i practicades sobre la base d'un entrenament metòdic.

El salt semàntic, en aquest cas, no l'hem fet a *esport*, sinó a *futbol*. Probablement tothom que juga a la platja amb els fills a marcar gols en porteries delimitades amb un parell de xancletes dirà que juga a futbol; en canvi, difícilment se li ocorrera a ningú, en una definició de *futbol*, no fer referència a un nombre fix de jugadors per equip o als tres pals que formen cada porteria.

Finalment, pel que fa a la relació entre *esport* i *deport*, convé tenir en compte que el TERMCAT s'ocupa de la terminologia en català i no de la llengua general. I, com que la forma *deport* té un significat molt general i l'ús —extens antigament i actualment força restringit— ha estat condicionat per apreciacions subjectives sobre la seva catalani-

tat, probablement li correspondria més a l'Institut d'Estudis Catalans que no pas al TERMCAT de dictaminar sobre aquesta qüestió.

En resum, tal com dèiem en començar, el món de les definicions és complex i opinable, a més d'apassionant. I el món esportiu és tan i tan ampli que les definicions forçosament han de variar segons quin sigui l'univers de referents tingut en compte. Hi ha, per tant, múltiples definicions que poden resultar adequades.

I, en últim terme, és evident que cadascú serà perfectament lliure de considerar preferible una definició enfront d'unes altres que també podrien ser vàlides, basant-se en la seva experiència, la seva activitat, la seva concepció, etcètera.

JOAN REBAGLIATO NADAL
Coordinador tècnic del
Diccionari general de l'esport
TERMCAT

Realiter 2011: trobada al Quebec

Realiter és una xarxa panllatina de terminologia que agrupa persones, institucions i organismes de països de llengües neollatines que treballen activament en terminologia.

Té com a objectiu general afavorir el desenvolupament harmònic de les llengües neollatines, tenint en compte el seu origen comú i el fet que totes les llengües romàniques presenten models de formació lèxica propers i que utilitzen formants semblants. Això es concreta, entre d'altres activitats, amb l'elaboració conjunta de vocabularis multilingües en què cada membre que participa es fa responsable de la compleció i correcció de les equivalències en la seva llengua.

Els membres de Realiter que treballen en llengua catalana són: l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), el TERMCAT, la Xarxa Vives d'Universitats, els Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona, el Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya i els Serveis Lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El grup es reuneix anualment per presentar l'estat dels treballs en curs i per proposar nous projectes i designar els membres que els duren a terme per a cadascuna de les llengües. Aquesta trobada anual s'acompanya d'una jornada científica, en què es presenten comunicacions i ponències que permeten posar en comú experiències i reflexions en el camp de la terminologia. Aquest any, a més de la jornada científica, s'ha celebrat la primera jornada tecnològica de Realiter, destinada a la presentació d'eines informàtiques per a la terminologia.

La trobada del 2011, organitzada per l'Oficina Quebequesa de la Llengua Francesa —membre institucional

© OQLF

de Realiter que celebra el seu 50è aniversari— ha tingut lloc a la Universitat Laval, a la ciutat de Quebec, i ha constatat de la reunió de treball de la xarxa (31 de maig), la VII Jornada Científica de Realiter titulada «Multilingüisme i pràctiques terminològiques» (1 de juny), i la I Jornada Tecnològica de Realiter, «Eines per al treball terminològic en xarxa» (2 de juny).

Tots els organismes catalans membres de Realiter han assistit i participat activament en aquesta trobada, que ha tingut una significació important pel fet que s'ha celebrat al Quebec, on la política lingüística desenvolupada per a la normalització del francès ha inspirat bona part de la política lingüística catalana, també pel que fa referència a la terminologia, necessària per assegurar que el català també sigui una llengua apta en els àmbits més especialitzats de la ciència i la tècnica.

Per aquesta raó, es va aprofitar el viatge al Quebec per fer algunes visites amb l'objectiu d'aprofundir les relacions entre organismes quebequesos i catalans i per millorar el coneixement mutu de les tasques desenvolupades per cadascú.

La VII Jornada Científica

La VII Jornada Científica es va desenvolupar durant l'1 de juny, a la Universitat Laval (Quebec). S'hi van llegir divuit comunicacions, distribuïdes en tres blocs temporals i en dos grups (A i B) que presentaven simultàniament dues comunicacions en espais diferents.

Dins cada bloc es van presentar comunicacions amb certa relació temàtica. Les comunicacions sobre terminologia catalana, que n'eren tres, es van presentar en un mateix bloc, cosa que va permetre als assistents fer-se una idea força completa del panorama terminològic català, ja que cadascuna de les comunicacions va mostrar un aspecte diferent i complementari de la terminologia catalana. Així, M. Teresa Cabré (UPF) va presentar la comunicació introductòria «Aportacions de la terminologia catalana a la terminologia general: una valoració de conjunt», en la qual va parlar del context sociopolític en què ha nascut la terminologia catalana i les diverses facetes en què s'ha anat desenvolupant segons els àmbits

© OQLF

d'actuació (institucional, administratiu, universitari).

A continuació, Sílvia Llovera (tècnica del Servei de Llengües i Terminologia de la UPC i vocal de la SCATERM) i Mercè Lorente (directora de l'IULA de la UPF i editora en cap de la revista TERMINÀLIA) van llegir la comunicació «Noves pràctiques en la producció terminològica per a unes universitats multilingües», que van elaborar conjuntament amb Àngels Egea, dels Serveis Lingüístics de la UB, Marta Estella, del Servei de Llengües de la UAB, Marta de Blas, del Servei de Llengües i Terminologia de la UPC, i Rosa Estopà, del Departament de Traducció i Filologia de la UPF, i que van presentar en nom de la Xarxa Vives d'Universitats. En aquesta comunicació es va descriure la tasca duta a terme en el món universitari, des dels serveis lingüístics o des dels departaments pel que fa a la creació de recursos i eines terminològics, l'elaboració de tesis sobre terminologia, els nous plantejaments teòrics i pràctics que han fet les universitats arran de la creació de l'espai europeu d'educació superior i de la necessitat de donar suport a l'ús de l'anglès a la docència, i el treball en xarxa. En ocasió d'aquesta jornada es va preparar un catàleg de totes les publicacions i els recursos terminològics elaborats per les universitats que integren la Xarxa Vives d'Universitats.

Finalment, M. Antònia Julià, del TERMCAT, va presentar la comunicació «La mise à jour du travail

terminologique», en què va exposar l'experiència del TERMCAT en la posada al dia del treball terminològic, mitjançant la presentació de diverses activitats que tenen en comú un component d'innovació i la voluntat d'afegir valor als productes i als serveis que s'ofereixen als usuaris.

La I Jornada Tecnològica

El dia 2 de juny es va celebrar la I Jornada Tecnològica de Realiter amb el títol «Eines per al treball terminològic en xarxa». Els organitzadors d'aquesta jornada van convidar quatre institucions a presentar les seves eines de gestió terminològica.

Cada presentació va durar una hora aproximadament. Les eines presentades van ser el nou gestor terminològic (GDT) de l'Oficina Quebequesa de la Llengua Francesa; el nou gestor terminològic del TERMCAT, fent èmfasi en els aspectes que permeten un treball col·laboratiu en línia; la plataforma de treball Terminus, desenvolupada per l'IULA (UPF), que permet integrar totes les fases del treball terminològic, des del buidatge de documents fins a la producció de glossaris i, finalment, l'aplicació de la tecnologia wiki en el treball terminològic, feta per l'Oficina de Traducció del Govern federal del Canadà.

Malauradament no hi va haver la possibilitat, en aquesta primera jornada tecnològica, de fer, també, presentacions menys extenses o bé

demostracions d'altres productes o recursos més modestos, que haurien pogut complementar les grans eines convidades, amb solucions més parcials, però que també poden ajudar a millorar les diferents tasques que comporta el treball terminològic.

Visita a l'Oficina de Traducció del Govern del Canadà

L'Oficina de Traducció, fundada l'any 1934, és el centre d'expertesa en traducció, interpretació i terminologia del Govern federal del Canadà, amb un paper de lideratge en matèria de llengua en diferents àmbits de l'activitat governamental. També gestiona TERMIUM®, la base de dades terminològiques i lingüístiques del Govern del Canadà, amb més de 4 milions de termes en francès i anglès i gairebé 240.000 paraules en castellà.

Els assistents vam tenir l'oportunitat de participar en una sessió sobre els objectius, el funcionament i els resultats de la institució. Vam fer una visita a les instal·lacions i ens van presentar la seva metodologia de treball, l'equip i les eines d'automatització de dades en la versió de treball (no pública). Vam tenir l'oportunitat de preguntar, discutir i intercanviar bones pràctiques amb l'equip de terminòlegs multilingües sobre els mètodes de treball i conèixer-nos per a possibles col·laboracions futures entre les nostres institucions.

Realiter 2011: trobada al Quebec

ÀNGELS EGEA PUIGVENTÓS I SÍLVIA LLOVERA DURAN

A la tarda, M. Teresa Cabré hi va fer una conferència sobre l'eina Terminus, de l'IULA (UPF), que també va ser presentada a la Jornada Tecnològica de Realiter.

Visita a l'Oficina Quebequesa de la Llengua Francesa (OQLF)

L'OQLF és una institució governamental creada l'any 1951 per a definir i conduir la política quebequesa en matèria d'oficialització lingüística de la terminologia i també de la francofonització de l'Administració i de les empreses. S'ocupa de la promoció del francès i de generar informes anuals sobre l'ús i la difusió del francès a les empreses per al Ministeri de Cultura i de les Comunicacions.

Les bases per al model de treball en terminologia catalana, tant pel que fa a l'organització institucional com pel que fa al treball tècnic en elaboració de diccionaris i de bases de dades, prové de l'Oficina Quebequesa de la Llengua Francesa.

Actualment tenen un portal que permet l'accés a la informació governamental i també al gran ventall de recursos lingüístics que ofereixen, entre els quals hi ha la base de dades *Le grand dictionnaire terminologique*, que conté la termi-

nologia treballada per la institució durant els cinquanta anys de funcionament. Durant la visita, vam assistir a la presentació diacrònica de la institució, especialment pel que fa al seu treball en política lingüística i de gestió del multilingüisme al Quebec, i vam tenir la possibilitat de contrastar opinions amb persones d'altres nacionalitats que també hi van assistir.

Seguidament hi va haver una sessió pràctica de l'eina informàtica interna que gestiona el seu banc de dades anomenada *Le grand dictionnaire terminologique*.

Com a conclusió

Finalment, i com a balanç de tota l'estada al Quebec, volem fer palès que, si bé el model quebequès pel que fa a la terminologia ha inspirat bona part de la pràctica terminològica del nostre país, el conjunt de comunicacions presentades per les representants catalanes en aquestes jornades ha posat clarament de manifest que la terminologia catalana ha fet un recorregut propi. I això s'ha pogut veure, no solament pel gran dinamisme que té, sinó també, i sobretot, per la innovació que aporta a l'àmbit teòric (com ara la teoria comunicativa de la terminologia), a l'àmbit metodològic (amb uns processos de treball que cerquen sempre la complicitat dels usuaris de la terminologia que es normalitza o es difon) i a l'àmbit tecnològic (amb el desenvolupament d'eines per al tractament de la terminologia).

ÀNGELS EGEA PUIGVENTÓS
Serveis Lingüístics
Universitat de Barcelona

SÍLVIA LLOVERA DURAN
Servei de Llengües i Terminologia
Universitat Politècnica de Catalunya

La Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (1977-1982)

Una iniciativa d'inestimable valor

GLÒRIA FONTOVA
Consell de Redacció

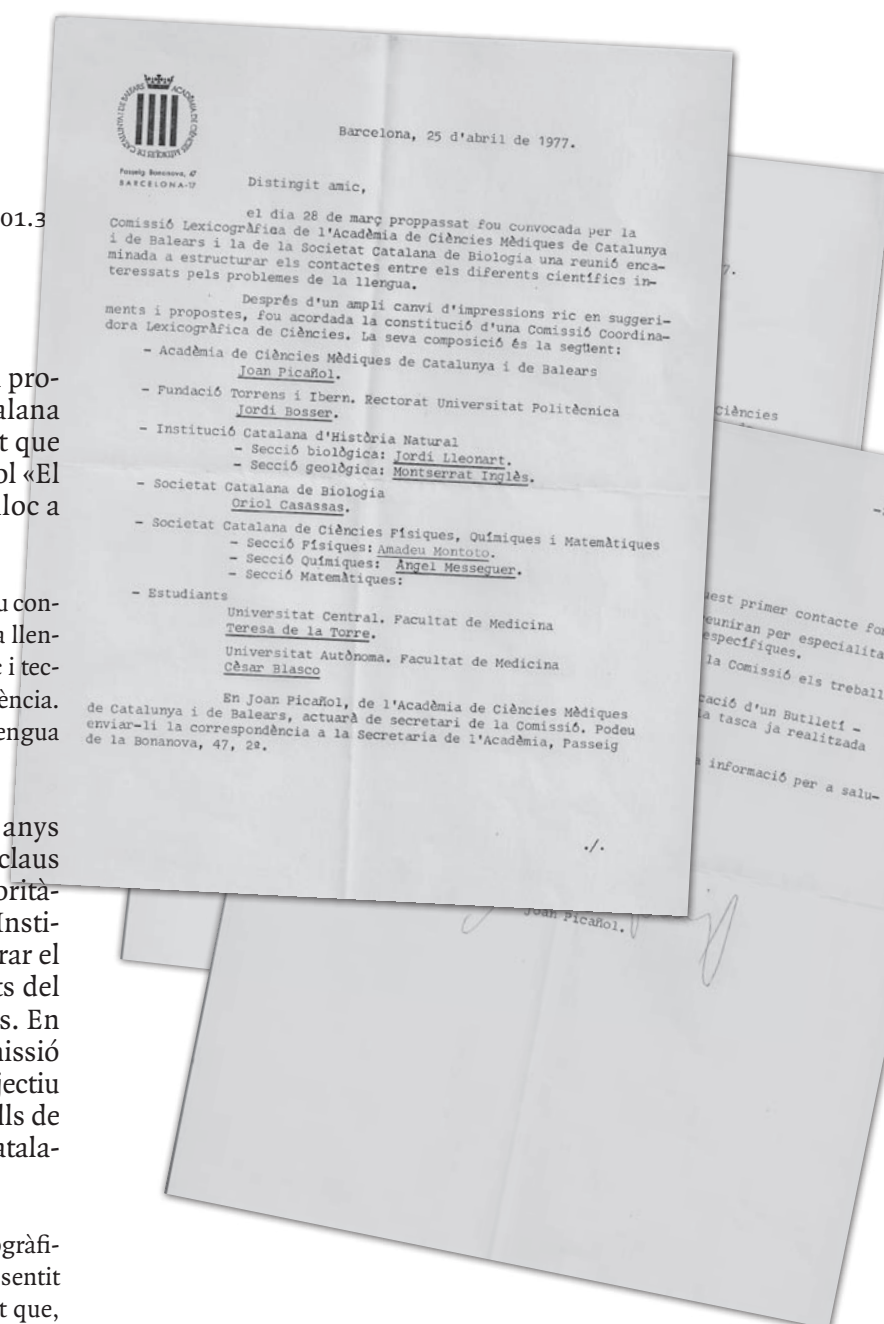
TERMINÀLIA 4 (2011): 64-67 · DOI: 10.2436/20.2503.01.3
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

En una conferència que Oriol Casassas va pronunciar l'any 1984 a la Universitat Catalana d'Estiu, l'autor rememorava el Manifest que va concloure el Col·loqui que, amb el títol «El català, llengua d'expressió científica», va tenir lloc a Prada el 25 d'agost de 1973:

Si una llengua ha de viure en plenitud, el seu exclusiu conreu literari és manifestament insuficient: cal que la llengua s'enrobusteixi amb el conreu del lèxic científic i tecnològic, que segueixi el vigorós dinamisme de la ciència. Per aquest camí, i només per aquest camí, una llengua ateny la seva majoritat. (Casassas, 1985, p. 119.)

Aquell Col·loqui de Prada del principi dels anys setanta, i el Manifest que se'n va derivar, van ser claus per a fer entendre als científics i als tècnics, majoritàriament professors universitaris i membres de l'Institut d'Estudis Catalans, que maldaven per recuperar el català com a llengua d'ús en els diferents àmbits del coneixement, la importància de treballar plegats. En aquell escenari es va congriar la creació de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències amb l'objectiu d'aglutinar i coordinar les iniciatives en els treballs de recuperació i normalització de la terminologia catalana en els àmbits científics i tècnics.

La constitució de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències és una de les realitzacions de major sentit de responsabilitat dels nostres científics. Hem dit que,

durant els anys més difícils, els grups de treball de lexicografia actuaven sense connexió. Les terminologies dels diversos camps de la ciència tenen molts problemes comuns, i llur estudi, des de cada camp i sense adient relació amb els altres, podia conduir a solucions diferents. Ben bé com a conseqüència de la reunió de Prada fou creada la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències per evitar aquest risc. La Comissió [...] es proposà d'unir els esforços dels estudiosos del llenguatge científic en un sol esforç, a fi d'arribar a unes resolucions i a unes postures uniformes. (Casassas, 1985, p. 120.)

Des de la seva creació l'any 1977 fins al 1982, la Comissió va desplegar una activitat encaminada a la creació de recursos que afavorissin el coneixement i la divulgació del llenguatge científicotècnic en català. (Tot i que en algunes de les fonts consultades s'esmenta el 1976 o, fins i tot, el 1978, com a anys de creació de la Comissió, aquest òrgan es constituí formalment el 28 de març de 1977, segons consta en la documentació original que conserva Jordi Lleonart.) Formaven part de la Comissió membres de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, el Col·legi de Farmacèutics i de Metges de Barcelona, la Fundació Torrens i Ibern, la Institució Catalana d'Història Natural, la Societat Catalana de Biologia, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (les tres últimes, filials de l'Institut d'Estudis Catalans), l'Institut de Tecnologia de la Construcció, la Institució Catalana d'Estudis Agraris i estudiants dels grups dinamitzadors del català a les universitats. La tasca més destacada de la Comissió va ser la publicació, l'any 1977, dels *Vocabularis bàsics* i l'elaboració del *Full lexicogràfic*, una col·lecció d'onze opuscles que es van publicar entre els anys 1978 i 1982.

Els Vocabularis bàsics

L'octubre del 1977, just sis mesos després de la seva creació, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències va publicar una col·lecció de vocabularis, els *Vocabularis bàsics*, que aplegaven la terminologia bàsica en català, ordenada en diferents matèries científiques, amb l'objectiu, tal com es recull en la introducció de cadascun d'aquests vocabularis, i com recorden els mateixos autors en aquesta semblança, de posar a l'abast dels usuaris, especialment dels estudiants universitaris, una

eina de consulta útil que servís per a donar pautes per a l'ús correcte dels termes.

Tot i que la intenció inicial de la Comissió era la d'elaborar els vocabularis corresponents a la totalitat de les matèries que componen les llicenciatures científiques i les carreres tècniques, a la pràctica només se'n van publicar tres: un vocabulari d'anatomia, bioquímica i física mèdica, amb, aproximadament, 1.600 denominacions catalanes, un altre de biologia i geologia, amb unes 1.000 denominacions, i un tercer de matemàtiques, física i química, que recollia gairebé 800 denominacions.

La informació continguda en aquests vocabularis es presentava, dins de cada matèria, ordenada alfabèticament. (El *Vocabulari de geologia* és l'únic que presenta una classificació temàtica en tres apartats: A. Llista general, B. El temps geològic i C. Cristal·lografia i Mineralogia.) Si bé en la major part de les entrades únicament es recollia la denominació catalana sense cap altra informació, quan es creia convenient s'incorporaven indicacions entre parèntesis amb la finalitat d'aclarir dubtes o evitar errors freqüents a l'hora d'utilitzar els termes, o d'ampliar la informació relacionada amb una determinada entrada. Així, per exemple, es poden trobar equivalents en castellà i, en alguns casos, en anglès, indicacions sobre categories lèxiques, formació de plurals, usos incorrectes, pronúncia, formes sinònimes, definicions o usos d'un terme en la formació d'altres unitats terminològiques relacionades.

adenoïdal (cast. adenoideo)	aglutinogen (pl. aglutinògens)
amortidor (cast. amortiguador)	aigua (pl. aigües)
àpex (cast. ápice)	cloroplast (pl. cloroplasts)
ceratina (cast. queratina)	corrent (m.)
entrecreuament (angl. crossing over)	deixalles (f. pl.)
jejú (cast. yeyuno)	endoderma (m.)
retroacció (angl. feed back)	sístole (f.)
atmosfera (no atmòsfera)	amplada (sin. amplària)
glacial (no glaciària)	extracte (sin. extret)
medul·la (no mèdul·la)	con [de dejecció, volcànic, etc.]
pH (pronunciat pehac)	lava [de blocs, de coixí, cordada, etc.]
nombre: resultat de comptar les coses que formen un agregat	
número: nombre amb què una cosa és designada dins una sèrie o col·lecció	
oïda (sentit pel qual hom percep els sons)	
orella (òrgan de l'audició)	

El Full lexicogràfic

El principal òrgan de difusió de la tasca que va emprendre la Comissió va ser el *Full lexicogràfic*, un opuscle breu, de quatre pàgines, en què es difonien els criteris lingüístics que seguia la Comissió, articles sobre un tema determinat, novetats lexicogràfiques, resolucions de la Secció Filològica de l'IEC relacionades amb la terminologia científica i resolucions puntuals de consultes fetes pels lectors.

En la presentació del primer Full, editat l'octubre del 1978, s'expliciten els objectius i els destinataris d'aquesta publicació:

El primer resultat visible de la tasca de la Comissió foren els *Vocabularis bàsics* apareguts ara fa un any. Avui comença el seu camí el FULL LEXICOGRÀFIC, destinat a un públic molt dilatat i molt divers, amb l'ambiciosa pretensió d'ésser útil. El FULL voldria representar una guia, voldria donar la mà; però voldria rebre també, des d'ara, l'estímul i l'ajuda de les preguntes i dels suggeriments dels seus lectors.

Que els complexos afers de la llengua no són patrimoni ni responsabilitat d'uns quants; constitueixen una comesa que ens ateny a tots. I tots, per dignitat, hi hem d'esmerçar el nostre coratge. (*Full lexicogràfic*, núm. 1, octubre del 1978)

El *Full lexicogràfic* va tenir una periodicitat trimestral des del 1978 fins al 1980, període en el qual es van publicar nou números. Al cap d'un any just, l'octubre del 1981, va sortir el número següent i el gener del 1982 se'n va publicar l'últim, el número onze. El Full va arribar a més de trenta mil usuaris especialitzats. El Consell de Redacció del *Full lexicogràfic* estava format per Salvador Alegret, Núria Aramon, Ramon Bacardí, Jordi Bosser, Jordi Carbonell, Oriol Casassas, Josep M. Costa, Carles Domingo, Montserrat Inglès, Jordi Lleonart, Lluís Marquet, Àngel Messeguer, Joan Picanyol i Martí Ruiz.

Segons el testimoni de Lluís Marquet, citat a Mesquida (1997), i dels autors d'aquesta semblança que van formar part de la Comissió i del Consell de Redacció del Full, l'iniciador i ànima tant de la Comissió com de la publicació del *Full lexicogràfic* fou Oriol Casassas, sense l'impuls del qual la publicació no hauria perviscut durant els anys que ho va fer.

El *Full lexicogràfic* s'estructurava en sis apartats: «Nota prèvia», «Han dit...», un article sobre terminologia, «L'actualitat lexicogràfica», «Miscel·lània» i «Correu del Full». Es tractava de seccions amb uns continguts que responien a les necessitats que la Comissió volia resoldre mitjançant aquesta publicació:

[...] un capítol d'introducció que destaca els aspectes més nous o interessants de la cultura catalana, de la normalització lingüística o de la ciència en general; una selecció de textos feta a partir dels criteris que regeixen la publicació, un article científic que aborda algun tema terminològic que és interessant per al llenguatge de la ciència; un capítol sobre les principals notícies de l'actualitat lexicogràfica; i una secció reservada perquè els lectors hi puguin plantejar dubtes, preguntes o observacions referits al contingut del Full. (Mesquida, 1997, p. 302)

La part nuclear de cada full es dedicava a un article específic, redactat per un membre de la Comissió, sobre usos terminològics incorrectes, sobre terminologia d'un àmbit del coneixement o sobre aspectes morfològics del llenguatge científic. Es poden esmentar com a exemples els articles d'Oriol Casassas, «Lectura per a la tarda de Dijous Gras» (Full, núm. 3, abril del 1979), que tracta dels usos de *greix* i *gras* com a substantiu i adjectiu, respectivament; de Jordi Lleonart, «Els barbarismes en l'estadística» (Full, núm. 7, abril del 1980), en què es comenten alguns usos incorrectes i altres aspectes lèxics del llenguatge estadístic o, en el grup d'articles que tractaven aspectes morfològics del llenguatge científic, les aportacions d'Àngel Messeguer, sobre els problemes que va comportar l'adaptació al català de les Regles Internacionals de Nomenclatura de la IUPAC (International Union of Pure and Applied Chemistry) (Full, núm. 1, octubre del 1978), o de Salvador Alegret, Jordi Carbonell i Carles Domingo, sobre el problema de la *s* líquida i la vocal de reforç en la formació de mots compostos (Full, núm. 9, octubre del 1980).

La Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències va ser una empresa d'un marcat caràcter pluridisciplinari en què un bon nombre d'especialistes catalans dels diferents àmbits del coneixement, de manera altruista i en un context de resistència política i de compromís social, van treballar conjuntament per fer que el català esdevingués, tal com reclamava el Manifest de Prada, una llengua apta per a la comunicació científica.

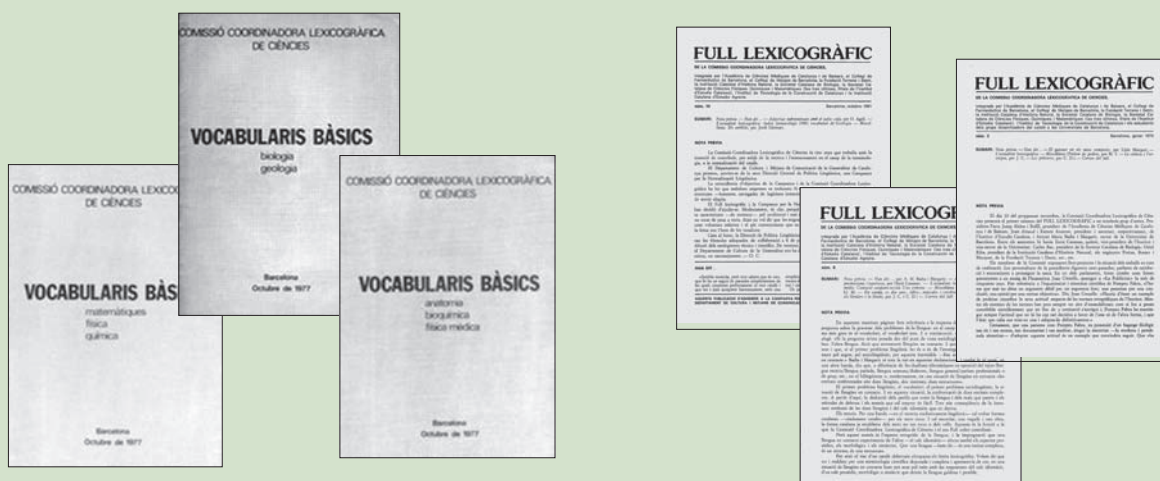
La tasca que la Comissió desenvolupà durant els seus cinc anys d'existència, tal com explicava M. Teresa Cabré en el número zero d'aquesta revista (Cabré, 2009, p. 10), va constituir un dels precedents que van marcar el camí cap a la institucionalització posterior de l'activitat terminològica en l'àmbit català amb la constitució del TERMCAT, creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans. ✱

Bibliografia

- CABRÉ I CASTELLVÍ, M. Teresa (2009). «El context català, una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica». *Terminàlia*, o, p. 8-14.
- CASASSAS, Oriol (1985). «El català, llengua d'expressió científica». *Butlletí de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques*, segona època, vol. VI, núm. 1 (juliol 1985)
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (1994). «La terminologia catalana actual». *Caplletra*, 17 (tardor 1994), p. 251-266.
- MARQUET, Lluís (1993). *El llenguatge científic i tècnic*. Barcelona: Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya.
- MESQUIDA, Joan-Antoni (1997). «El Full Lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (1978-1982): una publicació bàsica per a la promoció i estudi del llenguatge científic». A: *Miscel·lània Germà Colon*, 7. Barcelona: Abadia de Montserrat, p. 293-303.
- OMNIUM CULTURAL (1974). «El català, llengua d'expressió científica». *Butlletí Interior Informatiu*, 6/7 (octubre 1973 - gener 1974). [Separata]

Publicacions de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències

- COMISSIÓ COORDINADORA LEXICOGRÀFICA DE CIÈNCIES (1977). *Vocabularis bàsics: Anatomia, bioquímica, física mèdica*. Barcelona: Ketres, 14 p.
- COMISSIÓ COORDINADORA LEXICOGRÀFICA DE CIÈNCIES (1977). *Vocabularis bàsics: Biologia, geologia*. Barcelona: Ketres, 14 p.
- COMISSIÓ COORDINADORA LEXICOGRÀFICA DE CIÈNCIES (1977). *Vocabularis bàsics: Matemàtiques, física, química*. Barcelona: Ketres, 15 p.
- Full lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (1978-1982). Barcelona: Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències.

MONTSERRAT INGLÈS
Facultat de Geologia
Universitat de Barcelona

JORDI LEONART
Institut de Ciències del Mar. CSIC
Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

TERMINÀLIA 4 (2011): 68-69 · DOI: 10.2436/20.2503.01.31
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

A mitjan anys setanta, els signants d'aquest article, tot just llicenciats en geologia i biologia, empesos per la voluntat de redactar textos científics i docents en la nostra llengua, ens vam començar a interessar per conèixer quin era el vocabulari científic fixat en aquell moment i quines n'eren les mancances, entenent que recuperar el vocabulari científic era la nostra manera de contribuir a la recuperació del país després dels anys de dictadura. Per la mateixa època, juntament amb altres amics amb les mateixes inquietuds, tant biòlegs com geòlegs, vam començar a recopilar el vocabulari relacionat amb les ciències naturals que es trobava en els diccionaris i en les publicacions d'institucions científiques, amb l'ajut d'una beca de la Caixa de Sabadell. Al juny del 1975, vam respondre a la crida per formar part d'una comissió lexicogràfica de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN) que va permetre canalitzar aquests interessos.

Com a membres de la Comissió de Lexicografia de la ICHN, l'any 1977 vam ser convidats a formar part de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (CCLC) que el doctor Oriol Casassas impulsava en aquells moments amb la finalitat de posar en contacte totes les societats científiques que començaven a recuperar la seva terminologia pròpia en català. Un dels principals objectius de la CCLC era evitar la divergència de vocabularis especialitzats, ja que sovint les diferents branques de la ciència trobaven, o usaven, diferents solucions per a resoldre el mateix problema.

Pertànyer a aquesta Comissió va ser per a nosaltres, que ens movíem amb més bona voluntat que coneixements, una escola de llengua ja que ens va permetre conèixer altres persones que, des de diversos àmbits i institucions científiques, tenien els mateixos interessos i en alguns casos, com ara la medicina, molta més tradició en el camp de la terminologia en català. La CCLC es reunia periòdicament, habitualment els tercers dilluns del mes, a les deu del vespre, a la seu de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. A les reunions hi assistien no només els representants de les comissions i vocalies de lexicografia de les diverses societats, sinó que teníem sovint l'assessorament de filòlegs, entre els quals hi havia el doctor Ramon Aramon i Serra i, més endavant, la doctora Núria Aramon. Aquestes reunions foren per a nosaltres un autèntic curs avançat de català científic.

Per donar projecció a la feina de la Comissió, l'incansable doctor Casassas promogué també l'edició de dues col·leccions: els *Vocabularis bàsics* i el *Full lexicogràfic*.

De *Vocabularis bàsics*, se'n van publicar tres l'any 1977: *Matemàtiques, física i química*; *Anatomia, bioquímica i física mèdica*, i *Biologia i geologia*. Les tirades superaven de poc els 3.000 exemplars i es repartien entre els membres de les societats científiques que utilitzaven aquella terminologia. L'objectiu d'aquests *Vocabularis bàsics* no era pas proporcionar llistes exhaustives de terminologia, sinó només els mots que podien presentar alguna dificultat. El *Vocabulari bàsic de biologia i geologia*, tenia al

voltant de 500 mots en cadascuna de les dues seccions. Va ser elaborat pels autors d'aquest apartat tot i que, com a obra col·lectiva de la CCLC, no anava signat.

El *Full lexicogràfic* fou un mitjà per a difondre temes d'interès general en el camp de la lexicografia científica, exposar problemes i proposar-hi solucions. Era realment un full volant de quatre pàgines que miràvem que fossin de bon llegir, contenia articles (signats amb el nom de l'autor) i notes (signades amb les inicials) i un «Correu del full» en què es donava resposta a preguntes que se'n adreçaven. Es tractava d'una publicació oberta a col·laboracions externes a la CCLC i, entre d'altres, l'Oriol Agell, un dels nostres companys del grup d'amics esmentat al començament, hi va col·laborar amb diverses aportacions. Del *Full lexicogràfic*, se'n van publicar onze números, del 1978 al 1982, amb tirades d'entre 40.000 i 55.000 exemplars, que es van difondre per mitjà de les societats científiques i els col·legis professionals.

Des de la seva creació, els membres de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències teníem clar que la vida de la Comissió tenia un final: el moment en què alguna institució prengué el nostre relleu i que la feina que fèiem com a aficionats, fora del nostre horari laboral, fos assumida de manera professional, cosa que va passar a partir de l'any 1983 amb la Direcció General de Política Lingüística i, posteriorment, amb la fundació del TERMCAT l'any 1985.

A partir d'aquells inicis, els qui signem aquest article hem continuat interessats i treballant en temes terminològics dins de les nostres possibilitats i coneixements. El *Vocabulari bàsic de geologia* fou l'origen del *Vocabulari de geologia* redactat per Montserrat Inglès i Laura Rosell, la qual formava part del grup d'amics interessats per la llengua científica. Aquest vocabulari fou publicat per la ICHN el 1981 i el 1982, i contenia prop de 1.500 termes. La seva elaboració va permetre a les autores iniciar una col·laboració amb el doctor Oriol Riba, a qui havien tingut com a professor i que, a partir d'aquell moment, va ser també un mestre pel que fa a terminologia científica. Posteriorment, les dues autores van participar en l'elaboració, el 2001, d'un *Vocabulari de geologia* trilingüe amb 3.000 termes, editat pel Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona.

Jordi Leonart va ser vocal de lexicografia de la Societat Catalana de Biologia (SCB), on va ser substituït per Sílvia Atrian, membre del grup inicial d'amics interessats en la terminologia, i que va ser la iniciadora del full volant *Què cal saber*, que avui és un clàssic de la SCB amb més de 225 fulls publicats. Posteriorment, es va especialitzar en els noms populars dels peixos i altres animals marins, camp que el va dur a col·laborar amb la *Història Natural dels Països Catalans* i el TERMCAT. ✱

ÀNGEL MESSEGUER

Institut Català de Química Avançada. CSIC
Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

TERMINÀLIA 4 (2011): 70-71 · DOI: 10.2436/20.2503.01.32
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

No tinc dubtes sobre les exageracions que sovint fem els catalans en lluir les nostres qualitats com a col·lectiu. Personalment, en puc donar testimoni en haver nascut i crescut a l'exili republicà a Mèxic. Acostumat a sentir converses a les sobretauls familiars, anaves creixent amb la impressió que Catalunya era una mena d'arcàdia moderna incompresa de manera sistemàtica per la concepció política i ideològica espanyola, i finalment escapçada per la rebel·lió i el triomf posterior dels militars feixistes.

En arribar a Catalunya, just per començar els estudis universitaris de química i en plena dictadura, vaig poder copsar que no tot era tan sublim com se'n havia pintat. Com tots els pobles, la realitat dels catalans era complexa i els tons de gris predominaven sobre els blancs i els negres. Ara bé, entre les tonalitats més blanques, ben aviat vaig poder confirmar que la llengua, la nostra llengua, trobava molts racons de protecció i conreu en la dura realitat del franquisme, ni que fos el tardà. Des de sectors de la societat civil anaven emergint iniciatives i consolidant-se'n d'altres per tal que el català recuperés el terreny perdut i, en fer-ho, s'adaptés a la nova realitat social i, de manera important, a la llavors invasió subtil de la terminologia estrangera provinent de la revolució científica i tecnològica experimentada en molts camps del coneixement.

En molts casos, tan sols es tractava de reintroduir termes que ja existien gràcies a la tasca desenvolupa-

da durant el primer terç del segle XX i que va culminar amb l'obra compiladora de Pompeu Fabra. En d'altres, però, calia crear terminologia, sistematitzar-la i, en fer-ho, convèncer els usuaris dels diferents camps de cultura, i en especial dels d'ensenyament secundari i universitari, per superar actituds de comoditat o desconfiança derivades de l'ús imposat del castellà com a única llengua aparentment vàlida per a comunicar terminologia científica i tecnològica.

No hi ha dubte que la mort del dictador accelerà moltes de les iniciatives d'aquella societat civil, i el camp de la llengua no en fou cap excepció a desgrat de seguir escoltant manifestacions de part d'autoritats espanyoles de primer nivell sobre la incapacitat del català per adaptar-se, per exemple, a la terminologia de l'energia nuclear. De fet, en el cas de la química, que m'és més familiar, puc recordar la feina que diversos grups havien anat fent per a normalitzar el català en l'àmbit de la química. En aquest context, personalitats històriques com els traspassats Enric Casassas i Heribert Barrera mereixen una menció especial, així com també l'esforç inicial fet en començar a editar l'*Enciclopèdia Catalana*.

En aquest punt és important recordar que, per exemple, en l'institut d'investigació química on vaig fer la tesi doctoral, ple de científics catalans de nivell internacional, eren excepcions els que podien redactar un paràgraf no en català científic, sinó simplement en català, tot i que aquesta llengua era la predominant en l'àmbit col·loquial del centre. En un marc més gene-

ral, no va ser fins a la segona dècada dels anys setanta quan es van fer els primers seminaris, conferències i es va iniciar la redacció de tesis de llicenciatura i doctorals en català. I calia assegurar que tot això es podia fer no tan sols de manera correcta i natural, sinó sense adoptar solucions terminològiques que anessin en contra de les acordades en altres àmbits de la ciència o la tècnica.

Tot i que la química partia de l'avantatge de tenir un alfabet propi (la Taula Periòdica) i una nomenclatura sistemàtica internacional dels composts liderada per la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada, els riscos d'anar per lliure i introduir confusió i complicacions als usuaris eren elevats. Un perill gens recomanable davant l'intent de convèncer tot un col·lectiu docent, científic i professional de la validesa del català com a eina de comunicació al nivell de qualsevol altra llengua de cultura. Un col·lectiu, parlant en general, progressivament receptiu en aquells dies de llibertats incipients, però que desistiria fàcilment si es trobés amb dificultats i contradiccions derivades de l'adopció de criteris contraposats o exclusivistes d'una o altra branca del coneixement.

És en aquesta realitat resumida on encaixo el naixement de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències, de la qual vaig formar part des del començament, atesa la meua participació en l'àmbit de la nomenclatura química. Una iniciativa encomiable impulsada per l'esperit de lluita i perseverança de persones que venien d'anys de feina feta aquí i allà no solament per a conservar els mots, sinó per a crear-los. D'entre ells i sense menystenir ningú, no m'estic de recordar les figures d'Oriol Casassas i de Lluís Marquet, i l'hospitalitat de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Oriol Casassas aplegà al seu entorn una colla de persones provinents de diferents àmbits de la ciència i la tècnica, amb el propòsit inicial d'harmonitzar les solucions que els uns i els altres anaven trobant al repte de crear terminologia. Més tard, i com a complement, es va plantejar l'oportunitat de fer petits diccionaris

terminològics que recollissin els termes essencials de la nomenclatura pròpia de cada especialitat. En altres línies d'aquesta semblança es fa referència a la tasca que va fer la Comissió al llarg de les sessions nocturnes on els debats per «aprovar» un terme podien comportar, de vegades, discussions que s'acabaven, amb acord o no, a hores ben intempestives. Si calia dir-ne axó o axon, fou un dels casos emblemàtics en què autoritats de la botànica i de la medicina topaven a l'hora de fer propostes comunes, mentre d'altres com jo mateix, massa joves i inexperts, ens ho miràvem amb una mescla d'admiració i, de vegades, per quina raó no dir-ho, d'un cert cansament a l'hora de veure que no s'avançava prou de pressa.

La meua marxa per fer un període postdoctoral als Estats Units em privà de seguir l'evolució de la Comissió durant gairebé un parell d'anys. Amb tot, conservo un record ben grat d'aquelles sessions, de les persones que hi van col·laborar i, el més important, de l'ambient i l'esperit que s'hi respirava, que, n'estic segur, ens ha marcat d'una manera o altra. Han passat els anys, més de trenta, i la nostra lluita continua. S'ha avançat en alguns aspectes, s'ha avançat molt. De no ser capaç els professors o professionals de la química d'emprar el català per a redactar un informe, fer una classe o pronunciar una conferència, fa uns quants anys que totes aquestes activitats es fan de manera natural i sense entrebancs terminològics que no tinguin solució. Moltes iniciatives de la societat civil, posteriorment complementades per les iniciatives públiques sorgides després de la reinstauració del nostre Govern, han continuat la feina de la Comissió fins a arribar a la realitat actual. Avui ningú no pot dubtar de la plena validesa del català per a comunicar-se en qualsevol branca de la ciència i de la tècnica; és una batalla que s'ha guanyat. Una de les moltes tonalitats blanques, com deia al començament d'aquest recordatori, de la qual ens en podem enorgullir com a poble. No ho oblidem, perquè la lluita continua. ✱

Publicacions de la Societat Catalana de Terminologia

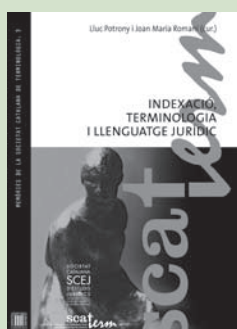
- ✳ *Butlletí de la Societat Catalana de Terminologia*. És una publicació bimestral en línia que s'edita regularment des del mes de març de l'any 2007. S'adreça especialment als socis de la SCATERM i, en general, a totes les persones que estan interessades en la terminologia.
- ✳ Col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia». Aplega les actes de les activitats més rellevants organitzades per la SCATERM, especialment les de les jornades i els seminaris anuals:

MARTÍ, Jaume; SALSE, Marina (coord.) (2010). *La terminologia i la documentació: relacions i sinèrgies*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Barcelona. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 1)

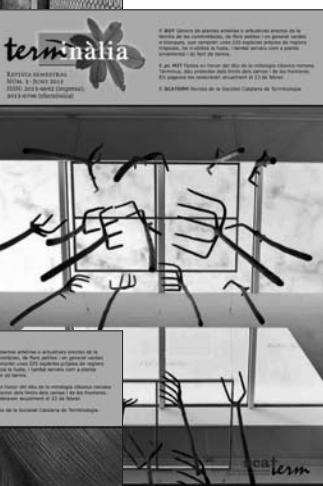

COROMINA, Eusebi; MESTRES, Josep M. (cur.) (2010). *Aspectes de terminologia, neologia i traducció*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Universitat de Vic. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 2)

POTRONY, Lluç; ROMANÍ, Joan Maria (cur.) (2011). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Societat Catalana de Terminologia; Societat Catalana d'Estudis Jurídics. (Memòries de la Societat Catalana de Terminologia; 3)

Consulteu el web de la SCATERM per a la concreció i actualització de les dates i les informacions. Pel que fa a l'adquisició de les publicacions podeu consultar el portal de Publicacions de l'IEC.

Crida d'articles

Els articles, que han de ser originals i inèdits, són avaluats per revisors externs designats pel Consell de Redacció de la revista. En cas que s'accepti la proposta, els autors poden rebre suggeriments de modificació.

Les propostes han de seguir les normes de presentació d'originals de la revista.

Els autors han d'enviar les seves propostes per correu electrònic a terminalia@iec.cat. Alternativament, es poden registrar en el sistema electrònic de gestió de la revista (Open Journal System), a <http://revistes.iec.cat> o a <http://terminalia.iec.cat>, i penjar-hi les trameses.

Per al número 5 (juny 2012)

Tramesa d'articles: fins a l'1 de gener de 2012

Resultats de la selecció: fins a l'1 de febrer

Versió final: fins a l'1 de març

Publicació de la revista: juny del 2012

Per al número 6 (desembre 2012)

Tramesa d'articles: fins al 15 d'abril de 2012

Resultats de la selecció: fins al 15 de maig

Versió final: fins al 15 de juny

Publicació de la revista: desembre del 2012

Per al número 7 (juny 2013)

Tramesa d'articles: fins al 30 de setembre de 2012

Resultats de la selecció: fins al 31 d'octubre

Versió final: fins al 30 de novembre

Publicació de la revista: juny del 2013

Normes de presentació d'originals

Llengües. Les propostes d'articles enviades han de ser en català o en anglès. Es poden acceptar també originals en espanyol i en francès.

Formats. Els articles s'han d'enviar en un format de qualsevol processador de textos, preferentment MS Word o Open Office. L'arxiu ha d'incloure tot el contingut (títol, autoria, cos de l'article, imatges, taules, bibliografia, annexos, notes, resums i paraules clau) en la distribució prevista.

Resums i paraules clau. Cal incloure un resum de l'article en català i un altre en anglès (com a màxim, de setanta paraules cadascun) i una llista de paraules clau en català i en anglès (com a màxim, cinc paraules per llengua). Si la proposta és en espanyol o en francès també s'ha d'incloure el resum i la llista de paraules clau en la llengua original.

Extensió màxima. L'extensió màxima del document, incloent-hi imatges, resums i bibliografia, no pot excedir els 7.000 mots o les 12 pàgines a un espai i mig.

Gràfics. El material de suport gràfic (taules, gràfics, esquemes, fotografies, figures) inclòs en l'article s'ha de presentar també en arxius independents separats del text, preferentment en format TIFF o JPEG, i amb una resolució mínima de 300 ppp.

Tipus de lletra. Per al cos de l'article i la bibliografia, cal fer servir la lletra Times New Roman de 12 punts. Les citacions textuais, si són breus, van inserides en el text, es componen en regular rodona i entre cometes baixes («»); i, si són llargues, van entrades i es componen en regular rodona de la família Times New Roman d'11 punts. Les notes, si n'hi ha, van en Times New Roman de 10 punts.

Apartats. Els títols dels apartats han d'anar numerats (exemple: 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.2...), amb el mateix cos de lletra, en negreta rodona. La primera línia de cada paràgraf ha d'anar entrada.

Interlineat. A un espai i mig, en tots els casos. Els paràgrafs no se separen amb cap interlineat extra. Cal deixar una línia en blanc entre títol i text i dues línies entre text i títol.

Notes. Com a criteri general, no hi ha d'haver notes. Si no es pot evitar, es poden posar un màxim de vuit notes breus al final del text i una única nota que remeti al títol de l'article, per a fer referència a projectes, premis o dedicatòries.

Bibliografia. Les referències bibliogràfiques que hagin de figurar dins el text han d'aparèixer entre parèntesis de la manera següent: (Cognom de l'autor/a, any, p. 000-000).

Al final de l'escrit hi ha d'haver les referències bibliogràfiques completes, ordenades alfabèticament segons els exemples següents:

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial.
COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol del capítol». A: COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol del llibre. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, p. 000-000.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). «Títol de l'article». Títol de la Revista, volum de la revista, número de la revista (tal com s'indica en l'original), p. 000-000.

Títol del diccionari. Número d'edició. Lloc d'edició: Editorial, any.

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [en línia]. Lloc d'edició: Editorial. [Consulta: dia mes any].

COGNOM, Nom; COGNOM, Nom (any). Títol [recurs electrònic]. Lloc d'edició: Editorial. I disc òptic (CD-ROM).

Abreviatures. Per a la bibliografia, cal unificar les abreviatures amb les formes següents (tant si són en singular com en plural): ed. (editor/a o editors/ores), dir. (director/a o directors/ores), coord. (coordinador/a o coordinadors/ores), p. (pàgina o pàgines).

Sigles. Es recomana reduir al màxim l'ús de sigles en el cos de l'article. Quan n'hi hagi, cal assegurar que la primera vegada que hi surtin ho facin acompanyant la forma lèxica desenvolupada. Si s'usen sigles per a referir-se a fonts bibliogràfiques, cal indicar-ho també en la bibliografia final.

Autoria. El nom complet de l'autor o autora del treball va a la primera pàgina de l'article, amb indicació de l'adscripció institucional. El Consell de Redacció lliurarà una còpia anònima de l'article als avaluadors externs. Quan la tramesa sigui acceptada per a la publicació, els autors hauran de lliurar un currículum breu de presentació i una fotografia de mida carnet en suport digital.

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General de Política Lingüística

ARS VT
ANIMVM
POSSES
RIS NVL
M